MAHMUT ALPTEKİN

BİR ÖYKÜ USTASI

DİLEK YAYINEVİ

BİR ÖYKÜ USTASI

SAİT FAİK ABASIYANIK

DİLEK YAYINEVİ

inceleme

DİLEK YAYINEVİ
ÖĞRETİCİ KİTAPLAR DİZİSİ
İNCELEME
Birinci Baskı — Aralık 1976

DİLEK YAYINEVİ
Cağaloğlu — İST.

SAİT FAİK ABASIYANIK

MAHMUT ALPTEKİN

DİZGİ VE BASKI — SEDA MATBAASI
KAPAK BASKISI — BİLİM OFSET KOLL. ŞTİ.

SAIT FAIK ABASIYANIK

Soldan sağa: Hüsamettin Bozok, Sait Faik, A. Arad, Tunç Yalman Maya Sanat galerisinde.

Sait Faik, annesi Makbule Abasıyanık ile.

Sait Faik'in Burgaz adasındaki evi. Şimdi Sait Faik müzesi
I. Köseoğlu

İnceleme

Desen: A. ARAD

Ö N S Ö Z

Bir öykü ustasıdır Sait Faik. Bir kere konu yönünden çeşitlilik kazandırmıştır öyküye. Sokaktaki insanı anlatmıştır. Bu insanın duygu ve düşüncelerini yalın bir biçim ve özde dile getirmeyi başarmıştır. Gözüne çarpan, ilgisini çeken her şeyin hikâyesini yazmıştır. Bir dönemde, edebiyatımızda hikâye konusu olabilecek şeyler belirliydi. Bu sınırlı konular ele alınırdı. Bu konu tutsaklığını yenmeyi başarmıştır Sait Faik. Gerçi bu konuda çaba harcayan yazarlarımız yok değildi. Ne var ki, bunu kesinlikle gerçekleştiren yazarımızın Sait Faik olduğunu rahatlıkla söyliyebiliriz. O'nun usta yazarlığının şu özellikleri vardır:

Edebiyatımıza ve hikâyeciliğimize doğa ve insan sevgisini yalın, yürekten ve iddiasız getiren bir yazarımızdır Sait Faik. Anlatımı güçlüdür. Hepimizin gördüğü ve duyduğu konuları çok rahatlıkla hikâye edebilmiştir. Sözgeli-

şi Tünel'deki bir çocuğu en ilginç yanlarıyla hikâyesine sokmayı başarmıştır. Zaten san'atçıyı san'atçı yapan özellik hepimizin gördüğü, bildiği konulara bakış tarzı ve bu bakış tarzının değişikliği değil midir? Ve onu ele alışı, anlatışı O'nun san'atçı kişiliğini belirlemez mi? Elbet böyledir.

Sait Faik hikâyeciliğimize şaşırtıcı olayları değil de gündelik olayları, kişileri, varlıkları getirmiştir. Bu özellik de hikâyeciliğimizde bir devrimdir. Bunun yanı sıra anlatım özgünlüğü bu devrimi başarılı kılmıştır.

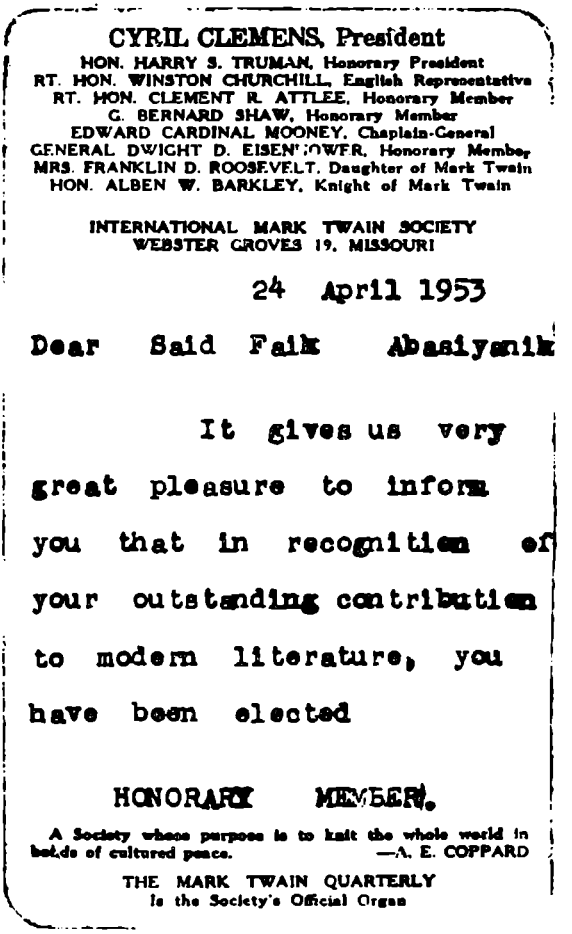
Röportaj, roman ve şiir alanında da yapıtlar vermesi O'nun san'atçı kişiliğini derinleştiren bir özelliktir. Üstelik bu yapıtlarının san'at değeri öykülerinden geri kalmaz.

Okurlar, öğrenciler açısından bir el kitabı niteliğindedir bu inceleme. Sait Faik'in yorumlanması pek kolay bir iş değildir elbet. O'nun yapıtlarına türlü yönlerden bakmaya çalıştık. Kuşkusuz yorumlarımız daha çok bir «yaklaşım» niteliğindedir. Tüm bunların yanısıra başka bakış açıları da getirilebilir kanısındayız. Okurlara, öğrencilere az da olsa yararlı olabilirsek sevineceğiz. Bu inceleme dizimizi sürdürmek isiyoruz.

DİLEK YAYINEVİ

Sait Faik, Burgaz adalı bir balıkçı ile.

CYRIL CLEMENS, President
HON. HARRY S. TRUMAN, Honorary President
RT. HON. WINSTON CHURCHILL, English Representative
RT. HON. CLEMENT R. ATTLEE, Honorary Member
G. BERNARD SHAW, Honorary Member
EDWARD CARDINAL MOONEY, Chaplain-General
GENERAL DWIGHT D. EISENHOWER, Honorary Member
MRS. FRANKLIN D. ROOSEVELT, Daughter of Mark Twain
HON. ALBEN W. BARKLEY, Knight of Mark Twain

INTERNATIONAL MARK TWAIN SOCIETY
WEBSTER GROVES 19, MISSOURI

24 April 1953

Dear Said Faik Abasiyanik

It gives us very great pleasure to inform you that in recognition of your outstanding contribution to modern literature, you have been elected

HONORARY MEMBER.

A Society whose purpose is to knit the whole world in bonds of cultured peace. —A. E. COPPARD

THE MARK TWAIN QUARTERLY
Is the Society's Official Organ

Mark Twain Derneği'nin Sait Faik Abasıyanık'a verdiği onur üyeliği kartı.

B i r i n c i B ö l ü m :

Sait Faik'in Yaşam Öyküsü (Biyografisi)
— Yaşamı
— San'atı
— Yapıtları
— Sait Faik Hikâye Armağanı
— Sait Faik Diyor Ki...

«Yazı yazmayı iş saydığım için başka iş yapmamıya karar vermiştim... Kim ne derse desin... Yalnız yazımla geçinmek kararını kafamdan sökemez.»

SAİT FAİK

SAİT FAİK ABASIYANIK'IN YAŞAM ÖYKÜSÜ

1906 yılında Adapazarı'nda doğdu. Babası kereste ticareti yapan Mehmet Faik Abasıyanık, dedesi Sait Ağa'ydı. İlköğrenimini Adapazarı'nda Rehberi Terakki Mektebi'nde yaptı. Ailenin soyadı aslında «Abasızoğulları»ydı. Soyadı yasası çıktıktan sonra «Abasıyanık»a çevrilmiştir. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesinde sürdürdü. Liseyi Bursa'da bitirdi (1928). Bir ara İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okudu. Babasının isteği üzerine İsviçre'ye ekonomi öğrenmek için gitti. Babası, kendisi gibi oğlunun da tüccar olmasını istiyordu. Lozan'dan Grenoble'e gitti. Öykülerinde izler bırakan bir kenttir Grenoble. Sözgelişi «İhtiyar Talebe» Grenoble günlerinin ürünüdür.

Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe grubu dersleri öğretmenliği yaptı. Sait Faik'in öğrenimi gibi, öğ-

retmenliği de fazla sürmedi. Bütün bu işleri kendine göre bulmadığı bellidir. Fransa'ya iki kez daha gidecektir. Birincisi 1931 yılındadır. İkincisi 1938'de... Sonuncusuysa 1951 yılında olmuştur. Bu son gezisi karaciğerini tedavi ettirmek içindi. Kimseye haber vermeden Paris'e uçmuş, beş gün sonra da yine uçakla çıkıp gelmiştir. Karaciğer tedavisinin yanında, gezip ferahlamak isteği de vardı bu gezinin amaçları arasında. Pasaportuna «mesleksiz» diye yazmaları olayı O'nu iyicene kızdırmıştır. Paris'e ikinci gidişindedir bu olay...

Sait Faik özgür yaradılışlı bir insandı. Yaşamında, yaşama tavrında açıkça görülür bu özellik. Babası, bir iş sahibi olsun diye zahire dükkânı açmıştı. O, istediği zaman işe gelmiş, dükkânı istediği zaman kapatmış; birkaç ay içinde de, malları zararına satarak anahtarı babasına teslim etmişti. Öykülerinde de görülür bu başıboşluk, bu özgürlük... Sözün kısası bir «kural» adamı değildi. Kalıplardan, belli bir işin alışkanlıklarından sürekli olarak kaçmıştır. 1942'lerde bir ay kadar Haber gazetesinde adliye muhabiri olarak çalıştı. Aslında geçim için bir gereksinmesi yoktu. Yeterli geliri vardı ailesinden. Daha çok yazı malzemesi toplamak içindi bu tür uğraşları. Ne ki, kendisine sorulsa, geçim sıkıntısından söz açardı. Parasından, gelirinden söz açmazdı zaten. Olduğu gibi görünen, görünmesini seven bir insandı. Özentiden, gösterişten uzaktı. Ömrünün çoğu Burgaz adasındaki köşklerinde ya da Şişli'de Bulgar Çarşısındaki apartman katında geçti anasıyla birlikte. Anasına düşkündü. Gerçekten severdi anasını. 1953'de Mark Twain Derneği'nin onur üyeliğine seçildi.

Yaşamı boyunca evlenmemiştir. Tedirgindi. Yalnız ve umutsuzdu. Sirozdan rahatsızdı. 11 Mayıs 1954 salı günü öldü.

San'at Kişiliği :

San'at yaşamı lise sıralarında başlamıştır. Önceleri şiirler yazmıştır. İlk öykülerini (Zemberek, Beyaz Mendil) Bursa Lisesi'ndeyken yazdığını biliyoruz. İlk yazısı Milliyet Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Ününü sağlayan ilk öyküleri Varlık'ta... Öykülerinde konu ve olaydan çok, şiir ve izlenim önemlidir. Bir günün, bir ânın, bir insanın, bir izlenimin etkisi, etkinliği... Ve bunların sürerliliği... Ömer Seyfettin öyküsünden epeyce ayrılır, yazdıkları... Ruhbilim çözümlemeleri, olayın ikinci plânda oluşu... Hattâ kimi zaman olayın hiç bulunmayışı... Eşyanın, insanın; görüntüden çok içinin, iç yapısının anlatılışı... Daha çok konuşma dilinin egemen oluşu, belli başlı özelliklerindendir Sait Faik öyküsünün. İnsan sevgisi, içtenlik, dramatik gerilim önemli bir yer kaplar yazdıklarında. Bunları anlatmanın ustasıdır. O'nun öykülerinde insanlar, doğa, balıkçılar, ayakkabı boyacıları, yaşam; birbirinden ayrılmaz bir bütündürler. Sait Faik bir İstanbul öykücüsüydü. Kentten sıkıldığı zaman kıyılara, balıkçılara koşardı. Doğaya, yalnızlığa sığınırdı. Deniz adamları, balıkçılar çok belirli bir biçim ve özde çizilmiştir öykülerinde. Sayıları da azdır. Kentle, kalabalıkla ilgili öykülerindeyse; kişiler daha çoktur. Kimi zaman izlenmesi bile güçleşmektedir.

Kimi zaman kaleminin ucuna nasıl gelmişse öyle yazmıştır. Yani savruktur. Belki bir disiplinsizlik de denilebilir buna. Ne ki, şurası bir gerçektir; dili ustalıkla kullanmasını bilmiştir. Konuşur gibi yazmıştır. Savrukluğu, disiplinsizliği yazdıklarının değerini eksiltmez. Denilebilir ki, yaşamındaki kurallardan kaçışla, bir «kalıp» adamı olmayışla ilgilidir savrukluğu, kimi zaman gelişigüzel yazması... (Bizce salt bir «gelişigüzel yazış» değildir bu. O'nun kendine özgü yaşam ve yazış tavrıdır).

YAPITLARI:

A — Öyküleri

1 — Semaver: 1936, 1951, 1955, 1965, 1970.
2 — Sarnıç: 1939, 1950, 1955, 1965, 970.
3 — Şahmerdan: 1940, 1951, 1955, 1970.
4 — Lüzumsuz Adam: 1948, 1954, 1965, 1970.
5 — Mahalle Kahvesi: 1950, 1954, 1965, 1970.
6 — Havada Bulut: 1951, 1955, 1965, 1970.
7 — Kumpanya: 1951, 1965, 1970.
8 — Havuzbaşı: 1951, 1957, 1965, 1970.
9 — Son Kuşlar: 1952, 1956, 1965, 1970.
10 — Alemdağda Var Bir Yılan: 1954, 1957, 1965, 1970.
11 — Az Şekerli: 1954, 1957, 1965, 1970.
12 — Tüneldeki Çocuk: 1955, 1965, 1970.

B — Röportajları

1 — Mahkeme Kapısı: 1956, 1965, 1970.

C — Romanları

1 — Medar-ı Maişet Motoru: 1944. Bir Takım İnsanlar Adıyla: 1952, 1965, 1970.
2 — Kayıp Aranıyor: 1953, 1958, 1965, 1970.

Ç — Şiirleri

1 — Şimdi Sevişme Vakti 1953, 1958, 1965, 1970.

D — Çevirileri

1 — Yaşamak Hırsı (George Simenon'dan), 1954.

SAİT FAİK HİKÂYE ARMAĞANI

Sait Faik'in ölümünden sonra anası «Sait Faik Hikâye Armağanı» nı kurdu (1955). Anasının (Makbule Abasıyanık)

22. 11. 1963 ölümünden sonra bu armağanın yönetimi Darüşşafaka Derneği'ne bırakılmıştır. Burgaz adasındaki evleri de «Sait Faik Müzesi» yapılmıştır.

Şimdiye dek Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan yazarlar ve kitapları şunlardır:

1955 — Sabahattin Kudret Aksal (Gazoz Ağacı) la birlikte Haldun Taner (On İkiye Bir Var).

1956 — Tahsin Yücel (Haney Yaşamalı).

1957 — Necati Cumalı (Değişik Gözle).

1958 — Orhan Kemal (Kardeş Payı).

1959 — Oktay Akbal (Berber Aynası).

(1960 — 1963 yıllarında armağan verilmedi).

1964 — Mehmet Seyda (Başgöz Etme Zamanı) ile Adnan Özyalçıner (Sur).

1965 — Kâmuran Şipal (Elbiseciler Çarşısı) ve Mahmut Özay (Yorgo).

1966 — Cengiz Yörük (Çölde Bir Deve).

1967 — Tarık Dursun K. (Yabanın Adamları).

1968 — Muzaffer Buyrukçu (Kavga).

1969 — Orhan Kemal (Önce Ekmek) ile Faik Baysal (Sancı Meydanı).

1970 — Zeyyat Selimoğlu (Direğin Tepesinde Bir Adam).

1971 — Bekir Yıldız (Kaçakçı Şahan) ve Bilge Karasu (Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı).

1972 — Füruzan (Parasız Yatılı).

1973 — Demirtaş Ceyhun (Çamasan).

1974 — Fakir Baykurt (Köygöçüren).

1975 — Adalet Ağaoğlu (Yüksek Gerilim)

SAİT FAİK DİYOR Kİ...

(1949'da bir soruşturmaya Sait Faik'in verdiği yanıtlar ilginçtir. Türk yazarının içinde bulunduğu sorunları, san'at dünyamız için görüşlerini yansıtıyor Sait Faik'in bu yanıt. O'nun değindiği bu sorunların günümüzde de değişmediği, güncelliğini yitirmediği kanısındayız.)

SANATÇININ DÜŞÜNCESİ HUDUTLANMAZ — Şu karşıki sandalı görüyor musunuz? Bakın sahile yaklaşıyor. Onu yürüten şey nedir? Kürekleri değil mi? Ya şu uçan martılar! Kanatları yolunsa artık uçabilir mi? Düşünce de böyledir. Dört duvar arasında kapatılmak istenirse kanatsız kuş, küreksiz sandal oluverir ve bütün mânasını kaybeder.

SON MÜTALÂDA OKUYAN TALEBE İÇİN — Geçenlerde arkadaşım Eyüboğlu'na edebiyatla uğraşmaktan bıktığımı ve artık yazmıyacağımı söyledim. Bana, «son mütalâda seni okuyan bir lise talebesi varsa onun için yazmalısın» dedi. Ben de şimdi onları düşünerek yazıyorum.

DÜZENSİZLİKTEN ŞİKÂYET — Düzensizlikten de şikâyetçiyiz. Meselâ bir gün ortaya birisi çıkıp da bu kitap zararlıdır dedi mi tamam! Haydi eser toplanıveriyor. Neden zararlı? Arayıp soran yok. Bunun zararlı olduğuna kim karar verecek? Bu da malûm değil. Sorgusuz sualsiz ve mahkemesiz eser toplatılmamalı. Her şeyde olduğu gibi bu işde de emniyet esastır. Yazdıklarınızın okuyucunun eline ulaşacağından emin olmazsanız iştihanız kalır mı?

EDEBİYAT ANLAYIŞI DEĞİŞTİ — Cemiyetimizin gelişmesiyle edebî telâkkiler değişiyor. Hattâ ahlâk telâkkileri değişiyor Bugün eskiler diye adlandırılan yaşlı muharrirler hayata, cemiyete yukarıdan bakarlardı. Hâlâ da öyledirler. Hayata karışmıyorlar. Yalnız tepeden seslenerek cemiyeti düzeltmek sevdasındalar. Bize gelince: Cemiyeti dü-

zeltmek hususunda hiçbir iddiamız yok. Biz cemiyette insanlarımızla birlikte aynı hayatı yaşamak istiyoruz.

SANATÇININ SAMİMİYETİ — Sanatkârın samimiyetinden şüphe edilmemelidir. Bir sanatkârın satılmış olmasına imkân yoktur. Bu maalesef bizde henüz anlaşılamamıştır. Devlet adamları sanatkâra lâkayıttırlar. İstiyorlar ki sanatkâr kendilerini hep övsün. İşlerini de iyi görüyorlarsa bu esasen vazifeleridir. Kötü görüyorlarsa sanatkârdan ancak tenkid beklemeli.

DEĞİŞEN DİL — Dil değişmesi fevkalâde güzel bir şey. Yeni edebiyatçının hitabettiği zümre esasen eski dili anlamıyor. Bu sebeple dilin değişmesi zaten lâzımdı. Bu işde yalnız Nurullah Ataç tek başına çalışıyor. Hep beraber yürüyemiyoruz. Ancak bu yeni dille eski edebiyatın son tozlarından silkinebiliriz. Eskiye olan son bağlarımızı ancak bu yeni dille koparabileceğimize kaniim. Yeni fikirler, yeni kalıplar içinde anlatılmalıdır. Yeni edebiyatımız için dil devrimini büyük bir şans ve kazanç sayıyorum.

(Vatan Gazetesi — Sanat sayfası — 15.5.1955)

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

«Hayır, hayır! Hiçbir işe lâyık değil, hakkı var insanların... O dünyaya h a y r e t l e b a k-f a y a d o ğ m u ş t u r. Hiçbir şey anlamadan şaşırmaya doğmuştur. Başını alıp yollarda dolaşmıya, insanlar neler yapıyor, diye görmiye, görmemiye gelmiştir.»

S A İ T F A İ K

Sait Faik'in İlginç Bir Öyküsü:

« K A L İ N İ K H T A » (1)

«Bir insanı sevmekle başlar her şey.»
SAİT FAİK

Vapur küpeştesinden, balıkçı kayıklarından ya da bir kıyı kahvesinden yıldızların daha iri ve parlak göründüğünü izlediğimiz zaman Sait Faik gelir aklıma. Kirli, kurşunî bir gökyüzünün altında İstanbul yaşamını sürdürüyor alışılmış

(1) Kalinikhta: Rumca ««iyi geceler».

biçimde. Kumkapı'nın, Pendik'in kaldırımlarında, balıkçı meyhanelerinde; ya da sözgelişi Ada vapurlarında çevreye bakarken Sait Faik'i anımsamamak elde mi? Özentisiz yaşamıyla, O; karşımda işte. Çisentili bir Beyoğlu gecesinde, küfürlü konuşmasıyla çıkıp geliyor insanların içinden. Pardesüsünün yakasını kaldırmış, keyfince yaşıyor, şu anda «içimizden biri» gibi...

İstanbul'a bakıyorum, yine o İstanbul! «Al işte İstanbul!» diyorum. «Günlerin bile mevsimi var» diye yazmışım on yıl önceki bir yazımda. Son yaz gelip geçmiş, kış da öyle. Sonra ilkyaz olanca diriliği, yeniliğiyle çevreyi kuşatmış. Nice mevsimler, aylar, yıllar, şaşmaz bir çark dönüşüyle kapımıza dayanmış. İşte, yine mayıs... Böyle, ılık bir mayıs gününde öldü Sait Faik. Köprü'den vapura binip Kadıköy İskelesi'nde inerken, trenle Pendik'e giderken, tren penceresinden Burgaz adasına, Sivriada'ya bakarken O'nu anımsayıp durmak neden? Barba Vasili'yle, Topal Martı'yla, Ermeni Balıkçı'yla konuşuyor işte yine. Burgaz'a baktıkça görür gibi oluyorum. Ve İstanbul, yaşantısını sürdürüyor. Bizans döneminden taa. Galata Rıhtımı'na yakın, nemli, serin bir Ceneviz - Bizans karışımı kokunun yükseldiği o sokaktan her geçişimde duyuyorum bunu. Tam bir zıtlıklar kenti İstanbul. Daha önce, İstanbul'un İki Yüzü» diye niteleyerek söylemeye çalışmışım bunları. Geçip giden yıllara baktıkça aynı olayların, aynı durumun sürgit yeknesaklığı kafama dank ediyor. İstanbul'un her semti ayrı özellikte. Güzel yanları var. Çirkin yanları da... Çok katlı apartmanlarıyla gecekonduları yan yana... «İstanbul, kendisi iyi yaşar ama içindekini yaşatmaz.» (2). Bu zıtlıklar istesek de kolayca silinmez gözbebeklerimizden. N'etsek, n'eylesek

(2) Bkz. «İstanbul'un İki Yüzü» Röportaj Mahmut Alptekin Cumhuriyet, Şubat 1970.

«...Hayâllerimizin İstanbul'u hakikisinden çok daha güzeldir.» (3)

«Yanıma baktım kimseler yok. Az önce çevrem insan doluydu. Köpekler havlıyor, ağaçlar hışırdıyordu. Bir ırmak akıyordu kulağımın dibinden. Ağaçlar suları yıkıyordu. Hayvanlar insanları öpüyordu. Köpekler konuşuyor, insanlar havlıyordu. Gökyüzü sarıydı.» (4) Sait Faik'in Kalinikhta hikâyesi bu satırlarla başlar. Şiirli, vuruçu bir anlatımdır bu. —Şiir özelliği O'nun çoğu hikâyelerinin temel ögelerinden biridir zaten.— Okuru şaşırtan önemli bir özellik şu iki cümlede yoğunlaşır: «Köpekler konuşuyor, insanlar havlıyordu. Gökyüzü sarıydı.» Alışılmış olguların, görüntülerin tersyüz edilişine tanık oluyoruz bu anlatımla. Doğal ki aslında havlayan insan değil, köpektir. Konuşan da yine köpekler değil, insanlardır. Bir bakıma, Sait Faik'in belirlediği gibi olan köpek ve insanlar da vardır. Az da olsa bulunur. Ne var ki Sait Faik'in anlatımındaki durum bu değil. (Böyle derken, Sokrat'ın: «İnsan, konuşan hayvandır» tanımlamasını anımsamanın hiç de sırası değil, diyorum kendi kendime). Gökyüzünün sarı oluşu da bu zıtlığı daha bir pekiştiriyor. «San'atta sürrealist akım»ı düşünmemek elde değil gibidir ama Sait Faik tüm akımların dışında bir tavırla yaşamı yazdığı için böyle bir değinmenin gereği yoktur kanısındayız. Gerçekçiliği, doğa'nın kopya edilmesi biçiminde anlıyan eleştiricilerin kulakları çınlasın. Öyle ya, san'attan anladığımız: Doğa'nın, yaşamın kopyası olsaydı, hikâye, roman yazmanın gereği neydi ki? Mahkeme tutanakları ne güne duruyor? Aranan gerçekçilik, tam değilse bile, onlardadır, değil mi? Yazarın duygu ve düşüncesinin san'at yapıtına katkısını de-

---

(3) Sait Faik.

(4) «Klinikhta» Sait Faik Az Şekerli Varlık Yayınları Bilgi Yayınevi.

değerlendirememek değil midir bu tip yargılar? Kuru bir doğa ve olay kopyacılığı neye yaramıştır ki şimdiye değin?

Kalinikhta hikâyesinin ikinci paragrafında: «Öteki bir insan kokusu içinde sıcaktı.» cümlesi gözbebeklerimize, düşüncemize çarpıveriyor birden. «İnsan» dedin mi durmalı orada... Durmalı ve düşünmeli. İnsansız hiç bir san'at yapıtı yoktur, denebilir. Kuşkusuz bir genellemedir bu ama gerçektir. Hangi başarılı romana, hikâyeye, şiire bakarsak bakalım, «insan»ı buluyoruz onda. İlk bakışta «insan» görünmüyorsa bile dolaylı olarak vardır. Sözgelişi Jack London'un Kurt Kanı kitabını ele alalım: İnsan yoktur orada. Romanın kahramanı bir kurttur. Ne var ki Jack London, kurt'a, insan kimliği vererek anlatmıştır onu. Sait Faik, «insanlarını» öylesine yaşatmıştır ki yapıtlarında, bizden biri olmuşlardır artık. Öteden beri tanıyor gibiyizdir onları. Sokakta karşılaştığımız insanlara baktıkça Sait Faik'in yapıtlarından fırlayıp gelmişler izlenimi bunun için uyanır. Ya da onlar tüm insan yanlarıyla Sait Faik'in yapıtlarına girip yerleşmişlerdir de denilebilir kuşkusuz. Bu iki durumun biri ötekinden ayrımsızdır kanımca. «Çünkü san'at, aslında insandır.»

«İnsan»ın yaşantısını, umudunu, umutsuzluğunu diline dolamıştır, Sait Faik. Umut ve umutsuzluk iç-içedir. Çünkü: «Yaşama umutsuzluğu olmasa yaşama sevgisi de olmaz.» (5) İnsan sevgisi, dostluk, yaşamı karamsar ya da sevinçle dopdolu oluşu yürek yürek atar Sait Faik'in her satırında. Ele aldığımız Kalinikhta hikâyesinde de durum değişmiyor. Kalinikhta'yı okurken, saptadığımız bu durumdan öteki hikâyelerine antenler gerilmede... Doludizgin bir anımsayış ortamı, diğer hikâyelerin havasına geçiş süresi daha bir belirginleşmekte. Katkısız bir insan sevgisi içinde sıcaktır şu satırlar: «Elinin üstündeki mavi damarlar bir dostluk deni-

(5) Albert CAMUS.

zine akıyordu. Saçları kara, gözleri kara, kaşları kara, kara günler, kara hikâyeler doluydu. Dudaklarında şimden sonra söylenecek kız oğlan kız türkülerin boyu vardı.»

«Seni damarımda, bileğimde atıyorum» diyor hikâyenin diğer bir yerinde. Tüm gereksiz ayrıntılardan arınmış, şiir özünde bir deyiştir.

Değişik anlatım ögeleriyle de çokça karşılaşılır Kalinikhta'da. —İlk paragraftaki örneği anımsamalıyız bu noktada yine.— «Sandalın içindeki güneşten, gökyüzündeki tozdan, ağacın kırmızısından mı ay doğuyordu?» Bu konuda başka örnek vermesek de olur kanısındayız. Yukarıdaki alıntı, durumu gereği kadar belirliyor.

«Yıldızlar asılmıştı ağaçlara. Soğuk kandil kandil sarkıyordu» betimlemesi alışılagelmiş bir söyleyiştir belki ama bundan sonraki cümlede «Sait Faik» vardır. Etiyle, kemiğiyle, ustalığıyla, insan yanıyla ve de yaşama umudu, yaşama sevinciyle... «Yanımda dostların en koyusu, kadehimde sakız rakısı, dilim kekeme, elimde olta, oltanın elinde zoka, sandalda Barba Stanco, küpeştede Sivriada, yıldızlar bağrımda; dümendeyim. Motor hışır hışır hışırdıyor. Köpek sesleri geliyor dostçasına. Ağaçlar yıldızları, ağaçlar tepeleri, köpek sesleri sabahları getiriyor. Bir balık kokusu içiyorum. Bir Rum evinden midye tavası, bıyıklarımın içinden anason kokusu geliyor.»

Birkaç satır sonra Aspasya'yı anlatır: «O, Aspasya'dır o. O Aspasya'dır. Yaseminli Aspasya, kâfur kokulu Aspasya, Paskalya çiçeği sarısında Aspasya, dilinde kıvılcım, dilinde yılan, dilinde aynalar ve çeşmeler.» Bir Rum güzelinin olumlu - olumsuz yanlarıyla çizilişidir bu satırlar. İnsan sevgisini en belirgin yönleriyle vurgulayan Sait Faik; Aspasya'dan, dostu Yani'ye geçer. Dostlar içinde bir dosttur, Yani. «Yani, Yani be! Hey Yani! Kara Yani! Hey Beykoz'lu lâternacı Panayot'un torunu kara gözlü dostum Yani! Söyle Rum-

ca Karabiberim şarkısını. Aspasya duysun. O türküdeki İbrahim benim. Bırak İbrahim'i ve zenginliği Karabiberim.»

O türküdeki İbrahim'den ve Karabiberim şarkısından sonra aynı duygunun değişik yönlerini görüyoruz. Kara gözlü kara Yani'yi, Karabiberim şarkısını ve o türküdeki İbrahim'i bir kıyıya bırakalım şimdilik... «Dostluk çayırının bu kuzuları kimin? Sizin mi? Kuzular mı? Kuzular meler mi?» diye soruyor Sait Faik. Şu satırları da izleyelim:

«Şimdi Atina'da Omonya meydanında akşam oluyor. Atina kahvelerinin teraslarında bir Ançüvezle bir yeşil zeytin ve bir kadeh mastika duruyor kimin önünde? Kimin önünde olursa olsun. Pire'den denizanası kokusu geliyor. Akrapol'den Sokrates iniyor. Sen Yanaki! Dostların en koyusu! Arkadaşların içinde ölümden önce en sonuncusu!»

«Yanaki» diyor ya, buradan; O'nun Yanakimu'suna bir çizgi uzatabiliriz hemencecik. Hani: «Bize bir masa ayır Yanakimu / Aleksandramla benim için / Bir masa / Üstü çiçeksiz / Örtüsü gazeteden / Şarabı aşktan.../» dediği Yanakimu'ya. (6) «Meyhane acı zeytinyağı koksun / Sen hoşnut ol Yanakimu.» diyecektir en sonunda. Yaşamı sevmenin, kimi zaman onu olduğu gibi kabullenmenin simgesidir bu deyiş. Cahit Sıtkı'nın: «Her mihnet kabulüm, yeter ki / Gün eksilmesin penceremden» dediği de aslında aynı yaşama sevgisinin değişik sözcüklerle dile getirilişi değil midir?»

«Elinde naylondan 35'lik bir oltayla deniz diplerinden balık sanıp fosforlar, yakamozlar, pırıltılar yakalayacaksın.» Yaşamın sonunda da elimizde kalan bu pırıltılar, mutluluk kırıntıları; avucumuzla, gözümüzle yakaladığımızı sandığımız bu yakamozlar değil de nedir öyleyse? Denizin ve yaşamın yakamozlu türküsüne özlemlerimizi de böyle dile ge-

---

(6) Sait Faik'in Şiirleri — Şimdi Sevişme Vakti — Varlık Yayınevi Bilgi Yayınevi.

tirmez miyiz? Şöyle sürdürür Sait Faik yakamozlu anlatışını: «Balığa boşver! Düşün Yanakimu beni. Bin bir yıldızın sırtına. Adaların içinde bir Burgaz adası vardır. Bir sandal vardır, tam Kaloyerosla Leandros'un gözüktüğü nişanda. İşte o benim. Ben, sandallar içinde bir sandal, denizler içinde bir deniz, insanlar içinde bir insan.»

İnsanlar içinde bir insandır o. İçimizden biri... Yani'ye; Burgaz adasından söz açar ama kendisinin düşünce ve duygusu «bir yıldızın sırtına» binmiştir. Yani'ye öğütlediği gibi... Bir gel-git eylemi ve duygusu içindedir artık Sait Faik. Bu gel-git'in bir ucunda Omonya, bir ucunda Taksim alanı uzanmaktadır: «Yani! Omonya meydanında akşam oluyor... Arabalarla ışıklar kayıyor, bir at kişnemesi duydun mu? Bir fayton geçti mi delicesine aklından... ve Omonya kahvelerinin camından? Bil ki ben Taksim meydanında, âbidenin önündeki çayırın kısa parmaklıklı demirlerine oturmuş seni düşünüyorum.» Evrensel insan sevgisinin ak kâğıt üstüne yansımasıdır bu sözler. «Martılar Sivriada'da ayın ışığında dönüp duruyorlar. Barba Vasili paltosuna girdi uyudu. Ben, seni düşünüyorum Yanaki. Sonra Aspasya'nın söylediği Kefalonya havasından çıkan rüzgâr Sivriada'nın denizini ürpertiyor.» Ürpertir, çünkü yeryüzünün neresinde olursa olsun, san'atın, insan davranış ve duygularının, t ü r k ü l e r i n dili birdir. Yazar, aynı anda Omonya'daki Yanaki'yi «yaşamayı» sürdürür: «Yanaki, Omonya meydanında ışıklar sönüyor. Kahve kapanmak üzere. Yeşil zeytini ye. Şu düzü yuvarla. İşittin mi Pire'den gelen vapur düdüğünü. Ben Galata Köprüsü'ndeyim o dakika. Bir Hollanda şilebi Okmeydanı'nda dolaşan mapusane kaçağına sesleniyor acı acı. Üsküdar İskelesi'ne iniyorum. Sen yeşil zeytini neden yemedin? Omonya meydanındaki Ekselsiyor kahvesinin garsonu:

«Kalinikhta Kiryos» diyor bana. Benden de bir Kalinikhta sana! Panco-»

Hollanda şilebi Okmeydanı'nda dolaşan mapusane ka-

çağına seslene dursun acı acı. Bu satırları okurken söz konusu şilebin düdüğü ve de Boğaz'dan yayılan tüm vapur düdükleri bu yaşam kesitini d u y u r a c a k, bir yerlerimizi s ı z l a t a c a k t ı r.

Ne gelir elimizden, bizim de; Sait Faik'e: «Kalinikhta» demekten başka...

«Dülger balığının ölüm hali uzun sürüyor. Sanki balık, şu hava dediğimiz gaz suya alışmıya çalışmaktadır... Onu suyumuza alıştırdığımız gün bayramlar edeceğiz. Elimize tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden, onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. Onu şair, küskün, anlaşılmıyan biri haline getireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini...»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'İN YAZARLIĞI

«Ölüm denen şeyin acısını ve korkusunu ilk defa Sait Faik'in ölümü ile tanıdım. Bir türlü olağan sayamadım bu ölümü. (1) Bir yazarımız böyle söylüyor Sait Faik'in ölümü için. Bir ozanımız (2) da şu dizelerle Sait Faik'in anılarını dile getirmeye çalışmış : «Hikâyelerimde ne diyorum ben şunu şunu şunu değil mi / Bir bulut geçiyor / Diyorum yaşasın böcekler, çiçekler, balıklar, insan oğulları, Barba Antimos»... «Uyandık Eftalikus uyandık İstiklâl caddesi yok, Beyoğlu'ndaki güneş yok / Gökyüzü yok.»

---

(1) Nezihe Meriç Seçilmiş Hikâyeler Dergisi — S. Faik özel sayısı sayı: 27 27 Nisan 1954 Sayfa: 10.

(2) İlhan Berk Seçilmiş Hikâyeler Dergisi — S. Faik Özel sayısı Sayı: 27 Nisan 1954 — Sayfa 30 31.

Bir yazarı, bir büyüğü, ölümünde, ölüm yıldönümlerinde ağıtlarla anmak doğru bir davranış değil kuşkusuz. Anma işini bu yanından almak, «biçim» den öte bir şey değil. Ne var ki «ölüm salkısı» gelir gelmez, üzülmemek, acıyı dile getirmemek de pek elde değil. Şurası iyice belirlenmiştir Sait Faik'in öyküleri gücünü yitirmeden yaşayıp gitmekte. Öykü yazarlarımız için, okurlar için şimdi de «usta».

Kendini, oturduğu kenti, 1942 yılının 21 haziranını şöyle dile getirmekte :

«İstanbul'da tifüs, memlekette zelzele, dışarda harb, ben sana âşıkım. İşte 1942 senesinin 21 haziranının gece yarısından sonra saat üç buçukta uyanık, beyaz şimşeklerin çaktığı yağmurlu bir gecenin sana tebliği.» «Kurabiye» (Havada Bulut) (3)

Ressamın tuvale dokunan fırçasınca, Sait Faik'in kaleminin ak kâğıt üstüne, (genellikle sarı defter yaprağına yazarmış öykülerini; kâğıda saygımızdan olsa gerek, «ak» diye nitelememiz) dilin ucuna geldiğince, içten, sıkıntısız yazıvermesi, «bir gecenin tebliği» ni sevgilisine sunması etkili bir anlatımdır. Yazdıklarının bir özelliğini de, «dilin ucuna geldiğince, içten, sıkıntısız, zorlamasız» diye niteledik. Kuşkusuz, belirli bir yere, bir doruğa vardıktan sonra edinilen bir ustalıktan gelmekte bu özellik.

İnsanları, insanların yalnızlığını, İstanbul'u, vapurun alt kamarasını, kendini şöyle anlatıyor başka bir öyküsünde :

«Günlerden pazartesi. Yine vapurun alt kamarasındayım. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin, İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele yağmurlu günlerinde. Başka günler güzel mi, değil; güzel değil.' Başka günler de köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları çamurludur,, molozludur. Geceleri kusmukludur. Evler güneşe sırtını çevirmiş-

---

(3) Havada Bulut — S. Faik'in hikâyeleri — Varlık Yayınevi — Birinci Basım; 1954 Bilgi Yayınevi.

tir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lâkayttır. İnsanlar her yerde böyle. Yaldızlı karyolalarda çift yatanlar bile tek.»

«Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burda her şey bir insanı sevmekle bitiyor.» (Alemdağda Var Bir Yılan (4)

Sirkeci'yi, birçok yazar anlatmıştır. Otelleri, hanları, kahveleri, konuşmaları, söyleşileri ile Anadolu'yu anımsatan «Sirkeci» yi anlatan bir cümlesi vardır S. Faik'in. Kısa, öz bir cümledir bu. Uzun uzun anlatmasına da gerek kalmamıştır bu yüzden. İşte, S. Faik'in, Sirkeci'nin otellerini anlatan kısa cümlesi şu Sirkeci'nin otelleri her Anadolu kasabasından eşya ve merhaba taşır.» «Rıza Milyoner» (Alemdağda Var Bir Yılan)

O'nun anlatımı doyurucudur. Okurun duyarlığıyla kaynaşır gözlemi; eşyayı, doğayı anlatışı. Kimi zaman gerçeküstücü, kendine göre bir değerlendirmedir bu, ama okurda «gerçek» izlenimini uyandırır. Şiirli bir anlatımdır. Kısaca, SAİT FAİK'in, yaşamla, insan gerçeğiyle eşleşmiş anlatımıdır karşımızdaki. Sözgelişi «Kalinikhta» (5) öyküsünün kuruluşu, düşçülüğü, yaşantıdan gelen zengin duyarlığı, anlatımı, genelikle böyle. Şu satırlarda izleyelim bu durumu :

«Çukulata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Birisi arkamdan :

«Hişst! -dedi.

«Dönüp baktım. Yolun kenarındaki daha boyunu bosunu almamış taze deve dikenleriyle karabaşlar, erik lezzetinde bana baktılar. «Hişt, Hişt!..» (Alemdağda Var Bir Yılan)

Birçok öyküsünün konusu balıklarla, balıkçılarla, denizle, deniz adamlarıyla ilgili. Özellikle «Dülger Balığının

---

(4) Varlık Yayınevi — İlk Basım: 1954

(5) Bilgi Yayınevi. — Az Şekerli — Varlık Yayınevi, İlk basım 1954.

Ölümü» öyküsünde, dülger balığının anlatılışı gerçekten canlıdır, vurucudur. Bir insan anlatılıyor sanırız. Konuşma dilinin kullanılışı gerçekten başarılı, etkileyicidir :

«Vücudu kirlice, esmer renkte, demiş miydim? Yamyassıdır, demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlı sollu iki baş parmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardı, demiş miydim?..» «Dülger Balığının Ölümü» (Alemdağda Var Bir Yılan)

Dülger Balığının ölümünü, etkisini de şöyle anlatmakta. Tüm canlıları etkileyen, evrensel bir duygudur «ölüm korkusu» :

«Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya; balık da, gitgide, saniyeden saniyeye pek belli bir halde beyazlanmaya başladı. İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu, hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu.» (Dülger Balığının Ölümü» (Alemdağda Var Bir Yılan)

Çevreye, olaylara, insanlara nice baktığına; gözlemini nereye dayandırdığına bir öyküsünde değinir. Bir olayda, özellikle neye dikkat ettiğini belirtir. Olaya, başkalarının bakışından ayrımı vardır bu bakışın. Bu, san'atçı bakışıdır

«Bütün gün, ne ettiğimi bilmeden dolaştım. Çoktandır ne yaptığımı bilmiyorum. Ancak böyle dolaşırsam bir şeyler görebiliyorum. Yoksa gözümü dört açşam, nafile! Böylece hiç kimseyi, hiç bir eşyayı, hiç bir olayı dört başı mamur gördüğümü ve duyduğumu iddia edemem. Daha çok işin hiç lüzumsuzunu, teferruatını kılı kılına görüyorum, duyuyorum da esaslı kısmını kaçırıveriyorum. Beni bir şahitliğe çağırsalar, hapı yuttuğumun resmidir. Sokakta bir adamın bıçak çektiğini göz önüne getirin. Ben bıçağı görmem de, bıçağı çekenin kaşlarına takılırım. Bıçağı yiyenin fışkıran kanını, yüzündeki acıyı görmem de, münasebetli münasebetsiz bir şey görürüm.» «Kafa ve Şişe» (Alemdağda Var Bir Yılan)

Öykülerini nasıl yazdığını anlatıverir bir cümleyle. Bu işin ayrıntılarına da eğilir. «Nasıl yazarsınız» sorusuna verilen yanıtları göz önüne getirmeden söyler bunu : «Bir vapur beklerken, iki ayağım bir pabuçta iken yazı yazarım.» «Çarşıya İnemem» (Alemdağda Var Bir Yılan) Nasıl yazdığı konusunda «alışılmış sözler» söylemez. «Şu akşamımı didikliyorum» der. Şöyle sürdürür : «Şu sarı bakkal kâğıdına karşı sıkıntıdan oturduğumu itiraf etmeliyim. Sıkıntının cinsi ne olursa olsun, onu geçirmenin başka çareleri varken bu sıkıntıdan daha sıkıntılı işe neden giriştiğimi bulmaya çalışıyorum». (Çarşıya İnemem)

Yazarlara yöneltilen «niçin yazarsınız?» sorusuna çok değişik yanıtlar verilmiştir. Bu konuda kesinlemelere girmek, okuyanda içtenlikten uzak duygular uyandırmakta. S. Faik'in yukarıdaki yanıtı ise, bizce en doyurucu, süsten, özentiden uzak, özgün bir yanıttır.

O'nun, «yasaklar» konusunu bir anlatışı vardır ki, bir gerçekçiliğin, gözlemin ve insanın anlatımıdır: «Yasakları kabul ettik. İnsanoğlu için, yasaklı hayvandır da diyebiliriz. Mikroplar bile birer yasak değil mi? Aşklar yasaktır. Gün olur, sular, yemişler bile yasaktır. İnsanlar birbirine yasaktır.» «Çarşıya İnemem»

Çarşıya neden inemediğini, iç tedirginliğini, kişinin kendi kendisiyle savaşını; uyku arasında, uykuda sayıklama gibi, şöyle anlatıyor Sait Faik «Çarşıya İnemem» öyküsünde («Çarşı» yerine, rahatlıkla; parkı, kenti, pazarı, sokağı, deniz kıyısını v.b. koyabiliriz. Önemli olan, kişinin iç tedirginliğinin verilmesi... O'nun diliyle, «kimseyi ilgilendirmese» de o yine anlatacaktır)

«Evet, bana çarşı haram oldu. Şimdi gözümde, küçücük yirmi beş mumluk sinekli ampulleriyle ışıklı çarşı tütüyor. Anlatmak istiyorum. Çarşıya neden inemem. Ama neye yarar? Kimi ilgilendirir?

«Kafama kasketi, üstüme balıkçı ceketini, suratıma

baştan aşağı dişim ağrıyormuş gibi bir kaşkol bağladım. Sokağa çıktım. Kahvenin önünden geçtim. Orada, oradaydı.

«Döndüm eve geldim. Yatağıma girdim, lâmbamı söndürdüm. Düşündüm. Bana çarşıyı yasak eden her kimse onu öldürmeyi düşündüm. Ömrümde hiç böyle şey düşünmemiştim.

«Giyindim, tekrar sokağa çıktım. Kahveye girdim. Karşısına geçip oturdum. Beni görünce sapsarı kesildi. Dudakları titriyordu. Kahvenin aynasında sapsarı, bembeyaz bir adam gördüm. Ürktüm, bendim. Defolup kahveden gitti.» «Çarşıya İnemem» (Alemdağda Var Bir Yılan)

«Çarşıya İnemem» öyküsünün bitimine doğru, bu öyküyü nasıl bitireceğiyle ilgili birkaç düşünceye değinir. Kahveciye, bir kahve yapmasını söyler. Kahveci, kızgındır. S. Faik «Hikâyeyi böylece bitirebilirim. Benim bitirişlerimden biri olur.» der. Öyküde buna benzer durumlar O'na özgüdür. Ne var ki öyküsünü öyle bitirmez yine de. Çevreyi betimler : «Etrafı dinliyorum. Kaşıkada'nın köpeği hâlâ havlıyor. Rüzgâr camları dövüyor ve kapıları sarsıyor. Işığı yakıyorum...» Öyküsünün bitimi bu da değildir. Alışılmış bir bitiriş olacaktı «bitim» böyle olsaydı. O da bunu düşünmüş olmalı. Öyküsünü yazarken, iç - konuşmasını da verir. Kendi kendisiyle iç - savaşını içtenlikle dile getirir. Ve şöyle biter bu öykü

«Bu da bir bitiriş şekli ama, bu da değil. Değil, bu da değil. Çarşıya inemem o kadar.»

Sait Faik'in öykülerinin özü; yaşama sevinci, insan sevgisidir. Kişinin yaşama sevinci duyması türlü nedenlerden olabilir. Üstelik, herkese göre değişen bir durumdur, bu. Bir kuşun havalanması, bir balıkçı türküsü, gün ışığı, tavşan kanı bir çay, ilkyaz yağmurunda ıslanmak, sokaktan geçen birinin her hangi bir durumu, yaşam tutkusuna yol açabi-

lir. S. Faik'in çoğu öykülerinde görülebilir bu özellik. En belirgin örneklerden biri

«Nereden gelirse gelsin; dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!.. Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

«— Hişt hişt!

«— Hişt hişt!

«— Hişt hişt!»

(Alemdağda Var Bir Yılan)

«Yemek yiyen bir işçi kadar güzeldi.»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'TE
YAŞAMA SEVİNCİ, İNSAN SEVGİSİ, AŞK

Yaşam sevinci, insan sevgisi, aşk; bir üçlemdir Sait Faik'te. Çoğu öykülerinde karşılaştığımız bir durumdur bu Ya da bunların izleri... «Bir Aşk Hikâyesi» adlı öykünün daha ilk cümlesinde bu adı beğenmediğini söyleyiverir : «Ne ayıp şey, ne kötü, ne çirkin bir hikâye ismi.» Şöyle sürdürür bu konudaki düşüncelerini

elimde değilse ondan söz açmamak... Bir başkasıyla hem yalnızlığımı, hem ekmeğimi bölüşmeyi canım çekiyorsa...» Bunu izleyen bölümde ise bir kesinlemeye yönelir. Ne var ki, S. Faik'çe bir yönelmedir bu yine «Allah

belâmı versin aşka dair bir hikâye yazarsam. Hikâyemin başına 'Bir kravat hikâyesi' de diyebilirdim.»

Bu bölümü izleyen cümlelerde aşkın ne olduğu, ne olmadığına değiniyor

«Aşk nedir, diye düşünmüyorum. Galiba Stendhal, insanların en mühim, en büyük icadı, diyor.» «Bir Aşk Hikâyesi» (Az Şekerli) (1)

Daha sonra, aşk üzerine çeşitlemelere giriştiğini görüyoruz S. Faik'in. Aşkı, birçok şeye benzetir. Ama hiç birini beğenmez. «Bir Aşk Hikâyesi» nin bundan sonraki bölümlerinde yaşam gerçeklerine, paraya değişilen aşklara, romantik aşkların çıkmazlarına değinir.

Bir başka öyküsünde ana düşünce yine aşka dayanır. Bir insanın yürek atışlarını hızlandıran, «yaşamasına sebep» bir duygudur anlattığı

«Yosun ve deniz kabukluları kokuyor. Onu bana getiren sebepler ne olursa olsun, bu battaniyenin üstündeki resimli dergiye dalmış harikulâde netice, beni dostluklara, sevdalara, yirmi yaşlara, sıhhatlere ve saadetlere, arkadaşlıklara ve huzurlara salan netice, karşımda işte. Daha ne isterim.»

Bu «mutluluk» bir insandan gelmekte, bir insana yönelmektedir. Bir oda, çıtır çıtır yanan bir soba... Bu mutluluğun içinde, umutsuzluk, acı, düş de vardır ama; mutluluk denilen şeyin tek başına «sevinç» ten oluşması da olanaksız :

«Sobanın içine attığımız tahtalar çatır çatır çatlıyorlar. Yalnız sobanın konuştuğu bir odada, dünyanın yarım saat, bir saat, bir buçuk saat, nihayet iki saat sonra hastalıklı, umutsuz, şüpheler içinde, kararsız, yalnız rüyalar ve acılarla dolu olacak bir insanî saadet içindedir.

---

(1) Az Şekerli — S. Faik'in Öyküleri — Varlık Yayınevi — Bilgi Yayınevi.

«Bu saadet bir insandan geliyor.»

Bu mutluluk içinde, düşüncelere dalar. Kendini eleştirir Bu mutluluğun geldiği insanın kim olduğunu düşünür. O da insanlar içinde bir insandır. Tıpkı kendisi gibidir. Bir «bahtsızlığa» gittiklerini de düşünmeden edemez

«Hepimiz bir belli sona doğru gidiyorduk. Gidiyorduk ama, onu, mavi denizi kara, yolları geçilmez, çarşıları yalnızlık içinde, yemişleri tatsız, şarapları acı olan bir ülkeye mi sürüklüyordum.» «Battaniye» (Az Şekerli)

«BİR TAKIM İNSANLAR» IN ÖYKÜSÜ

Çevresindeki her tür insan girmiştir öykülerine. Kendisine öykü tasarımlarını anlatan, bir öyküsünü okuyan bir okuyucusundan; kendi bahçelerinde sebze yetiştiren papaza, kahveciye, hamala, her hangi bir yerde karşılaştığı her hangi bir insana, balıkçılara, sokak satıcılarına dek... Özellikle balıkçılar. (Ermeni Balıkçı ile Topal Marıt öyküsünü anımsıyoruz sözün burasında. İki kez yazdığı bu öyküde, öz bakımından bir değişiklik yok. Olayların sıralanışı yönünden değişiklikler var yalnızca.)

Balıkçılar, balığa çıkanlar, avlanan balığın başında birikenler ve balıkların paylaşılması... İlle de umutsuzların öyküsü. İlâç kokulu hastane koğuşlarındaki umutsuzların, onların yanında bekleşenlerin umutsuzluğu

«Ben şimdi şu saatte ondan ırağım. Ama o hâlâ orada olmalı... Gözlüklerinin altından umutsuzları gözlemeli.»

Aynı öykünün bir başka yerinde şu satırların altını da çizmişim. Öykücülüğe, belediye memuruna, tramvay yolcularına, kimilerinin gözbebeklerindeki korkuya değiniyor. O'nun dünyasının, hepimizin dünyasının insanlarıdır gözümüzde canlanan. Ve gözümüzün önünden gitmiyecek olan

«Belediye memurunu memnun bırakmıştım. Otuz pa-

pellik bir makbuz kesmişti. Otuz papel! Hikâye parası; verirlerse. Şu hikâyeciliğin de... Tramvay hep benim gibi adamları, çocukları ve kadınları taşıyordu. Kiminde göz beyazlarında donuk bir sessizlik. Kiminin gözbebeğinde korku, kiminde sarılık, kiminde kansızlık.» «G...» (Az Şekerli)

Bir yerde beklerken, insanların içinde dolaşırken, bir yerden ya da bir vapur penceresinden bakarken; kamarada otururken «hikâye peşinde» dir. Kendisi, insanların arasında «hikâye yazmak» için dolaşmadığını; onları sevmek, yüzlerine bakarak sevmek için dolaştığını söylese bile... Duyarlığı «öykü» ye kuruludur çünkü. Her gördüğünden, yaşadığı her olaydan bir öykü yaratmanın ustası olmuştur. Sözgelişi, Kadıköy iskelesinde Ada vapurunu beklemekte. Birileri, Haydarpaşa'yı sorar. Tarif eder. Soran, «sen de mi oraya gidiyorsun?» der bu kez de. Sait Faik'in, Haydarpaşa'ya falan gideceği yoktur ama; «neden gitmiyeyim» diye geçirir içinden ve «evet» diye yanıtlar Haydarpaşa yolcusunu. Çünkü «hikâye peşinde» dir. Onlarla birlikte tutar Haydarpaşa'nın yolunu. Onları trene bindirir. «Sen gelmiyor musun?» derler. Çünkü, yolda Adapazarı'ndan konuşmuşlardır. Adam, Düzce'ye gidecektir çocuklarıyla birlikte Adapazarı treninden inince. Bir hemşehrilik yakınlığı kurulmuştur aralarında. Yolcu, «hadi sen de gel. Ne yapacaksın bu kışta kıyamette buralarda» diye sorar. Nereden bilsin O'nun durumunu. S. Faik; Ada'ya gitmekten vazgeçip Haydarpaşa'ya yollanmış, asıl gideceği yere gitmemiştir ama «Hikâye Peşinde» öyküsü de böyle ortaya çıkmıştır işte. Yolcuları uğurladıktan sonra bekleme salonunda oturur bir süre. Oradakilerin konuşmalarına kulak verir. Her birinin anlattığı bir başka öyküdür. «Her yüz bir öykü yazar.» Daha sonra dışarı çıkar, merdivenleri iner. Şöyle bitirir bu öyküsünü Sait Faik :

«Vapur Kadıköy'den kalkmış geliyordu. Haydarpaşa istasyonuna baktım. Kocaman kapılarından ötede kırmızı

yeşil fenerli, demiryollu, trenli, yolculu, meraklı, düşünceli, perişan, aceleci, melânkolik, aynalı, sıkıntılı, helecanlı, yerini bulmağa çalışan bir âlem vardı. Her gün yüzlerce tren binlerce hikâye getiriyor, binlerce hikâye alıp gidiyordu. İstasyonun kapıları insan alıp insan veriyordu.» «Hikâye Peşinde» (Az Şekerli)

Yeniden, Ada vapurunu beklemek üzere Kadıköy'e yönelirken, Haydarpaşa istasyonunun merdivenlerini inince gördükleri; istasyonda tren ve bekleme salonu izlenimleri; yolcuların öyküleridir bunlar. Bu görüntülerin, izlenimlerin, yerinde verilmesiyle; O, öyküsünü en etkili ve kendine özgü bir biçimde bitirmiştir yine. Ne var ki anlattığı insanların öyküsü, şiiri «bitmemiştir». İçimizde yaşamasını sürdürecektir. Güçlü san'at yapıtının niteliklerinden birisi de budur, kanısındayız. Bu özelliği taşıyan yapıtları, her okuyuşumuzda, yeni şeyler bulmaz mıyız? Duyarlığımızdaki etkisi, kafamızdaki izi taze bir anı olarak yaşayıp gitmez mi?

«Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmıyacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sâkin ölümü bekliyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'İN ÖYKÜLERİNDE İNSANLARIN YÜZÜ

İnsanda anlamlı, ilgi çekici ögelerin başında, kuşkusuz, «yüz» gelir. Sait Faik, pek çok öyküsünde ele alır insan yüzlerini. Vazgeçemediği bir durumdcr. «Her yüz bir öykü» yazdırtabilir O'na. Bütün gün gördüğü insan yüzlerinden başka, uykularında da seyreder onların yüzünü

«Yine ay vardı. Ömrümde ilk defa bir insan uyurken seyrettim. Bu iyi, sıhhatli, temiz ve küçük insanların uykusu bambaşka bir şey, şimdi hatırlıyorum da... Yemin ederim ki onun uykusunu ben de uyuyordum. Uyanık olarak.

İçimde kahramanlıklar, dostluklar ve arkadaşlıklar...» (Kaşık Adasında) sayfa 21 (1)

Bu «insan yüzleri» yle düşlere dalar, onların yaşamına girer. Onları içinde yaşatır, «bir insan sıcaklığı içinde :»

«Yüz, dostu, arkadaşı, hattâ zaman zaman kölesi olmayı kabule hazırlandığım yüz, vehmettiğim mânâlarını üzerinden lüzumsuz bir gömlek gibi çıkarıp atmıştı. Amcası Manoli'nin bir haftalık bir istakozu satarken takındığı suratını birdenbire, hayretle, Odisya'nın yüzünde bulunca şaşırdım.» (Kaşık Adasında) Shf: 23.

İnsanı ele veren; duygu ve düşüncelerini belirten, açığa vuran yüzümüz... İnsanların yüzüne eğilmiştir Sait Faik. İnsanda aradığı özellikleri; yaşam sevincini, tavrını, düşüncesini onların yüzünde yakalamaya ve değerlendirmeye çalışır. Odisya'nın yüzünden, kişilerin ruhlarıyla yüzleri arasındaki ilişkiye, benzerliklere, ayrımlara yönelir. Öykülerinde, genellikle, bir kişiyi tanıtırken O'nun yüzünden işe başlıyor. O'nun öykülerini okurken bir insan yüzü canlanır gözlerimizin önünde. İnsanlardan bir insadır. Etiyle, kanıyla, duygusuyla karşımızdadır

«Ne düşünüyor bu belli belirsiz güler yüzüyle şu adamcağız? diyebilirsiniz siz de benim gibi, meraklısınızdır. Ah bu insan yüzleri!.. Her şeyimizi bağladığımız, durmadan yanıldığımız, istediğimiz kadar bol hasletler, âdilikler, iyilikler, kötülükler, delilikler, akıllılıklar, sevdalar, yüklediğimiz insan yüzeri-» (Bulamayan) sayfa: 8 (2)

Sait Faik'in anlattıkları; yalnızca gördükleri, izlenimleri değildir bir insan yüzü için. Onların derinlerinde başka şeyler arar. Bunlar da insan gerçeğidir. Bunları yakalamaya çalışır Sait Faik, insan yüzlerinde ve o yüzlerin derinlerinde

---

(1) Şahmerdan — Varlık Yayınları — Bilgi Yayınevi.
(2) Son Kuşlar — Varlık Yayınları — Bilgi Yayınevi.

«Denize baktığı, martıları düşündüğü, yelkenlileri seyrettiği halde onun içinde başka gözler, kafasında bir başka kafa vardı ki asıl kafası, asıl gözleri onlardır. Onun başka dediğimiz gözleriyle, kafası bu deniz tarafına çevrilmiş sahici gözleriyle kafasından daha sahicidir.» (Bulamayan) Shf 9.

SAİT FAİK'TE İNSAN VE TOPLUM

Sait Faik, «yalnız» insandır. San'atçıların yalnızlığından özgün eserler çıkmıştır genellikle. Bu yalnızlık, yapıtı bir ipekböceği kozasınca kuşatmaktadır. Sait Faik, yalnızlığından sıyrılıp insanların içine koşar. Kahvelere gider, kahve insanlarıyla konuşur. Onlar gibi yaşamaya çalışır. Onlardan biridir. İçimizden biridir. Balıkçılarla balığa çıktığı, balıkçılar gibi yaşadığı ve davrandığı gibi. Ne canlı, diri, etkileyici kahve ve balıkçı öyküleri kazanmıştır edebiyatımız Sait Faik'in bu verileriyle. Yalın, canının çektiğince bir yaşam sürdürmesi; bu insan tavrını yakalamasını kolaylaştırmıştır, kanısındayız.

Yöneldiği; sevmeye, yaşamaya çalıştığı «insan» dır. İnsanın yaşantısı, duyguları, düşünceleri... «Bir insan sıcaklığı içinde», bunlara değinmeden edemez.

Toplum, «insan» dan oluşmakta. Sait Faik, «insan» ı işlemekle, «insan» ı vermekle «toplum» u vermiş oluyor doğal ki. Topluma yönelmesi, bir «insan» dan başlıyor. Bireyin bunalımlarını, sorunlarını, iç - dünyasını, duygularını, sevgilerini, sevinçlerini, kızgınlıklarını... Toplumcu görüşe bu yolla varıyor. Birey - toplum ilişkisi, bireyin toplum için-

deki durumu, bu durumun sonucu, okurun gözleri önüne serilir.

«Basık tavanlı tütmüş sobası, pis cigara dumanlarıyle dolu bir kahvede insanlar toplanmışlardır. Taşmış sulardan, vergiyi verememiş mandasını satmış, harbin bize gelip gelmiyeceğinden, boku bokuna adam öldürmüşten, sıtmalıdan bahsediyorlar. Köşede içi karmakarışık bir adam oturuyordu.» (Çelme) Shf: 10 (3)

«Köşede içi karmakarışık oturan adam» ın öyküsünü yaşıyor ve kuruyordur, Sait Faik. Kahvelerden, iskelelerden, vapurlardan, vapurların alt kamaralarından, istasyonlardan, balıkçılardan ne güclü öyküler çıkarmıştır, O.

İnsan türküsüdür, söylediği. O'nun eğildiği, önemsediği «insan» dır. Onsuz, dünya bir şey değildir. Anlamını yitirecektir, insansız dünya düşünülemez. Olacak şey değildir, bu

«İnsansız hiç bir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde onunla güzel. Bu dakikada, bu günün güzelliği gökte ay, uzakta güneşin bir billûr bahçe gibi pırıltısı; hiç bir şey değil... Bütün bunlar kötü resimler gibi...» (Yaşayacak) Shf: 21 (4)

En «yalnız» olduğu zamanlarda bile mutludur bu yalnızlığı içinde ama yine de insanları arar. O'ndaki insan tutkusunu gösteriyor bu durum

«Ölesiye yalnız, ölesiye mesudum. İçim kalabalık çekiyor. İnsanlar çekiyor. Çocuklar istiyorum, haşarı, sarışın, esmer, edepsiz...» (Yandan Çarklı) Shf: 66 (5)

Sait Faik, bir öyküsünde (6) «balıkçıları sevdiğini, 'balıkçı' ismine derin bir sevgi ve saygı duyduğunu» söylüyor.

---

(3) Şahmerdan — Varlık Yayınevi — Bilgi Yayınevi.
(4) Son Kuşlar — Varlık Yayınları.
(5) Son Kuşlar — Varlık Yayınları.
(6) «Yaşayacak» — Son Kuşlar — Varlık Yayınları.

Nasıl pay dağıtıldığına değiniyor aynı öyküsünde. Bu durumun iyice gözlemini yaptığı anlaşılmakta. Balıktan hiç bir pay alamıyan bir kişinin durumunu, yüzünü, tavrını, ezikliğini anlatışı vardır bir başka öyküsünde. Gözlerimizin önünden gitmiyecek, belleğimizde kazınıp kalacak bir saptamadır bu. «Balıkta pay» sorunu güçlü bir öz olarak verilmiştir. Sait Faik'in, insanın alınterine verdiği değer, toplumcu görüşü, etkili bir biçim ve öz'de yansıtılmıştır :

«Balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu zaman dışarıdan da insanlar gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar pay almazlardı. Irıp tayfası ile reis gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendilerine.» (Haritada Bir Nokta) Shf: 50 (7) Anlattığı adam da bir dülger balığı alabilmek için çalışmaktadır :

«Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir halde dondu. Sandım ki böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyva gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri nerede ise yine eski temiz, memnun hâlini, taze meyva halini alıverecekti. İki adım attı. Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden baş parmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

— Ne o? dedi, hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip boğdakini kovmıyalım.»

---

(7) Son Kuşlar — Bilgi Yayınevi.

Yazarı iyice etkilemiştir bu olay. Saptadığı bu durum, yapılan haksızlık, apaçıktır. Yorum istemiyecek değin açık ve etkileyici. Sait Faik de bu etkiyi derin bir duyuş ve öz olarak yansıtmıştır :

«Söz vermiştim kendi kendime Yazı bile yazmıyacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sâkin ölümü bekliyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem, kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım. «Haritada Bir Nokta» Shf: 51 (8)

Yazı yazmak bile istemediği halde, kendi kendine söz verdiği halde koşup tütüncüden kalem, kâğıt alması, anlamlıdır. Kalemini yontması, tutup öpmesi anlamlıdır. Yazmasa deli olacaktır. Bu davranışlarıyla O, y a z a r l ı ğ ı n a ışık tutmakta. Niçin yazdığını, n e l e r i n kendisini yazmaya zorladığını açıklamaktadır.

San'at, ölümsüzlüğe ulaşma davranışıdır. Yaratma, bu işi kişinin «iş edinmesi» dir. Geriye bir «ses» iletmektir. Giderek kişiden kişiye, toplumdan topluma bir iletişim aracıdır. Güzel san'atların tümü de böyle. Şiirler, romanlar, destanlar; çağlardan çağlara, insandan insana uzanıp gidiyor. İnsan, kendisini buluyor çünkü bu yapıtlarda. Sait Faik'in öyküleri de böyle. O'nun yazarlığı, bu ö z e l l i k l e r i taşımakta :

«Giderdik ağı kaldırmağa. Tahtadan bir çengeli vardı. Atar atmaz ucundan yakalardı ağını. Çekerdik... çekerdik... Lodos denizin ne kadar katamozu, yosunu varsa ağın deliklerine tıkamış olurdu. Onunla belki kırk defa istakoz ağı

(8) Son Kuşlar.

kaldırmağa gittik. Ya yedi, ya sekizinde istakoz bulduk ağda.

Apostol; bulursak da bir kasap havası tuttururdu, bulmasak da.» (Ağıt) Shf: 37 (9)

Türkü, oyun yaşamın özüdür. Yaşamın en değerli yönünü kendine katmak, kendinden saymaktır. Güçlü yazarların çoğunda vardır bu tavır. Yaşamı derinden duyanlarda vardır. Sait Faik'in, İSTAKOZ BULSA DA BULMASA DA BİR KASAP HAVASI TUTTURAN APOSTOL'u bu kişilerden. Sait Faik de yaşamı ve yazarlığı açısından bu tavır içindedir. Anlattığı Apostol'u okurken, Kazancakis'in Aleksi Zorba'sını anımsıyoruz. Nerede, hangi durumda olursa olsun «sirtaki» oynamadan duramayan (giderek y a ş a y a m a y a n) Aleksi Zorba'yı... Apostol'un da, Zorba'nın da yaşamlarının simgesidir bu kasap havası ve sirtaki. Bu havayı, özelliği, yaşam tavrını Panait Istrati'de de bulmaktayız.

---

(9) Son Kuşlar.

«Bize bir masa ayır Yanakimu»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'İN İSTANBUL'U

«İstanbul deyince aklıma
Sait Faik gelir
Taşında toprağında suyunda
Fakir fukaranın yanı başında
Bir kalem bir yürek bilendikçe bilenir
Kıldan ince kılıçtan keskin
Hep iyiden güzelden yana
Hep kimsesizlerin.»

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

Bir Sait Faik yaşamıştı bu kentte. İstanbul'un küçük insanlarını, balıkçılarını, çımacılarını, kömür taşıyan çocuklarını, Tünel'i; Köprü'yü dile getirmişti. Kimsenin gözüne

çarpmayan küçük ama cana yakın, ama bizden olan nesne leri yakalar, unutulmaz bir tip, bir durum olarak çiziktiri verirdi.

İstanbul, Sait Faik'le daha bir İstanbul'du. Tüm kim sesizlerin, gariplerin dostuydu. Anlattığı yerler, kişiler, bu gün; daha «canlı» olarak Sait Faik'in hikâyelerinde yaşa maktalar.

Bir «Topal Martı» sı vardır O'nun. Topal Martı, gide rek martılıktan çıkmış bir «insan» olmuştur. Aynı hikâyed bir de Ermeni balıkçı bulunmakta. Yaşamı kavramış, ya nızca dostluğa; iyi, güzel şeylere değer veren bir insanlı ustasıdır artık. Ve Sait Faik'in de dostudur. Martıların, in sanların...

Taşında, toprağında Sait Faik vardır bu kentin. Bohe yaşayışı; gezindiği her sokakta, her yolda canlandıkça ca lanır.

Burgaz Adası, Sivriada, Hayırsızada; Sait Faik'in en çc anlattığı yerlerdir. Buraları her gördüğümüzde hep O'n Sait Faik'i anımsarız. Mavi gözlü, mahzun bakışlı, insa dostu, yaşam dolu Sait Faik dikiliverir karşımıza.

Yaşamı boyunca insanları sevmiş, onların yaşantısın destanını yazmıştı. Balıkçıların, yoksul insanların sorunl rını dile getirmiş, bıkmadan, usanmadan tüm bunları yaş mış ve yaşatmıştı.

Bir hikâyesinde, içe dönüşlerden, iç diyaloğlardan so ra «kalinikhta» (2) diyor En güzel hikâyelerinden biri (3). Kendi sözüyle sesleniyoruz kendisine : «Kalinikht SAİT FAİK! K a l i n i k h t a!..»

---

(1) Rumca, «iyi geceler».

(2) Bu hikâye, Sait Faik'in AZ ŞEKERLİ adlı kitabındadır

«BİR TAKIM İNSANLAR»

«Hayâllerimizin İstanbul'u hakikisinden
çok daha güzeldir.»

Sait Faik ABASIYANIK

İnsanı tepeden tırnağa ürperten, titreten; gerçekten soğuk bir gündü. Böyle bir günde insan sıcak bir oda, harıl harıl yanan bir soba arar. Sonra da tavşan kam bir çay. Poyrazın uğultusu kulaklarımızda. Rüzgâr içimize işliyor. Ağaçların bellerini büküyor rüzgâr. Ağaçların anasını ağlatıyor.

Ankara Caddesi'nden iniyordum. Üç adam durdu önümde. Giysileri birbirine benziyordu. Yemeni biçiminde, siyah; lâstik ayakkabıları ayaklarında. Palto ya da pardesü hak getire. İnce, yamalı eski ceket ve şapkalarıyla soğuğa, üşümelerine karsın kendilerini tuttukları belliydi. Ü ş ü m e k t e n utanıyor gibiydiler. Birkaç saniye süren bakışmamla anladığım buydu. Yanılmadığıma da inanıyorum. Yumuşak, yalvarır gibi bir sesle bana en yakın olanı soruyor:

— Abiy, bu yolda bizim gibi adamlara rasladın mı? N'olur, bi deyiver.

— Anlayamadım. Nasıl sizin gibi?

— Üstleri başları bizimki gibi. Yirmi otuz kişi kadar olacaklardı.

O anda bir şimşek çaktı beynimde:

— Şimdi hatırladım. Tamam. Çemberlitaş'ta gördüm onları.

— Sağ ol, abiy.

Öyle bir sevindiler ki... Ne var ki bir de bana sorun. Bir anda beynimden vurulmuşa dönüyorum. Daha önce, ilk konuştuğumuzda nasıl oldu da anlayamadım? Küfürler et-

tim kendime. Giysileri, konuşmaları tıpkı Sait Faik'in «BİR TAKIM İNSANLAR» ındaki gibiydi. Bu değin benzerlik olamazdı. Bu raslantı benliğimi altüst etmeye yetmişti. Arkalarından koşmak istedim. Neye yarayacaktı bu? Soğuğa karşı yalazlanan bir sıcaklık, bir alev sarmıştı içimi. Genzim yanıyordu. Ağlamak istiyordum. Yere düşecek gibi oluyordum. Köşebaşında mıhlanıp kalmıştım. Kendimi birden bire Sait Faik'in «BİR TAKIM İNSANLAR» ının arasında buluvermiştim. Sanki «zaman» değişmemişti. Zaman da benim gibi oraya mıhlanıp kalmıştı.

— Abiy, bizim gibi bir takm adamlar geçti mi bu yoldan?

Alıp götürüyor bu soru beni ötelere. Nereye gidiyorlardı acaba? Aynı yerde çalışan işçiler, herhalde toplanıp aralarında kararlaştırdıkları; iş yerine gidiyorlardı. Sirkeci ya da Galata'da buluşacaklardı. İş yerinde, hepsi de işverenle konuşacaklar, kendilerine yapılan haksızlığı protesto edeceklerdi. Aynen «BİR TAKIM İNSANLAR» da olduğu gibi... Bana soran üç adam da her nasılsa geç kalmışlardı. Kararlaştırdıkları yerde arkadaşlarını bulamayınca koşa koşa onlara yetişmeye çalışıyorlardı. Belki de işten kovmuştu patron. O sokak senin, bu sokak benim; kendileri gibi giyinen, konuşan, yürüyen arkadaşlarını arıyorlardı durmadan. Arkadaşlarını ise, nereye kodunsa bul? Ne var ki onlar, bıkmadan, usanmadan aramalarını sürdüreceklerdi. İstanbul kazan, onlar kepçe. Bu sorunları soğuktan, açlıktan giysilerinin incecik, eski olmasından daha önemliydi. Hem şehrilerini bulunca sanki dünyalar onların olacak, dertler kalmıyacak gibiydi.

Sirkeci'ye doğru yürüyüşümü sürdürüyorum. Rüzgârla birlikte kulaklarımda deminki adamların sesi uğulduyor:

— Abiy, bizim gibi giyinen, bizim gibi konuşan bir takım adamlar geçti mi buradan?

Yaşama sevincini dile getiren bir sestir o, insan türküsünün simgesi

SAİT FAİK'TE İNSAN SEVGİSİ

«Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlı iken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar, bunlar?..» (1)

Bir insan değil anlattığı Sait Faik'in. Bir elmas, zümrüt değil : Dülger balığının gözü. O'nun anlatımı insanla başlar, insanla sürer gider. Sözünü ettiği ya doğrudan doğruya insandır ya da insanla ilişkili bir nesnedir. Bir insanın duygusu, düşüncesi, yaşantısıdır. Balığın gözünü anlatıyorsa, insanı anlatmak içindir bu. Çoğu öykülerinde izlenir bu durum. O'nun yaşamdan ne anladığı, yaşamı nice yorumla-

(1) Dülger Balığının Ölümü — Alemdağda Var Bir Yılan.

dığı, neyi anlatmak istediği yaşamında, öykülerinde bellidir. Neyi vermek istediği yani. Odak noktası 'insan' dır sözün kısası. Çünkü yaşamdan kopmamıştır. Her davranışıyla, her sözcüğüyle sıkı sıkıya bağlıdır ona. Bir insanın, bir balığın ölümünü anlatıyorsa, bu, ölüm korkusu nedeniyle değil, hayatı sevdiği içindir.

Öykülerinden en çok kullandığı adlardan biri de : Yani. «Hey Yani. Yani be. Hey kara Yani» dediği Yani midir bu Kalinikhta öyküsündeki?

«Ben Yani ustayı tanıdığımda yaşı on beşti. O zaman daha Yani usta değildi. Kara gözlü, kara bacaklı, kara saçlı bir çocuktu.» (2)

Sait Faik, «yalnız» insandır. Yalnızlıktan hoşlandığı söylenebilir ama o yine insanları arar. Gitse kapansa birkaç gün Burgaz'daki evine ya da Şişli'deki apartman dairesine, sıkılır yine, insanları arar; koşar insanların içine. Çünkü insana, yaşam'a tutkudur. Onlarsız edemez. İçmek ister yalnız kaldığı zamanlar. Meyhanelerde, pastanelerde, birahanelerde böyledir :

«Dışarda kar yağdığı zaman içerisi sıcak da olsa bu birahanede üşürüm. Saat altıda daha kimsecikler yoktur. Garson öteki salona geçmiştir. Duvardaki saat sinirlendirir, insanı içmeğe zorlar. (2)

B e k l e m e k, zordur. Vapurda, trende, istasyonda, sofrada... Beklemenin her türlüsü... Bundan sıkılmayan insan yoktur her halde. Beklemekle geçiyor yaşamımız. Çocukken büyümeyi, gelişmeyi, adam olmayı bekliyoruz. Büyüyünce iyi bir yaşam, mutluluk bekliyoruz. Uykudayken, sabahın olmasını, uyanmayı bekliyoruz. Daha sonra da bakmışız ki yaşlanıyoruz. «Yaş otuz beş, yolun yarısı ediyor» çünkü... «Ölümü bekliyoruz ondan sonra da. Kısaca, y a ş a m, b e k l e m e k t i r diye özetlenebilir.

---

(2) Yani Usta — Alemdağda Var Bir Yılan.

Beklemekte umut vardır. Ya beklememekte? Kişiye göre değişir bu durum. Bu konuda Sait Faik'in düşüncesi değişik ve ilginçtir. Oturduğu birahanede garson öteki salona geçmiştir. Duvardaki saat onu sinirlendirmiş, içmeye zorlamıştır :

«Ben Yani ustayı mı beklerim? Beklersem gelmez ki... Beklemesem gelir mi? Umut vardır. Beklemediğim zaman umut vardır.» (2)

Nice beklenen nesne gelmemiştir yaşamda. Sait Faik'in anlattığı kendi durumudur ama tüm insanları kapsar. İçimizden biridir o da. İnsanlardan bir insan.

Yani usta gelse, onunla bir köpüklü bira içse mutlu olacaktır. Sait Faik'in önem verdiği bir durumdur Yani ustanın gelmesi. Ya gelmezse? Gelir mi ki? Sait Faik, Yani ustayla doludur. Onsuz edemiyecektir. Şu an, özellikle şu an onu görmesi gerek. Yani ustayı beklemektedir. Önemli bir şey mi söyliyecektir ona? Bir iş sorunu mudur konuşacağı? Ne ilgisi var Sait Faik'in işle mişle? O, Yani ustayı görmek istiyor yalnızca. Başka bir şey değil :

«Hey gidi Yani hey! Dedim geçen akşam, ufacık kara kuru bir oğlandın. Bak kocaman bir adam oldun. Ben ağababa oldum. Birahane eski birahane. Masalar eski masalar. Dünya başka dünya. Sen başka adam. Ama ben hep oyum be Yani usta! Seni de hep öyle görüyorum Yani usta. Kara saçlı, kara gözlü, cin gibi bir oğlan. Hani seninle sinemaya giderdik.» (2)

Ne değin beklese de, iç ezikliği geçirse de Yani usta gelmiyecektir Peki ne olacaktır durum? Ne yapacaktır? Yani ustaya düşman mıdır Sait Faik? Başka bir keresinde tiyatroya sözleşirler. O, gider önceden iki bilet alır. Alır ama temsil ertesi akşam içindir. Yani usta çıkar gelir. Anlatır durumu Sait Faik. «Zararı yok, ver biletimi sen» der Yani usta. Bir bira içerler, ayrılırlar. Yani usta son kez bir

çocukluk daha yapar O'na. Gider satar tiyatro biletini. Sait Faik söylenir durur kendi kendine ama ona yine kırgın değildir. Yani usta için düşündükleri insan sıcaklığı içindedir. Bağışlayıcıdır :

«Hey gidi Yani usta hey! Bunda ne var ki Yani usta? Gelmedin, gelmedin. Ne çıkar bundan. Sen yine o aynalı sinemada yanımda oturan küçük çocuksun, sokakta gördüğüm zaman. Ama yüreğimi bir şey, bir demirden avuç da sıkmıyor değil hani. Ama boş ver! İnanma! Hadi canım sen de! Üzülme be Yani usta. Beni gördüğün zaman gülümseyiver. Aldırma! Tiyatro da noluyormuş? Dünyada dostluk vardır, be! O da ölmedi ya!» (2)

Dostluk ölmiyecektir. Çocuklara, dostluklara, insanlara tutkundur Sait Faik. Çocukları sevmek yaşamın, insanın bir yanı, bir parçası. Çocukları anlatışı canlıdır öykülerinde. Sımsıcaktır. Yaşamın sıcaklığı, yaşama sevinci gibi. Yani ustanın, çocuk Yani'nin anlatılışı b i t m i ş m i d i r? Bitmez elbet. Yaşam, t ü k e n m e z. Hele çocuklar hiç hiç tükenmez. Bu öyküde bitmişse çocuk Yani'nin anlatılışı, bir başkasında sürüp gidecektir bir başka ç o c u k. «Tüneldeki Çocuk» a gelecektir sıra. «Tüneldeki Çocuk» la da bitiremiyecektir ç o c u k l a r ı n ö y k ü s ü n ü. Çoğu öykülerinde de değinecektir.

«Ölesiye yalnız ölesiye mesudum. İçim kalabalık çekiyor. İnsanlar çekiyor. Çocuklar istiyorum, haşarı, sarışın, esmer, edepsiz...» (3)

Sokakta, vapurda gördüğü i n s a n d ı r. Aradığı, onsuz edemiyeceği i n s a n :

«Yandan çarklı durdu. Bir iskeleye insan boşalttı. İnsan aldı, insan!.. İnsan!

«Her şeyin fakir elbiseleri gibi lime lime, nem almış sıvalar gibi parça parça döküldüğü zaman yalnız sen varsın

---

(3) Yandan Çarklı — Son Kuşlar.

insan. Yalnız sen varsın. Yalnızlığımın, ihtiyarlığımın, sevimliliğimin, egoizmimin ortasında daha dün şehvetle sarıldığım, kokusundan haz ettiğim; yıldızları yandan çarklıyı, derin suları, heykelleri, gotik binaları, ağaçlık tenha yolları, pek sevdiğim yeşil yeşil, kırmızı kırmızı, turuncu turuncu yanan işaret fenerlerini geride bırakıp sana, yalnız sana âşıkım.» (4)

Görüldüğü üzere, 'bir insana mektup' yazmaktadır öyküsünde. Oturduğu, yazdlığı masada o anda bir insan yoktur ama çevresinde vardır. Belki de az önce biriyleydi onlardan. Belki de O'nun yaşamına girmişlerdi ya da Sait Faik onların

«Daha dün dudaklarını, tüylü kollarını, ağzının, kirli dirseğinin; şeftali, kaşar peyniri, ekmek, kavun kokan avucunu, memeni, gözünü öpmüştüm. Şimdi kaçıyorsun benden, soğuyayım istiyorsun, soğuyup da gebereyim. Yok anam yok! Kafamın içindeki tenhalığı, halimdeki yalnızlığı, karaciğerimdeki hastalığı canımdaki kudretsizliği, sinirlerimde derin derin uyku ihtiyacını bahane edebilir, sana da gider ayak lânet şarkıları yazmağa çalışırım. Kim bilir sendedir sende. Şimdi parklarda uyumuş çocukların, ihtiyarlarınla benim gibisin. Benim gibi. Değil, 'ben' sen hiç bir şey seni sevmekten beni alıkoyamaz.» (5)

Son cümle, Orhan Veli'nin bir şiirini anımsatıyor :

«Seni sevmeme kimse mâni olamaz / Anan bile / Baban Bile / Kardeşin bile / Kama bile / Bıçak bile / Bileyciiii!»

Orhan Veli'nin şiirinde mizah var ne de olsa. Sait Faik'in yukarıdaki anlatımında ise böyle bir durum yok.

Bir çocuğa yönelecektir yine. Sakız leblebisi satan bir çocuk. «Çoktan uyumuş olması» gereken. «Çoktan kediyi

---

(4) Yandan Çarklı — SON KUŞLAR.
(5) Yandan Çarklı — SON KUŞLAR.

koynuna alarak uyumuş.» Toplumumuzun kanayan bir yeri işte. Ortaokulda olması gereken... Ne var ki sokaklarda ekmek parası kazanmaya çabalıyan, evlerinin geçimine katkıda bulunan yada bunu omuzlayan. Bu nedenle de o k u l d a olmayan ç o c u k l a r...

Ülkemizin tümüne yönelir bir öyküsünde. O kendisi de ülkemizin b i r y e r i n d e d i r, İstanbul'dadır ama yüreğiyle duymaktadır Türk ülkesinin başka yerlerini, tümünü

«Gitim bir ağaç altına oturdum. Balıkçı küreğinin şıpırtısını duymaya başlamıştım. Arada bir sazın sesi de geliyordu. Sırtımı verdiğim ağaç da kımıldamaya başlamıştı.

«Nasıl oldu bilmem, birdenbire sanki bir uçaktan bütün bir Türk ülkesini bir anda kavramışım gibi oldum. Ne sabahleyin okuduğum pis gazete, ne hocasını öldüren kavruk delikanlı, açıkçası şu İstanbul, daha doğrusu şehir denen bina ve insan, iş güç, politika, gazete, tiyatro, sinema, radyo, dedikodu âleminden öte bir başka Türk varlığını yaşayan varlığımın ölünceye kadar benimle beraber olacak ruhumla duydum. Bu o yüz bin satan gazetelerin, âdi romanların, çirkin ve meşhur sesli radyo hanendelerinin, ümitsiz gününü gün etmeye çalışan politikacıların gürültüsünden sezilmeyen bir musikî gibi bir şeydi. Aman yarabbi, ne güzeldi bu Türk sesi! Aman yarabbi, neler söylemiyordu! Dağ, yayla, kır, orman, aç, hasta, bakımsız, bilgisiz, cahil bir kalabalık şeklinde gösterilmek istendiği zaman öyle olan insanların bulunduğu memleketti. Ama orada sesler vardı ki hakikat denilen şeyin belki de aslı o seslerdi. Birdenbire akşam oluyor, keder basıyor, bilgisiz, cahil, aç ve hasta adam ormanın kenarındaki çimenlere oturuyor ve kara koyununa meçhûl bir sevgiliden kavaliyle söz açıyordu. Bu sözde bilgi, bu sözde...

«Ne söylesem boş, ne söylesem anlatamam artık, iyisi susayım, bitireyim hikâyemi». (6)

Sait Faik'in bu öyküsü için kanımız: Özellikle son cümle O'na özgü bir bitiriş. Bu biçimde biten nice öyküleri var. Ancak şu da var: Ülkenin tümü için gördüğü düş ilgilendiriyor bizi. Anlatımı da etkili. Ne var ki diğer öykülerdeki vuruculuk eksiktir bizce. Bu da ülkemizin tümünü, ya da çoğu yerlerini bilmediği, oralarda yaşamadığı için olsa gerektir. Vurucu öykülerinin başarısı kuşkusuz ki yoğun bir yaşamdan, anlatım gücünden doğmakta. Bu bakımdan, bizce, Anadolu'ya değgin öyküleri ötekiler çizgisinde değildir. Alıştığımız Sait Faik'i pek bulamayız onlarda.

(6) Türk Ülkesi — SON KULAR.

Çevreye bakarak, gelişigüzel bir yerde oturarak SAİT FAİK'in öykülerinde yaşattığı «hava»yı duymalı, yaşamalı.

SAİT FAİK'TE
SAN'ATÇI DUYARLIĞI

Öykülerinde 'ölüm' e değinişi yalnızca ölüm korkusuyla değildir. Kim duymamıştır bu korkuyu? Yaşamı sevmektir aslında ölüme değinirken bile dile getirdiği. Yaşama sevincidir ölüme değinirken düşündüğü. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ünlü şiirinde belirttiği gibi «Çılgınca seviyorum sıcaklığımı». Çılgınca sevilen sıcaklık, yaşamdan, yaşama sevincinden başka nedir ki?

Sait Faik, ölümden söz açmışsa, çok sevdiği 'insanların' ölümünü anlatmak için değildir bu. Onların yaşam'a verdikleri değeri, bağlılığı söylemek istiyordur. Bir martı-

nın ölümüne ağıt yazmıştır. İnsan kimliği vermiştir o martıya.

Kendisinin ölüm korkusu duyması doğaldır. Cahit Sıtkı'nın, «Yaş otuz beş, yolun yarısı eder / Dante gibi ortasındayız ömrün» demesi boşuna mı? Otuz beş yaz nedir ki? Ama 'ölüm' kendini duyuruyor bu yaşta bile. Sait Faik de duymuştur elbet. Zaten sağlığı düzenli değildi. Tedirginliğinin bir nedeni de budur. Bir Paris gezisini çok istediği halde, gidip dönmesi bir olmuştur. Oralarda da duramamıştır. Son yıllarındaki bunalımda, ölüme yaklaşma korkusunun da etkisi vardır kanısındayız.

«Dülger balığının Ölümü» öyküsünde, Sait Faik'in az az ölümünü de izleriz. O, yalnızca dülger balığını anlatmamıştır bu öyküde. Kuşkusuz kendi yerine dülger balığını koymuştur. Ya da «ikisi» özdeş durumdadır :

«Dülger balığının ölüm hali uzun sürüyor. Sanki balık, şu hava dediğimiz gaz suya alışmıya çalışmaktadır. Onu suyumuza alıştırdığımız gün bayramlar edeceğiz. Elimize tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden, onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. Onu şair, küskün, anlaşılmıyan biri haline getireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini.» (1)

Kendini anlatmıştır bu satırlarda. İnsanı, yaşamaktan bıktıran; çevreyi, insan için yaşanılmaz kılan nedenlere de değinmiştir. Toplumsal bir eleştiridir bu aynı zamanda.

Bir başka öyküsünde şöyle değinir «ölüm» e. Yaşlı bir hamalla konuşmaktadır :

«— Her şey şarta bağlı şunun şurasında.

— Şartsız şurtsuz yaşayanlar da var.

— Var, var ama...

— Ölüm de var arkadaş, ölüm... Şu köşkün sahibi de ölecek, şu horoz da...

---

(1) Dülger Balığının Ölümü — Alemdağda Var Bir Yılan.

Göğsüne vurdu :
— Şu ben de..
Yüzüme baktı
— Şu sen de.» (2)

Ölümü gerçekten yüreğinde duymuş, bu korkuyu yaşamış bir gerçeklik vardır bu satırlarda. Yalnızca duygusal bir anlatış değil bu.

Bir öyküsünde ölümden söz açarken «us» a da değinmeden edemiyor :

«Demek bir adam, şu adamcağızı öldürmek isterse şu paketi denize atmakla bu işi yapabilirdi. Hem bu ölümden de korkunç bir şey olurdu. Ölümden daha korkunç şey olur mu? diyeceksiniz. Olur : Felâketlerin en büyüğü akıldır. Onu yarım yamalak bile olsa, bulduktan sonra kaybetmek ölümlerin içinde en dehşetlisidir. Ama paketi kaybetmek korkusu içinde tekrar bulmakta tadına doyulmaz bir zevk var. (3)

«Ölümden daha büyük şeyler var» dır yaşamda elbet. Bir insanın satılık olması bunlardan biridir sözgelişi. Özgürlüğü yitirmek de ölümden daha büyük bir şeyi yitirmektir.

Sait Faik, yukarıdaki satırlarda «us» u almış ele. Usun yitirilişini; «usu bulmuşken» yitirmenin felâketlerin en büyüğü olduğunu belirtmiş. Söz «us» tan açılmışken, O'nun ilginç bir gözlemine değinmeden edemiyeceğiz :

Modern bir gemi yapma tasarısı, çalışmaları olan bir adamla tanışmıştır. İlgisini çekmiştir. Elli yaşlarında bir adamdır bu. Yapacağı geminin ağırlığını sıfıra indirgemek gibi bir tasarısı da vardır adamın. Sait Faik çocuktur o zamanlar. Arkadaşlarıyla birlikte hayranlıkla izlerler adamın çalışmalarını. «İnce tahtalardan, alüminyumdan yapılmış

(2) Sarmaşıklı Ev — Alemdağda Var Bir Yılan.
(3) Bulamayan, S: 10 — SON KUŞLAR.

gemi hızlı gider.» Onlar, bir büyük bilginle bir arada olmaktan memnundurlar. 'Bilgin' de memnundur kendisine hayranlık duymalarından. Bir bankada memurdur adam. Çocuklar, adamın yaptığı deneyleri haber alır almaz koşarlar hemen yanına. Hiç kaçırmazlar izlemeyi. Adamla tartışırlar. Bu işi başaracağına inançlıdır adam.

Şöyle bitirir bu ilginç öyküsün Sait Faik:

«Ben o zamanlar kafamın içinde onunla münakaşa ederdim ama şimdiki gibi ukalâ değildim. Çocuktum, yirmi yaşıma rağmen. Aradan yirmi sene geçti. Kendini bir tatlı rüyaya kaptırmış adamı ne diye uyandırmalı?

«Geçenlerde Karaköy'de rastgeldim ona. Beni nasıl da tanıdı. Yüzü nasıl da değişti. Uçuk sarı benzi hafifçe kızardı. Nazikâne şapkasını çıkardı.

«Nasıl, dedim, nasıl gidiyor sizin transatlantik?

«Öyle tuhaf güldü ki; bütün derdini anladım. Ukalânın biri, hülyalarını ince sopalar kırar gibi çat çat kırmış, ona Arşimet kanununu iyice anlatmıştı. Hiç cevap vermedi. Çabucak uzaklaştı. Dünya yüzünde bir de cazibe kanunu bulunduğunu anlamıştı. Rüyasından uyandırılmıştı ama gülüşünden anlıyordum ki cazibe kanunundan gemisini kurtarmak için direklerine kocaman mıknatıslar takmağı düşünüyor.» (4)

Bu adama, Arşimet kanununu anlatmak bir insanlık görevidir belki. Giderek bilimsel bir davranıştır. Sağduyu da böyle emreder kuşkusuz. Bir de şu yönü var işin: Anlatacağız da n'olacak sanki? Kim, ne kazanacak bundan? Bu adamın d ü ş ü n ü paramparça etmeye hakkımız var mı? Aslına bakarsak hepimiz d ü ş l e r içindeyiz. U m u d u n simgesidir d ü ş l e r. Giderek bir yerde özdeş olmuşlardır. Bunlardır bizi y a ş a t a n ve y a ş a t a-

(4) Bulamayan, S: 14 15 — SON KUŞLAR.

c a k olan. Ama birileri çıkar, tuzla - buz ederler bu düşlerimizi. Her gün asarlar ortasından d ü ş l e r i m i z i.

Bir kendini bilmez çıkmış, Arşimet kanununu anlatmıştır ona. Yıkılmıştır adam. Ama umudunu yitirmemiştir daha. Ya birileri çıkar da yine başka şeyleri de anlatırsa? Sait Faik, çekim kanununu anlatmaz ona. Anlatmıyacaktır da. D ü ş'ünü bozmak istemez. San'atçı duyarlığı engeller bunu. Peki, adam her zaman Sait Faik'le karşılaşacak değil ya? O zaman ne olacak? Bu sorunun yanıtı yok işte. Hem var, hem yok. Adamın d ü ş l e r i paramparça olur yine.

«Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey.»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'İN MERCAN USTA'SI

Sait Faik'in öykülerinde çizdiği tipler canlıdır. Yaşamın her hangi bir kesiminde soluk alıp vermektedirler. Öykülerinin sevilmesinde, aranılmasında bir etken de budur, kanısındayız. Anlattığı kişilerin 'canlı' olması, sokakta, kahvede karşılaştığımızı ya da karşılaşacağımız izlenimini bırakması, yaşamın i ç i n d e n alınmalarındandır. Özellikle de onları Sait Faik'in iyi tanıması, onlarla birlikte, onların yaşadığınca yaşaması... Çoğu öykülerinde karşılaşırız O'nun bu canlı, y a ş a y a n tipleriyle. Üzerine eğildiği, olduğu gibi, yürekten anlattığı bir Mercan Usta'sı vardır ki, içimizden biridir bu Mercan Usta. San'atçıdır, yaptığı işi severek, duyarak yapar. Yüreğini resmediyor gibidir. Bir ozanın şiirini işlemesi gibi. Ozan duyarlığıyla...

Sait Faik, Mercan Usta'yı tanımıştır. Böylesine etkili anlatmasında birinci etken bu 'tanıma' dan gelmekte zaten. İyi bir gözlemci olduğuna değinmiştik öteki bölümlerde. Hep görmek ister Mercan Usta'yı. İçinde yaşatır. Anımsar durmadan.

Mercan Usta'yı anlatığı «Gün Ola Harman Ola» öyküsü şöyle başlar :

«Siz bir adamı hiç görmeden, iki dakika evvel öyle bir adamın İstanbul ilinde yaşadığını bile bilmeden, birdenbire, zanaatından ve adından seviverdiniz mi? İçinizi hiç bilmediğiniz bir İstanbul semtinin akşamı kaplarken ve evinin önünde oturup sigara içen göz kapakları kirpiksiz ve kıpkırmızı ihtiyar bir adamı hayranlıkla, sevgi ile, saygı ile andınız mı? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu? Oturmamışsa Allahaşkına vazgeçin şu yazıyı okumaktan.» (1)

Mercan Usta'yı hiç görmeden tanıyıp, sevmiştir. Saygı sevgi duymuştur Kişioğlu duyar bu sevgiyi kimi zaman. İçine ağır bir taş düşer gibi. Ağır bir su oturur gibi. Kişioğlunun ortak duyarlığıdır bu. Sait Faik, bunu duyanlara sesleniyor. «İçinize böyle bir sevgi» oturmamışsa Allahaşkına vazgeçin şu yazıyı okumaktan» der açık bir biçimde. Der ama kolay mıdır O'nun yazısını bırakmak? Daha ilk satırlarda vurgulamıştır ortak duyarlığımızı.

O'nun için, 'dünya bir yanadır Mercan Usta bir yana.'

«Mercan Usta'nın ellerine hayran hayran baksam. Desterelerini, makkaplarını, hele ellerini, hele ellerini... Şimdi şöyle kendi halinde mütevazi bir gazetecikte röportajlar yapsaydım, yarın kalkar, sıcak dalgası İstanbul'u daha sarmadan Mercan Usta'yı armağa koyulurdum. Hiç şüphem yok, sanatındaki tekniğine imanı olan adamlar gibi sertçe bir adamdır Mercan Usta. Sonra birdenbire yumuşar Mer-

(1) Gün Ola Harman Ola — Son Kuşlar.

can Usta balıklara, deniz mahlûkatına düşkündür. Mercan Usta, akşam üstleri iki kadeh mutlaka atar. Mercan Usta eski bir kantoyu mutlaka söyler.» (2)

Bu anlatış, Mercan Usta'yı tanımadan 'tanıma' dır. O'nu içinde yaşatmaktır. Ne çok da etki etmiştir Mercan Usta böyle Sait Faik'e. Kimdir bu Mercan Usta?

«Kemik kakmalı bu boyacı sandığı yirmi senelik. Gözleri görmez oldu; işi bıraktı Mercan Usta yoksa. Nereli mi? Doğma büyüme Bakırköylü. Bu gördüğün bahçelerde açmıyan çieklerin, bu denizlerde yüzmeyen balıkların, bu döner durur halkaların, bu çarkıfeleklerin, bu masallardaki ejderhaların yaratıcısı Mercan Usta.» (3)

Köprü merdivenlerinin birinin altında bir dilsiz boyacıda görmüştür Sait Faik Mercan Usta'nın yaptığı boya sandığını. Nice boya sandıkları görmüşüzdür. Pırıl pırıldır kimisi. Gün vurdukça parlar. Siler durur sandığını, boyacı. Kimisi de daha yalındır. Süsü, gösterişi yoktur ama beğeni sahibi biri tarafından yapıldığı bellidir. Koyu koyu ışıldar ceviz tahtaları. Kakmalıdır. Kuşlar, güvercinler resmedilmiştir üstüne. Pabucunuzu boyatırken dalar gidersiniz. «Hangi beğeni sahibi adsız sanatçı yapmıştır bunu?» dersiniz kendi kendinize. Sait Faik, dilsiz boyacıda Mercan Usta'nın yaptığı sandığı görmüştür, onun etkisindedir :

«Ben burada dilsiz boyacının reklâmcısıyım. Gidip ayakkabılarınızı boyatın dilsiz boyacıya. Sonra Mercan Ustanın özenmeden yaptığı boya sandığını yeni bir dünyaya doğar gibi seyredin. Boğaziçi'nde mehtap, Çamlıca'da gurup insanoğluna, ölümü de arada bir hatırlatır. Mercan Usta'nın boyacı sandığı durmadan bir yeniden doğmanın mehtabıdır.» (3)

Bunları dedikten sonra Sait Faik yine öyküsünün ilk

---

(2) Gün Ola Harman Ola — Son Kuşlar.
(3) Gün Ola Harman Ola — Son Kuşlar.

paragrafının sonunda söylediği cümlenin havasına girer. İçinize böyle bir sevgi 'oturmamışsa Allahaşkına vazgeçin şu yazıyı okumaktan' der bir başka biçimde. Bu düşünceyi de ayrıntılı olarak işler. Yaşamın anlamı, değeri vurgulanır bu söyleyişte. Ne var ki bir san'atçının, bir ozanın yüreğinde duyduğu bir y a ş a m a tutkusudur bu. Kimilerinin, tecimenlerin, varsılların gülüp geçtikleri, alay ettikleri bir yaşam b i ç i m i. Sait Faik'çe bir anlatımdır bu :

«Mercan Usta'nın boyacı sandığını seyrettikten sonra, içinizde Mercan Usta ile bir salaş meyhanede iki kadeh içmek ve Mercan Ustadan ayrılırken elini öpmek isteği doğmazsa İstanbul ilini bırakıp gidin. Nereye giderseniz gidin. Uçağa binip Nevyork'a gidin paralı iseniz. Parasızsanız Sarayburnu'ndan atın kendinizi. Üç dört yüz binlikseniz gidin çirkin apartmanlarınıza; sümüklü çocuklarnızı, lâvanta kokulu pasaklı karılarınızı kucaklayın. Ne bok yerseniz yeyin.» (3)

Öyküsünün bir başka yerinde Mercan Usta'ya seslenir. Yalnızca Mercan Ustayı sevmeyen, anlamayanlara seslenecek değil ya? Dünya işlerinden, bu işlerin bozuk yürüdüğünden, san'atın insanlara katkısından söz açar. Gerçek barışın san'at yoluyla sağlanacağını belirtir :

«Canım Mercan Ustam! Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zenaat ehliyiz: Yazı yazıyoruz a. Ne Mercan Ustaya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayanlara, ne kalıpları dökenlere, ne çeşmi bülbülleri üfleyenlere saygı duyduk. Saygı duymadık da ne oldu? Dünyayı birbirine kattık işte... Sofralarımızı, kapılarımızı, gönlümüzü kapadık. Kapadık da ne ettik? Dünyayı birbirine kattık. (3)

İnsanların biribirini içten sevmesiyle ulaşılacaktır gerçek barışa. Bu da san'at yoluyla sağlanabilir ancak. Yeryüzünün en uzak köşesindeki bir insan topluluğunun yaşan-

tısı diğer yerlerde yaşayanları ilgilendirir. Hele günümüzde bu ilgi daha yaygındır. Bunu vurgulamıştır Sait Faik.

Sait Faik bir akşam Bakırköy'ün deniz üstü bir salaş meyhanesinde 'balıkla rakı içmek şerefine erer.' Bir genç yaklaşır yanlarına ezilip büzülerek. Kendisine bir sandık yaptırmak istemektedir. «Sana lâyık değil ama üç beş kuruş biriktirdim» der. Para sözüne kızar Mercan Usta. Sandığı şöyle güzel bir şey olsun istemektedir bu genç. «Mercan Ustanın suratı elli derecelik rakı gibi sertleşir». Sandığın üstüne bir şey yazdırmak istemektedir bu genç.

«— Yok oğul, dedi Mercan Usta, ayak altına yazı yazmam. Ama sen söyliyeceğini söyle. Ben ona göre bir şey düşünürüm. Yazdırmak istediğin yazıyı okumuş gibi olursun belki. Söyle bakalım.

—« Şey... Mercan Usta. Gün ola, harman ola.» (4)

Gerçek bir san'atçıdır Mercan Usta. Ağırbaşlı yaşamı seven, san'atını bilen... Bu san'atı yaratan ellerine saygılıdır Sait Faik. Bu elleri öpmek ister. Tüm insanlar bunu duymalıdırlar içlerinde. Bu olanaksızdır ama insan yine de istiyor bunu. Bir ülkü olsa da, gerçekleşmesi... «Gün Ola, Harman Ola» öyküsü bitmemiştir daha :

«Boya sandıklarının en güzeli bu delikanlınınkidir. Arayın İstanbulu, bu sandığı bulabilirseniz önce, dünya yüzünden kalktığını gördüğümüz zaman bayramlar edeceğimiz bir hakir sanatın - potin boyacılığının - sizden bin kere zevk ehli bir ehline utanarak, - yaptığınızın kefaretini sevgi ile ödiyerek - potinlerinizi boyatın; sonra çömelin sandığın karşısına, «Gün olur harman olur» tablosunu seyredin. Bayılmazsanız «hülyam» kotrası ile Atlantiği geçmeğe gidin. Uğursuzluk başınızda olsun.» (4)

Bu sevgi içinize 'oturmamışsa Allahaşkına şu yazıyı okumaktan vazgeçin düşüncesini yinelemiştir son iki cüm-

---

(4) Gün Ola Harman Ola — Son Kuşlar.

lesinde. «Gün Ola, Harman Ola» öyküsü bitmiştir bu cümlelerle ama öykünün içimizde 'yaşaması' sürüp gidecektir. «Gün olur harman olur» boya sandığını İstanbul'un birçok yerinde, Beyazıt'ta, Köprü'de, Köprü altında, Karaköy'de, sinemaların kapısında, Beyoğlu'nda arıyacağımızı iyi biliriz. Bulsak da, bulmasak da değişen bir şey olmıyacaktır bizim için yine. «Gün Ola, Harman Ola» bir yaşam kesitidir. Bize işleyen bir öykü... İçimizde y a ş a m a s ı n ı sürdürecektir.

«Nereden gelirse gelsin; dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin-.. Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

— Hişt hişt!

— Hişt hişt!

— Hişt hişt!»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'İN PANCO'SU

Çoğu zaman birlikte gezip tozduğu, sevdiği; beraber olmadıkları zaman içinde yaşattığı, andığı kişileri vardır O'nun. Öyküleri oluşurken bir yerlerden çıkar gelirler k i ş i l e r i. Sık sık yinelediği bir öykü kişisi de: Panco.

«Şişli'de Bomonti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki yorganlı yatağımın çukuruna büzülür dostum Panco'yu düşünürüm. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul adalarının birinde hasta anam yatar döşeğinde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler. Panco, Çilek isimli bir sokakta oturur. Futbol oyunları görür rüyasında. Yahut da yine rüyasında pişpirik oynar. Ben gece yarısından sonra yağmurlu bir havada Atikali'deyim. Sözüm ona bir bulvar üstündeyim. Yürüyorum. Yağmur da yağıyor.

Evet, yağmurun, yalnızlığın, Atikali'nin hakkı var: Uzaklaştıkça anamı, Panco'yu, köpeğim Arabı daha çok özlüyorum.» (1)

Bir insanın yaşama biçimi, tutumu, verilir bu satırlarda. İçten söyleyişi duyulur. Yapmacıklıktan uzak, etkileyici... Sait Faik'in Panco'yu sevmesi bu yönlerden midir? Şu, ya da bu... O'nun ilgisini çekmiştir yaşama tutkun olan varlıklar. İnsan, ya da hayvan.

Öyle Bir Hikâye'de: «Panco'ya domuzuna bir hikâye anlatacaktım.» diyor. O'nu ilgilendiren bir olay yakalamıştır. O'nu anlatmadan duramıyacaktır. «Panco'ya hazırda bir hikâye vardır» kafasında.

«Ulan bu çiviyi de kim koymuştu cebine? O piç Abdullah yok mu? O canım çocuk, o çilli, esmer yüzlü, badik burunlu, Karakaplan kulübü santrhafı canım oğlan Abdullah. O koymuş olacaktı çiviyi. Yarım sinema bileti, yarım stadyum bileti, diş fırçası, İngiliz anahtarı, bozuk yale kilidi, ispermeçet mumu, çiklet, kurtlu kiraz, sabun, karpuz, kavun çekirdeği, soğan sarmısak koyan piç kurusu çiviyi ne bok yemeğe kor? Kocaman temel enserisi. Pırıl pırıl da. Bız gibi de ince... Panco'ya hazırda bir hikâye.» (1)

O yağmurlu gece yarısından sonra bekçiler kuşkulanırlar Sait Faik'ten. Nerede oturduğunu, ne iş yaptığını sorarlar. Yanıtlar, «Şişlide», diye. Üstünü ararlar: «Kalemden başka 67 lira otuz kuruş var. Bir hikâye müsveddesi, Panco' nun bir resmi, bir kalem daha.»

Arama - taramada bunlar çıkar ceplerinden. Kafa kâğıdı bile yoktur.

Kafası Panco ile yüklüdür. Başka bir şey düşünmüyor gibidir. İçtendir öykünün anlatılış. Kimi cümlelerde doğrudan doğruya Panco'ya seslenir. Gerçekten «öyle bir hikâye» dir bu öykü. Kimselerin ele alıp işlemeyi düşünmediği, öy-

---

(1) Öyle Bir Hikâye — Alemdağ'da Var Bir Yılan.

kü olabileceğini sanmadığı konusuz - konulardan ölümsüz öyküler yaratmıştır. İçten, etkili... Çekinmeden adını da koymuştur: ÖYLE BİR HİKÂYE. Ne var ki «öyle bir hikâye» değildir aslında. Yani sıradan, gelişigüzel... değildir. Bir savrukluk göze çarpar öykülerinde, gelişigüzel çiziktirilmiş izlenimi uyandırır. Bunun bir nedeni de olduğu gibi yazmak istemesindendir her halde. Kafasında kurulmuştur, yaşamıştır, gözlemini yapmıştır. Sonra kalemini yontmuş, oturmuştur bir yere, öyküsünü yazmıştır.

Kafası Panco'larla doludur. İkidebir durur, Panco'ya seslenir «Öyle Bir Hikâye»de.

«Fatik parkının kenarından yürüyorum, Panco. Adamın biri oturmuş ıslak yere. Bacaklarını dimdik dikmiş.» (1)

Yolda karşılaştığı, yanına oturup konuştuğu sarhoşla beraberken bile usu Panco'dadır yine:

«Ha uyumadan evvel Panco'ya anlat beni. Fatih parkının demirine dayalı uyuyan adamı, cigarasının dumanını. Panco iyi çocuktur. Candır can. Selâm söyle benden.» (1)

Sarhoştan ayrılır, Bursa'daki sarhoşluğu düşer usuna. Ama usunda Panco vardır:

«Panco hep kabahat sende. Sen ettin bu işi bana. Gece yarısı senin hesabına dolaşıyorum. Sen ettin bu işi.» (1) der de yürür. Zeyrek yokuşunun seti dibinde uyumuş bir köpek görür. Dostu Panco'yu anımsıyarak konuşur köpekle. Daha doğrusu köpeğe «bir konferans çeker.»

Yine Panco ile bitecektir «Öyle Bir Hikâye.» Zaten «Panco» üzerine kurulu bir öyküdür bu.

«İşte bu minval üzre Panco, geldim sizin mahalleye, yağmur yine başladı. Tam sizin evin önünde bir küp kırılmış, yarısı paramparça, yarısı sapasağlam. Küpün içine oturdum. Başladım anlatmaya. Atikalipaşa'ya bir gece yarısı nasıl gittiğimi, Hidayet'in cebime nasıl girdiğini, Fatih parkında yatan adamı, sokak köpeğini...

Sen uyurdun.

—Hey Panco diye seslendim. (1)

Panco'ya seslenişi «Öyle Bir Hikâye» de bitmiyecektir. Yinelediği bir i n s a n t ü r k ü s ü d ü r P A N C O.

Bir başka öyküsündede seslenmeden edemiyecektir ona:

«İçim burkuldu. Birdenbire kaybettim onu. Seslendim: «Panco, Panco!» (2)

«Panco, Panco!» diye seslenmelerinin ardı arkası kesilmiyecektir. Her yerde arar onu. Bulsa da, bulmasa da mutludur bir yerde. Önemli olan bu a r a m a d ı r belki. Mutluluğun bir temel ögesidir a r a y ı ş. Özellikle de i n s a n ı, i n s a n s e v g i s i n i a r a y ı ş.:

«Bir saate baktım. On bire çeyrek var. Caddeler tenhaydı. Sinemalar dağılmamıştı. Sarhoşlar bana çarpmadı. Aralarından yılan gibi geçtim. Herkes Panco'ya benziyordu. Herkes maça gidiyordu.» (2)

Panco'yu anmak, aramak bitmiş midir «Yalnızlığın Yarattığı İnsan» öyküsünde? Hayır. Bir başka gün Alemdağ' da arıyacaktır onu. (3) «Panco ne zaman dönmüş Alemdağ' dan?» diyecektir. «Panco'nun Rüyası» öyküsünde yine karşımıza çıkacaktır P a n c o.

«Yalnızlığın Yarattığı İnsan»dır P a n c o. Kimbilir, belki de Sait Faik'in iç-sesi... Belki de Sait Faik'in kendisi.

---

(2) Yalnızlığın Yarattığı İnsan — Alemdağ'da Var Bir Yılan.
(3) Alemdağ'da Var Bir Yılan.

«Ege denizi kıyısında bir kaza, deniz üstünde bir kahve, keyifli olduğu zaman poyrazdan keskin çığlıklar atan bir çırak, abus, tıraşı uzamış, göz kapakları düşük bir kahveci düşünüyorum.»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'İN KAHVELERİ

Sait Faik'in en çok üzerinde durduğu konulardan biri de kahveler, kahve insanlardır. Bu konuya özellikle eğilmesi, bizce O'nun gözlemci yanını yansıtır. Çünkü kahveler halkımızın yaşamında önemli bir yer kapsamaktadır. İki kitabının adının bu konuyla ilgili oluşu da bunun kanıtı. (Mahalle Kahvesi, Az Şekerli). Zaten Mahalle Kahvesi'yle, Az Şekerli; ç a ğ r ı ş ı m ı olan sözler. İnsanımızın yaşamını, ilgisini simgelemesi bakımından. Ayrıca Eftalikus Kahvesi öyküsü de buna eklenebilir.

Kahvelerde anlattıkları yalnızca kahve insanları değil. Bunlarla birlikte garsonları, kahvecileri de anlatmıştır. Sözgelişi, Az Şekerli öyküsündeki kahveci ilgisini çeker okuyucunun hemencecik.

Bir kahveci tipi çizmiştir bir öyküsünde, toplumsal bir eleştiridir bu. Devlet çarkının, bürokrasinin, kırtasiyeciliğin e l e ş t i r i s i. Ne var ki kuru kuruya bir eleştiri değil. İnsanı sarıp sarmalıyan, duyarlığından yakalayıp bırakmıyan bir anlatım. İnsanı, bulunduğu durum içinde, yaşamın alıp götüren uğultusu içinde ele alması, bu biçim ve özde vermesi: «Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazlaca yorulmasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi... bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama bundan güzel başlar ve biter mi?» (1)

Kahveci için kendi iç gözlemini de veriyor. Yalnızca kahvecinin eleştirisi değil bu. Bir özlemini de dile getiriyor. Kahveci olmak istediği halde, neden olmadığını...

Bir başka öyküsünde, Kalinikhta'da, Atina'da Omonya meydanındaki Ekselsiyor kahvesinin garsonuna seslenecektir: «Kalinikhta Kiryos» diye.

---

(1) Son Kuşlar — SON KUŞLAR.

DERGİ, GAZETE VE SAN'AT YAPITLARINDA SAİT FAİK

Gazete ve dergilerde sık sık karşılaşırız Sait Faik'le ilgili bir yazıya. Bu durum O'nun yazar olarak sevildiğini, arandığını göstermekte. Öykücülüğümüz genellikle «Sait Faik öykücülüğü»nün etkisindedir. Bu da öykücülüğümüzün gelişmesinde iyi bir başlangıç olmuştur.

Yazdıklarının bütünüyle edebiyatımıza mal olmuştur Sait Faik. O'nunla ilgili bibliyografya incelenince görülecektir ki Sait Faik için pek çok yazı yazılmıştır. Söylemek istediğimiz şu: Günümüzde yazılan romanlara da girmeye başlamıştır Sait Faik. O'nun insan olarak sevilmesinin yanında, yazarlığının etkisi de vardır bunda. Ömer Faruk Toprak'ın, «Tuz ve Ekmek» romanında (1) şunlar anlatılıyor:

«...Küçük balıkçı kahvesine baktı Sait Hüsnü. Adaşı Sait Faik'i orada görebilirm diye, araştırdı. Yoktu. Vapurun

(1) Yeni Ortam Gazetesi — 23 Kasım 1972 S: 6

gelmesi yakındı. Herkes iskeleye doğru yürüyordu. Orada bulabilirdi. Kocaman hasır şapkasının altında iki mavi göz. «Kimbilir nereden denizi seyrediyor?» diye söylendi.

«Neredeyse vapurumuz gelecek haydi kalkalım.»

«Tekrar kıyıdaki kalabalığa karıştılar. İskelenin rıhtımına saptıkları zaman Sait Faik'i gördüler.»

«Ne o adaş, giderken mi göreceğiz birbirimizi?»

«Kahveye baktım, yoksun, iskeleye de akşamüstü düşüyorsun.»

«Ulan evi biliyorsun, gelseydin ya. Yanında bayan arkadaş var diye mi gelmedin?»

«Böyle havada evde yoksundur dedim. Bir dahaki sefere haberli geliriz. Denize gireriz. Haydi şimdi eyvallah.»

«Ayrılmadan Sait Faik yaklaştı, Leylâ'ya duyurmamak için fısıldadı:

«Bir dahaki sefer aramazsan, başlarım sülâlenden, ona göre.»

Sait Faik'in bir romanın bir kesimine girme nedeni yalnızca yukarıda değindiklerimiz değildir elbet. O'nun «değişik yaşamı»nın da etkisi vardır bunda. Alıntıladığımız bölümde Sait Faik'in yaşam özelliği, içten, küfürlü konuşması sergilenmektedir.

Değineceğimiz bir başka yazı da «Neden Sait Faik» adını taşımakta. (2)

«Dünya gerçeklerinin yoğun bunalmışlığından kurtulabilmenin en etkin ilâçlarından biridir Sait Faik'in öyküleri. Yaşama, insana, eşyaya, evrene yeniden dönüşün, kendini bulup sevmenin sevilmenin haz verici doruğuna onunla erişebilmek olanağı var ortada.»

.....

«Sait Faik, toplumda süregiden haksızlıklar, kinler, nef-

(2) Celâl Özcan — Yeni Ortam Gazetesi — 14 Kasım 1972

retler, aldatmalar ve daha daha türlü kötülükler karşısında bazan isyan etmiş, bazan kaçmayı denemiş, bu kaçmalarda bile yeni bir evreni bulup onda yeniden yaşama kavuşmak cengine girişmiştir. Tepeler, kırlar, mavilikler, bahçeler ve iyiliklerle dolu yoksul insan yüreklerine sığındığı da olmustur.»

1972'lerde böyle söz açılıyor Sait Faik'ten. Daha ileriki yıllarda bu durumun değişeceğini sanmıyoruz. Sait Faik'te «eskimezlik», «tükenmezlik» özellikleri vardır.

«Lüzumsuz Adam»ın LÜZUMU...

BİR SAİT FAİK VARDI

Sait Faik aramızdan ayrılalı on dokuz yıl oldu. Şöyle bir düşündüğümüzde, «gerçekten bu kadar olmuş mu?» dememek elde değil. 11 Mayıs 1954'te ölmüştü ardında İstiklâl Caddesini, Kınalı Ada'yı, Burgaz Ada'sını, «balıkçılarını» bırakarak. Hikâyelerindeki gibi bir yağmur altında kaldırılmıştı cenazesi.

Gazete ve dergilerde sık sık karşılaşırız Sait Faik'le ilgili bir yazıya. Bu durum O'nun yazar olarak sevildiğini, arandığını göstermekte.

Hikâyeciliğimiz genellikle «Sait Faik öykücülüğü»nün etkisindedir şimdi bile. Bu da hikâyeciliğimizin gelişmesinde iyi bir başlangıç olmuştur.

Yazdıklarının bütünüyle edebiyatımıza mal olmuştur

Sait Faik. O'nunla ilgili bibliyografya incelenince görülecektir ki Sait Faik için pek çok yazı yazılmıştır. Şunu da ekleyelim: Günümüzde yazılan romanlara da girmeye başlamıştır Sait Faik. (1) O'nun insan olarak sevilmesinin yanında, yazarlığının, ilginç yaşamının etkisi de vardır bunda.

İNSAN SEVGİSİ:

«Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlı iken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nadir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar, bunlar?...» (2)

Bir insan değil anlattığı Sait Faik'in. Bir elmas, zümrüt değil: Dülger balığının gözü. O'nun anlatımı i n s a n l a başlar, i n s a n l a sürer gider. Söz açtığı ya doğrudan doğruya insandır, ya da insanla ilişkili bir nesnedir. Bir insanın duygusu, düşüncesi, yaşantısıdır. Balığın gözünü anlatıyorsa, insanı anlatmak içindir bu. Çoğu hikâyelerinde izlenir bu durum. O'nun yaşamdan ne anladığı, yaşamı nice yorumladığı, neyi anlatmak istediği hikâyelerinde bellidir. Odak noktası «insan»dır sözün kısası. Çünkü yaşamdan kopmamıştır. Her davranışıyla, her sözcüğüyle sıkı sıkıya bağlıdır ona. Katkısız bir insan sevgisi içinde sıcaktır yazdıkları. Vurucudur. Etkisi silinmez kolay kolay. Bir insanın, bir balığın ölümünü anlatıyorsa, bu, yalnızca ölüm korkusu nedeniyle değil, yaşamı sevdiği içindir.

---

(1) Bkz. «Tuz ve Ekmek» -roman- Ömer Faruk Toprak.

(2) «Dülger Balığının Ölümü» hikâyesi — Alemdağda Var Bir Yılan.

BEKLEMEK:

Hikâyelerinde en çok değindiği konulardan biri de b e k l e m e k'tir.

B e k l e m e k, zordur. Vapurda, trende, istasyonda, sofrada... Beklemenin her türlüsü... Bundan sıkılmayan insan yoktur herhalde. Beklemekle geçiyor yaşamımız. Çocukken büyümeyi, gelişmeyi, adam olmayı bekliyoruz. İyi bir yaşam ve mutluluk bekliyoruz. Uykudayken, sabahın olmasını; uyanmayı bekliyoruz. Daha sonra da bakmışız ki yaşlanıyoruz. «Yaş otuz beş, yolun yarısı ediyor» çünkü...» Öülümü bekliyoruz ondan sonra da. Giderek, tüm insanlığın ortak duygusu oluyor b e k l e m e k. Yaşam, ölüm gibi evrensel bir duygu. Sözün kısası; y a ş a m, b e k l e m e k t i r diye özetlenebilir.

B e k l e m e k t e umut vardır. Ya beklememekte? Kişiye göre değişir bu durum? Bu konuda Sait Faik'in düşüncesi değişik ve ilginçtir:

«Ben Yani ustayı mı beklerim? Beklesem gelmez ki... Beklemesem gelir mi? Umut vardır. Beklemediğim zaman umut vardır.» (3)

Nice beklenen nesne gelmemiştir yaşamda. Sait Faik' in anlattığı kendi durumudur ama tüm insanları kapsar. İçimizden biridir o da. İnsanlardan bir insan.

ON DOKUZ YILIN TOPLAMI

Sait Faik'in ölümünün —içinde bulunduğumuz bu— on dokuzuncu yılında, yazarlarımız arasında bir soruşturma düzenlemiştik. Sorumuz şuydu: «Ölümünün on dokuzuncu yı-

---

(3) «Yani Usta» — Alemdağda Var Bir Yılan.

lında Sait Faik'in hikâyeciliğimizdeki yeri için ne düşünüyorsunuz?»

Yazarlarımızın yanıtları ilginçti. Daha nesnel bir gözle bakıyorlardı Sait Faik hikâyesine. İlk yılların duygusallığından kurtulunmuştu. Kimi yazarlarımızın eleştirisinde bilimsel bir açı egemendi. Bireycilikten uzak bir yaklaşımla yargılıyorlardı Sait Faik'i.

Sonuç olarak, soruşturmamız bir gerçeği çıkarıyordu ortaya. Bu gerçeğin sergilenmesi, Sait Faik'in Türk hikâyeciliğindeki önemli y e r i n i belgeler doğrultudaydı.

SEMAVERLER KAYNAMALI:

Sait Faik'in, yaşamın sıcaklığını, «insan sıcaklığı»nı veren hikâyelerinden biri de «Semaver»dir. Yoksul da olsa insanlarımız, pek çok yoksunlukları da olsa yaşamlarını sürdürmek zorundadırlar. Kör-topal da olsa, bu böyle. Yaşamaya gelmiştir insanlar dünyaya.

Yaşam, yalnızca zengin konaklarında sürüp gitmiyor. Gecekondularda, yoksul semtlerde de tencere kaynıyor. Yalnızca zengin evlerinde kaynıyacak değil ya? Aralarında ayrım var elbet. Kimi zaman tencere kaynatmak da olanaksızdır yoksul evlerinde. Peynir, ekmek, zeytin de en iyi katık olur o zaman. Bunlar da bulunmayabilir. Ve onlar da bir yürek taşırlar. Onların da yakınları, anaları, kardaşları vardı. Sıla özlemi içinde olanları, mektup bekleyenleri asker ocağında... Gurbetçileri vardır köylerde, kentlerde.

Semaver'i okurken bunları düşündürür oradaki hikâyenin havası. Bir işçi var karşımızda. Bir de anası. Küçücük bir ev. Orhan Kemal'in dediğince, «evlerden biri». Dışarısı soğuk. Bakır bir mangalda semaver kaynıyor. Anası kahvaltı hazırlıyor oğluna. Kahvaltısını yiyip fabrikaya gidecek oğlu. İşinin başına.

Semaver'i ne zaman okusak, kentlerin kıyısında, gecekondulardaki insanlarımız gelir usumuza.

İmrenmişimdir kaç kez Semaver'deki ana oğulun yaşamlarına. Onlarla birlikte öteki insanlarımızın yaşamlarını görmüş, düşlemişimdir.

Bir değil, birçok kez okunacak bir öykü bu. Epeyce var böyle öyküleri Sait Faik'in. Her okuyuşta yeni güzellikler bulunacak Semaver'de. Haliç'in, Halıcıoğlu'nun, Kocamustafapaşa'nın, Süleymaniye'nin, Gültepe'nin, Okmeydanı'mn, Zeytinburnu'nun, Ereğli'nin, Zonguldak'ın, Adana'nın, İzmir' in oralarda bir gecekondu canlanır gözümüzün önünde, Semaver'i okurken. Bu görüntüyü kovmak istesek de, o gözbebeklerimize silinmez bir i n s a n t ü r k ü s ü olarak çizilmiştir bile. Fabrika semtlerinde, iş yerlerine yakın kesimlerde oturan halkımızın yaşamıdır bu. Analarımız, kadınlarımız; işe gidecek oğullarına, kocalarına, kardaşlarına kahvaltı, yemek hazırlıyorlar. Herkes kendi sınırlı olanağına göre... Eski sobalarda, mangallarda semaverler kaynıyor. Evin sıcak havası sarmış çevreyi.

Yoksulluklara, yoksunluklara karşın sürüp gidiyor yaşam. Sürüp gidecek. Sorunlarımız çözümlenince her şey bitecek mi? Bütün sorunlar yani. Sorunsuz bir dünya olabilir mi. Yenileri çıkacak elbet. Yaşamın özünde vardır bu savaş. Doğa güçleriyle, insanlarla, ekonomiyle... Savaşın alanı değişecek belki de o zaman. Ne var ki şimdi tüm yoksunluklara karşın sürüp gitmeli yaşam. Sürüp gidiyor zaten. Umutlar bilenerek sürüp gidiyor.

Semaverler kaynamalı.

(Varlık, 1 Mayıs 1974)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sait Faik Üstüne Yazılanlardan Seçmeler

«Bu böyle, bin dokuz yüz bilmem kaça kadar sürüp gidecektir. Ve yine bin dokuz yüz bilmem kaçta kitap bastırmak, yazı yazmak takatinden mahrum, nalları dikeceksinizdir. Ve yine bir gün bin dokuz yüz bilmem kaçta sizi kimseler hatırlamıyacaktır. Yaşasın edebiyat!»

SAİT FAİK

Ölmüş Sait

.....

Yıldızlar gitmez, gün doğmaz,
Ölmüş, korkunç uykusu yerde,
Ölmüş hayâl meyâl
Üşür balıklar hikâyelerde.

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

ANLAMAK

Kompozisyon yazıyordu sınıf,
Başlık: Anlamak
Anlamak uzakken yakın
Kurumuş topraklaar, anlamak,
Boşalışı sağnağın.

Anlamak görmektir süregelen gizliyi.
Doğdu Adapazarı'nda görmiye
1907.

İnsan ilk girdiği koskoca bir sarayda
Nasıl şaşırır birden
Anlamak şaşırmaktır, darken geniş
Bursa lisesini bitirdi, İstanbul
Fransa'ya gidiş dönüş.
Anlamak açılışı kapının
Dilsiz ve karanlık konakta
Anlamak hikâyelerinde İstanbul
Uzun, kısa.

Derken durdu, 1954
Elleri kesilmiş.
Anlamak birden durmaktır:
Gökyüzü daha geniş...
Başın öne düşmesi,
Anlamak boyun eğiş.

Behçet NECATİGİL
(Vatan Gazetesi. Sanat sayfası — 16.5.1954)

AĞIT

Ölmüş Sait
Deniz mavisinden erken
Bunca sevgiden sonra
Ölmüş annesini öperken.

Ölmüş, eli ayağı uzak
Camların üstü buğu
Ölmüş, çocuklar izin vermeden
Yüzünde sarışın çocukluğu.

Yıldızlar gitmez, gün doğmaz,
Ölmüş, korkunç uykusu yerde
Ölmüş hayâl meyâl
Üşür balıklar hikâyelerde.

Ölmüş
Ölmüş, ağaç bir gölgesi iki.
Ama neden ölmüş,
Ölmek yaşamaktan iyi mi ki.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
(Vatan Gazetesi. Sanat sayfası — 15.5.1955)

A K A Ğ I T

Sait on yıl mı oldu inanmıyorum
Dün gibisin
İşte yakanı kaldırdın uzun parmaklarınla
Sarı yüzünde ak kırmızı bir ince sakal
Üşüdün gibisin
Gecelerin bitmez tükenmez
Yıldız yıldız büyüyen bir düğün gibisin
Güzelliğin iyiliğin doğruluğun düş kapılarında
Dur mu diyorlar biraz mı diyorlar
Büsbütün gibisin

Ama için sıcak için ta doğa'da
Yün gibisin
Nerede olursan ol ne olursan ol Sait
Yanında çocuklar balıklar kuşlar
Düşündüğün gibisin

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

YILLARDAN SONRA SAİT'LE

Bu yolda kocaman sinemalar kocaman camlar önünde
Duyuyorum
Senin yanımda yürüdüğünü

Kalabalık çoğalırken geceleri ışıklar içre
Duyuyorum
Sevdiğini şimdi daha sık

İşte sokak gürültüleri dinmiş
Duyuyorum
Düşündüğünü senin de

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

SAİT'E 20. YIL AĞITI

20 yıl oldu ha
Gövden toprağa gireli.
Günaydın diye işte tutar elimden
Seninki yerine karanlıkların eli.

Yaşamak... Ölüm... Bitişik ülkeler,
Ki çiçeklerle açtığı düşüncelerin.
Biri sözde güneşçe aydınlık
Öbürü us düşünce derin.

Beyoğlu önümüzden akarken öyle güçlüydük ki
Otağlara benzerdi kahvede yerimiz.
Hani bizim dergi çıkacaktı pırıl pırıl,
Yazarları sevdiklerimiz?

Dağlar taşlar nasıl kanatlanıyor,
Kuş uçar peki?
Sonmuş o konuşma nasıl bilebilirdik
O yıldızlar önceki.

Sait, duyuyor musun,
Buz gibi buz gibi geçiyor yıllar.
Ölüler yok,
Ölülerin yaşı var.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
(Varlık Dergisi, 1 Mayıs 1974)

İSTANBUL DESTANI

.....
İstanbul deyince aklıma
Sait Faik gelir
Burgaz adasında kıyıda
Bir çakıltaşı seslenir
Mavi gözlü bir çocuk büyür döne döne
Mavi gözlü ihtiyar balıkçı gencelir küçülür
İkisi de bir boya geldiler mi Sait kesilirler
Bütün İstanbul'u dolaşırlar elele başbaşa
Ana avrat küfrederler uçan kuşa eşe dosta
Sivri adada martı yumurtası toplarlar çilil çilli
Ziba mahallesinde gece yarısı
Sabah Galata'dan geçer yolları
Maytaba alacakları tutar kahvede
Zararsız bir deliyi
Ula Hasan derler gazeteyi ters tutaysun
Çaktırmadan gazatesini tutuştururlar fakirin
Sonra oturup sessizce ağlarlar

İstanbul deyince aklıma
Sait Faik gelir
Taşında toprağında suyunda
Fakir fukaranın yanı başında
Bir kalem bir yürek bilendikçe bilenir
Kıldan ince kılıçtan keskin
Hep eyiden güzelden yana
Hep kimsesizlerin

İstanbul deyince aklıma
Saidin son yılları gelir
Hey Allahım en güzel çağında Saide

Dörtbeş yıl ömrün kaldı denir
Sait Sait olur da nasıl dayanır
Mavi gözlü çocuk boş verir ölüm haberine
İhtiyar balıkçı pis pis düşünür
Bir zehir yeşilidir açılır
Bir yeşil ki ciğerine işler adamın
Bir yeşil ki kasıp kavurur
Küçük mavi gözlü çocuk
İhtiyar balıkçı
Ve dilimize bulaşan zehir yeşili
İstanbul çalkalandıkça bu denizlerde dipdiri
Dilimiz yaşadıkça yaşasın Saidin şiiri

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

(Dördü Birden — Varlık Yayınları)

YİTİK UFUK

Binlerce top kumaşa yazdım binlerce top kumaşa sıkıntımı
Şimdi bir dünyada giden gemide ellerim
Pis bir denizde.
Bir demir yolu bir çayır bir gökyüzü hava almıya çıkmış,
görüyorum
Ben geçerken bir evin penceresinde bir dal çiçekleniyor
Bir kadın soyunuyor göğsünü, tüylerini en ayıp yerlerini
görüyorum
Görüyorum bir çocuğun gözlerinin içinde denizler inip
kalkıyor
İşte yeniden dünyadayız dünyada bayağılıklarla, pisliklerle,
aşağılıklarla yanyana dünyadayız
Bir sudaki balıklara bakıyor balıklara gözlerimizi çıkarıp
veriyoruz
Bizim verilmiyecek hiç bir şeyimiz yok
Aynı yerden bir kadını öpüyor aynı yerden bir denizi
seyrediyoruz
Bir daha seninleyim, seninle yaşanmıyacak sıkıntılar,
sevgiler, Cezayir mahalleleri, Sicilyalı gökyüzleri yok,
anlıyorum
Gemiler geçiyor uzaklardan gemiler kimse inip bineyim
demiyor kimse görünmüyor, kimse görmüyorum.
Yitik bir ufukta
Bağırıyorum bağırıyorum.

KALEM

Hikâyelerimde ne diyorum ben şunu şunu şunu değil mi
Bir bulut geçiyor
Diyorum yaşasın böcekler, çiçekler, balıklar, insan
oğulları, Barba Antimos

Bir sabah geliyor Matisse yeşili
Alıyorum uykularınıza, kitaplarınıza, evlerinizin önüne
koyuyorum
Ne zaman bir yeşil görseniz artık her işinizi bırakıp durup
bakacaksınız
Meselâ bilmiyorum ama bir şiirde bir kadının ayakları suya
değdi değecek şimdi
Hem mutlaka hiç kimse geçmiyecek biraz sonra bir
sokaktan
İşte bir kuş uçuyor bir yere konacak mutlaka ben
yazacağım
Bir gökyüzü peşinde gidiyor bu çocuk
Bu adamı bu kadını bu masada tutan başka başka anılar
Hep böyle diyorum ben
Bir dülger balığını alıyorum gözleri güzeldir diyorum
Bir bulut çıkıyor bir bulut çıktı diyorum
Sarılıyorum kaleme.

AĞIT

BAKTIK bir evin bahçesi ilk defa bir evin bahçesi başını
almış gidiyor
Bir çocuk Grenoble'da İtalyan mahallesinde bir çocuk
görüyor ilk
Deniz kıyısındaki o her akşamki kahve birdenbire tutup
batıyor
Ne varsa umutlu umutsuz, sıkıntılı sıkıntısız, o cumartesi
akşamları, firengili akşamlar çekip gidiyor
Yeşil zeytin, limon gibi bir İstanbul sarısı kalıyor geriye
Bir evin bahçesi ilk defa gülmüyor, saksıdaki bir çiçek
büyümek istemiyor ilk defa
Gece, her taraf gece, Katina'nın elleri gece, en sevdiğimiz
yerleri gece, gece hiç bitmiyor
Bağırmak sabahları, akşam üzerlerine, bir pencereden bir
denizden bağırmak, bağırmak
Uyandık E f t a l i k u s uyandık İstiklâl caddesi yok,
Beyoğlu'ndaki güneş yok
Gökyüzü yok.

İlhan BERK (2)

---

(2) İlhan Berk'in, Sait Faik için yazdığı bu üç şiir için bkz: Galile Denizi — S: 17, 18, 19.

A Ğ I T

Eski güzeliği kalmadı Burgaz adasının
Balıklar hüzünlü martılar hüzünlü
Denizin rengi bir hoş mavi
Eski güzelliği kalmadı Burgaz adasının.

Topal Martı uçup gitti
Sinagrit Baba son verdi hayatına
En güzel karanfilleri kör Mustafa
Getirdi Sait'in mezarına.

Kiminle dertleşecek Barba Antimoslar
Kim anlatacak Dalgıç'ın hikâyesini
Gayri Odisya'nın yanık sesini
Sana duyuramaz poyrazlar lodoslar.

Özker YAŞIN

(Şiirimizin Cumhuriyeti/Yeniler — H. Karakan — Antoloji)

SAIT FAİK ABASIYANIK

En son geçen yaz Burgaz adasında görmüştüm. Beğenmemiştim hâlini; dudaklar büsbütün incelmiş, kupkuru, beniz sapsarı... İçimin burkulduğunu duydum. Ama insan kondurmak istemiyor ki!

Gençti daha. Ellisini bulmamıştı. Ölümü tabiî görülecek bir yaş değil. Ama arkasında oldukça dolgun bir eser bıraktı: Hikâyeler, iki roman, bir şiir kitabı. Bunların hepsinin de olgun eserler olduğunu söylemiyorum, Sait Faik Abasıyanık deyişini, ancak son yıllarda bulmuştu. Günden güne bir ilerleme, bir arılanma seziliyordu. Sait Faik Abasıyanık, kendisinden beklenen umutları gerçekleştiriyor, büyük bir yazar oluyordu.

Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde ilk göze çarpan şey, yeniliğidir. Zoraki bir yenilik değil, zamanını anlamış, kavramış, zamanını yaşıyan bir adamdı o. Sanatına onun kadar bağlı az yazar tanıdım. Sanatı dışında bir işle uğraştığını görmedim. Üne ermiye bile özenmedi, tanınmak için yazılarından başka hiçbir şeye başvurmadı. Burgaz adasında oturur, balığa çıkar, insanlarla konuşur, hikâyelerinin konularını toplar, hazırlanınca da oturur yazardı. Edebiyatçılarla konuşmayı, uzun uzun tartışmalara girmeyi de pek sevmezdi. Kızdığı olurdu, o zaman da çıkışıverirdi. Söyledikleri haklı mı, pek araştırmazdı orasını, kendisini, sanatını savunurdu.

Günümüz şiirinin başında Orhan Veli olduğu gibi günümüz hikâyesinin başında da Sait Faik Abasıyanık vardı. İkisi de genç yaşta ölüp gittiler. Ama adlarının uzun zaman anılacağından, değerlerinin günden güne daha iyi anlaşılacağından şüphem yok.

Nurullah ATAÇ
(Türk Dili Dergisi, Haziran 1954)

«Kişi kendi kendini tartabilseydi şu edebiyat ve gazetecilik alanında kaç kişi kalırdı?... Yirmi senedir yazı yazarım; iyi kötü. Ne beni överlerse yutarım, ne de söverlerse fazla yüksünürüm.»

SAİT FAİK

SAİT FAİK'LE BİR KONUŞMA

— Edebiyata karşı ilk alâka sizde nasıl ve ne zaman başladı? Mektepte çalışkan bir talebe miydiniz? Hangi dersleri sever, hangilerinden nefret ederdiniz? Talebelik hayatına ait zikretmek istediğiniz hâtıralarınız var mı?

— Bursa lisesinin şimdi müdürü müdür, yoksa edebiyat hocası mıdır bilmem, Mümtaz Bey, bir tahrir vazifemin altına şunları yazmıştı: «Yarın bunları neşredeceksiniz. Daha itinalı olmanız lâzım.» Sen misin bunu yazan Mümtaz Bey? Hâlâ itinasız neşredip duruyorum. Mümtaz Beye de bir kitap gönderemiyorum. Yarı nankörlük, yarı korkaklığımdan lisenin onuncu sınıfından çıkınca, hiçbir şey olmamağa karar vermiş, ama neden gene onuncu sınıfı bir daha okumuştum, bilmem Bitirmesine güç halle liseyi bitirdik. İşte bu da çalışkan talebe miydik sualine cevap. Hiçbir dersi

sevmezdim. Talebelik hayatına ait hâtıralarımın hepsini unuttum. Talebelikten nefret ederim.

— Bir gün meşhur bir edebiyatçı olacağınızı çocukluğunuzda tahmin eder miydiniz?

— Çocukluğumda da, ilk gençliğimde de bir şey olmıya değil olmamıya karar vermiştim. Sözümü tuttum gibime geliyor, siz istediğiniz kadar bana meşhursunuz deyin.

— En çok hangi yazarları okudunuz? Hangilerinin tesiri altında kaldınız?

— Hiç sistemli okumadım. Birçok yazıcı okudum. Hepsinin tesirinde kaldım galiba. Ama beni kendime alıştıran Andre Gide olmuştur. Onun gibi hiç yazmadan Kafka'yı severim. Lautrèamont en büyük dostumdur.

— Şimdi edebiyat sahasında yeni bir şey hazırlıyor musunuz? Yeni projeleriniz var mı?

— Projeden bol ne var? Her gün bir roman, beş altı hikâye yazıyorum kâğıtsız kalemsiz. Kâğıt kalemi elime aldığım zaman ise işte görüyorsunuz bir hikâyecik çıkıveriyor. Şimdi hiçbir şey hazırlamıyorum. Ama yarın belki başlayıveririm. Hiç belli olmaz.

— İlk yazılarınızla şimdikiler arasında ne gibi bir ayrılık görüyorsunuz? Edebî telâkkileriniz zamanla ne gibi değişikliklere uğradı?

— Bir münekkidin oturup okuyup uğraşacağı bir konuyu ben oturup nasıl yazayım? Bazıları nerede eski yazdıkların nerede şimdikiler derken eskileri beğendiklerini söylemiş oluyorlar. Ben o fikirde olsam yazı yazmıya düşünürdüm. Bazıları da şimdikiler ilk yazdıklarından çok iyi, diyorlar, Seviniyorum. Benden bir hüküm beklememeli. Kendimize yazmıyoruz, başkalarına yazıyoruz. Biz işimize geldiğini kabulleniriz.

— Bugünkü edebiyatımız hakkında düşünceniz?

— Bugünkü hikâyeciliğimizde bana öyle geliyor ki okuyucu ile yan yana gibiyiz. Okuyucumuz kahramanımız, ba-

zan da kahramanımız kendimiz. O kadar yan yana, o kadar birbirimiziniz ki okuyucu bir nevi yazmayan yazıcı gibidir. Yazıcı da yazan okuyucuya benziyor. Geçen gün bir yerde yeni şiirler dinledim. Bu arada bir eski şair de bir şiir okudu. O zamana kadar güzelliğine dalıp gittiğimiz şiirimiz hakkında hiç bir düşüncem yoktu. Birdenbire şaşırıverdim. Vay anasını! Dünkü şiirden, o yapmacıktan, samimiyetsizlikten, o klişeden kurtulup nerelere gitmişiz? Doğrusu ben şaşırdım.

— Sanatın memlekette inkişafı için ne düşünüyorsunuz?

— Mükâfatlardan başka aklıma bir şey gelmiyor.

(EDEBİYATÇILARIMIZ KONUŞUYOR — s: 82/83 — Varlık Yayınları)

NAMUSLU EDEBİYATÇI

Namuslu adamdı Sait Faik. Ömrü boyunca namuslu kaldı. Yalnız namuslu olmakla yetinmedi, insanları değerlendirmekte en başta namus ölçüsünü kullandı. Ama namus anlayışı tamamiyle batılı idi. Namuslu olmak onca başkasına kötülük etmemek, başkasını bile bile aldatmamak demekti. Vücudunu satan bir kadını bile başkalarına kötülük etmiyor, yalan söylemiyorsa namuslu sayardı.

Bu sayımızda Şerif Hulûsi'nin, Sait'in delikanlılık çağına ilişkin anısında anlattığı, kumarda kâğıt düzen birine karşı kabaca sayılabilecek hareketi onda bu namus görüşünün ne kadar erken uyanmış olduğunu gösterir. Ticaret hayatında dikiş tutturamayışının hikâyesini de bir yerde anlatmıştır. Yeni ürünlerin piyasaya sürüldüğü mevsimde üreticinin elinden yok pahasına kapattığı malı soğuk kış aylarını bekleyip yüksek fiyatlarla satmak bile onun namus anlayışına sığmıyordu.

Sanat hayatında da son nefesine kadar namuslu kaldı. Tâ ilk denemelerinden son hikâyelerine kadar yazarlık hayatını adım adım izlemiş ve bütün bu süre içinde onunla sürekli ilişkide bulunmuş bir dergi sahibi olarak buna tanıklık edebilirim. Hayatımda tanıdığım yazarlar arasında en dürstlerden biriydi.

Verdiği sözde durmadığı, yarın getiririm dediği bir yazıyı bir ay beklettiği, yaparım dediği bir şeyi yapmadığı olmadı mı? Çook!.. Ama bunlar onun sanatçı kaprisleriydi. Her şeyden olduğu gibi kendinden de hoşnut olmıyan bir insanın kendi sözlerine, hareketlerine fazla önem vermemesini tabiî karşılamak gerek. Yapmadığı bir şey vardı : Yazısını beğendirmek yada kendini daha çok tanıtmak için pek çoğumuzun hoşgöreceği çarelere hiçbir zaman baş vurmadı. Bu onda, ustalık çağının getirdiği bir küçümseme değildi. Daha ilk yazılarını bastırdığı sıralarda bile, ancak yazmadan edemiyeceği şeyleri yazmış, bu yazdıklarını da, kendine güvensizliğn verdiği bir hoşnutsuzlukla ancak ısrarlar karşısında elinden çıkarmıştır.

Son yazıları dahil, birkaç hikâyesini birden getirdiği zamanlarda bile, ta sonuncuyu da okutmadan bırakmaz, beğenildiğine emniyet getirip içi rahat etmedikçe parasını almazdı. Ben o yazıları okurken rahatsız ve tedirgin bir tavırla karşımda bekleyişi hâlâ gözümün önündedir. Yazısının çok güzel olduğunu söylediğim zamanlar : «Yok be! Sahi mi?» diye bir çocuk gibi sevindiğini, ama acaba numara mı yapıyor gibilerden gene de bir şüphe bulutunun gözlerinden sıyrılmadığını görür, bu sapına kadar namuslu adamın boynuna sarılmamak için kendimi zor tutardım. Böyle taşkınlıklar ne benim âdetimdir, ne de o böyle şeylerden hoşlanırdı.

Doğrudan doğruya kendine yapılmış bir haksızlık, bir bayağılık dışında başka bir yazarı çekiştirdiğini hatırlamı-

yorum. Ama kalleşliğe katlanamazdı. Sırtını sıvazlarken, ayağına çelme takanlara ana avrat sövmekten çekinmezdi.

Genç sanatçıların değer bakımından da, ün bakımından da en büyüğü olduğu halde bir gün bile kurumlandığını, üstatlık tavırları takındığını, kendinden küçüklere yukardan baktığını görmedim. Herkese bol bol kullandığımız üstat sözünü yalnız ona söyliyemezdik. Fena halde kızacağından, tersliyeceğinden korkardık. Bu kadar büyük bir iş görmüş adam, hep ömründe ciddî bir iş tutmamış olmanın utancını taşımıştır.

İlgilenmediği, kendisine gönderilen ateşli mektupları cevapsız bıraktığı, tebriklere, alkışlara başını çevirmediği olmuşsa kendini bu çeşit övgülere lâyık görmediğinden yada bunların içtenliğne inanmadığından olmuştur. Çünkü aydınlar, sanatçılar onu çok hayal kırılışına uğratmıştı. O yüzden en candan, en vefalı dostlarını Ada balıkçıları, arabacılar, küfeciler arasında aramış olmasına şaşmamalıyız.

Yazarlık hayatının dış ilişkilerinde olduğu kadar iç örgüsünde, yani yazış tarzında da gene ömrünün sonuna kadar namuslu kaldı. Hiçbir zaman şaşırtma yoliyle, büyük lâflar ederek, büyük dâvaların savunucusu görünerek ilgi ve alkış toplamaya kalkışmadı. Bir diyeceği varsa hiçbir beğendirme çaresine başvurmadan, süsleyip püslemek küçüklüğüne düşmeden düpedüz söylerdi onu. Sözünü sakınmazdı da. Aman Sait, şu cümleyi sil, kötü niyetli adamlar bundan şu anlamı çıkarır, zaten pusuda bekledikleri için hemen çullanırlar, dendi mi, şaşırır, kızar, içinde bir kötü niyeti olmadan yazdığı sözü, pek zorda kalmadıkça çıkarmaya yanaşmazdı.

Aramızda yaşamış bu ahlâk anıtını hayâsızca yazılar karalamış bir serseri gibi tanıyan yada tanıtmaya çalışan insanlar çıkmış olmasına nasıl şaşmazsınız?

Kötü giyinmişse, bayağı dediğimiz yerlerde dolaşmış, ayak takımı dediğimiz insanlarla, sokak kadınlariyle düşüp

kalkmış, bir iş tutmamış, içmiş, kumar oynamış hovardalık etmişse ve bütün bunlar birer kötülükse bunun kötülüğü yalnız kendine olmuştur. Vaktinden önce ölümüyle bu yaşayışın bize de zararı dokunmuş olduğunu söyliyecekler çıkarsa onlara bize miras bıraktığı ölümsüz eserlerinden çoğunu biraz da bu yaşayışa borçlu olduğumuzu hatırlatmak isterim.

Biraz daha özenle, yazılarında, dikkatinden kaçmış kusurları, ufak tefek türkçe hatalarını düzeltmesi işten bile olmadığı kendisine hatırlatıldığı zaman, diyeceğini demiş bir insanın böyle ıvır zıvıra boş veren haliyle «Beğenmeyen okumasın» der geçerdi. Kendinden istenen bu küçük dikkat bile ona, sokağa çıkmadan önce olduğundan güzel görünmek için boyanan bir kadının gereksiz ve aldatıcı süslenmesi gibi görünürdü.

Son hikâyelerinde derinleşmeye, karanlıklaşmaya doğru yönelişinde, sanatındaki biteviyelikten usanmış olanlara bir yenilik gösterip ilgilerini çekme hevesi görenler yanılırlar. Bu çeşit hikâyelerini, son yıllarda, gazete röportajı seviyesine indirilmiş sakat bir gerçekçilik anlayışının fazlaca taraftar bulmasına karşı bir tepki saymak daha doğru olur. Sanat sorunlarını tartışmayı pek sevmeyen Sait'in son zamanlarında fırsat düştükçe bu gerçekçilik tutkusunu acı sözlerle yerdiğini arkadaşları hatırlayacaklardır.

Büyük edebiyatçılar, yarına kalacak sanatçılar biraz da bu yanlariyle kendilerini belli ederler zaten; ün peşinde koşmazlar, okuyucu tavlamak ya da edebiyat tüccarlarına beğendirmek için perende atmazlar. Bir diyecekleri, insan oğluna bir vasiyetleri vardır, bunu demeden edemezler de onun için yazarlar, Sait de onlardandı. Yazılarının en çok arandığı, para ettiği sıralarda bile içinden gelmedikçe yazmadı. Üç dört ay kaybolup tek satır karalamadığı oldu. Anladığı tarzda yaşamak için çok ihtiyaç duyduğu parayı da alkış ve rağbeti de ne kadar hiçe saydığını, bu uğurda sa-

natından en küçük bir fedakârlıkta bulunmaya razı olmayışıyle ispat etmiştir.

Yaşar NABİ

(Varlık, sayı : 418 — 1951)

GÜNLER BOYUNCA

Hâlâ alışamadık Sait Faik'in yokluğuna, diyeceğim ama değil, hâlâ inanmış değiliz bu yokluğa demek daha doğru. Ne zaman açsak bir hikâyesini, şiirini, yazısını, capcanlı karşımızda... Tatlı tatlı konuşuyor bizimle. Hep o ateşli, deli dolu, ama ne kadar sıcakkanlı dost... Kimi gülüyor, kimi kızıyor. Küplere biniyor, ama küplere bindiği zaman da hani şöyle sevimli bir nükte yaptınız mı kahkahayı basıvereceği besbelli.

Edebiyatımızın en çok edebiyatla, şiirle dolu hikâyelerini o yazdı diyebilirim. Yalnız en yapmacıklı yerinde bile içten gelme olduğunu hemen belirterek sizi kendine bağlayan, size içini döktüğünü belli eden bir büyüsü var ki işte asıl bu tarafını kimse taklit edemedi. Edemez de. Çünkü o bu ustalığa kimseyi taklit ederek varmadı. Kişiliği ile birlikte getirmişti o erdemi, gene birlikte götürdü.

Bütün büyük sanatçılar gibi, ölümünden sonra da büyüdü. Kişiliğinde eserini küçülten, gerektiği ölçüde ciddiye alınmasını önleyen bir taraf vardı âdeta. Yok o şimdi. O derbeder, tedirgin yaşayışını aldı gitti. Ama ancak öyle, gönlünce özgür bir yaşayışla verebileceği eserleri bıraktı ardında. Büyüyen o eser şimdi. Durmadan da büyüyecek. Öyle sanıyorum ki, gelecek kuşaklar onu bizden iyi anlayacak, bizim pek yakınında olduğumuz için gözümüzden kaçan erdemlerini daha iyi kavrayacaklar.

Yaşar NABİ

Varlık, sayı: 430 — 1956

SAİT FAİK'LERDE BİR GÜN... (*)

Vapurdan inince, kahvelerin sıralandığı iskele meydanından sağ tarafa doğru yürüyoruz... On beş, yirmi metre sonra, iki evin arasında, uzaktan farkedilmiyen daracık bir sokaktan vuruyoruz yukarı... Güneş enfes... Çiçekler açmış Burgazadanın her köşesinde... **«Kilisenin tam karşısı»** demişlerdi... Yine soruyoruz. İşte kilise... Genç sucu, ihtiyar beygirin çektiği arabasını durdurarak yol veriyor; üç beş adımlık bir bayırı tırmanıyoruz... Burası!.. Bahçe kapısının demir parmaklıkları arasından elimizi sokup sürgüyü çekince, önce bir çan sesi duyuluyor... Sonra yüksük kadar bir sevimli köpek, boyunu bir kaç kez aşan havlamalariyle koşuyor, bize doğru... Yaşlı müze bekçisi çıkıyor, derken, arka taraftan.. Onun evindeyiz işte. Pırıl, pırıl bir güneş, çiçekler, oradan oraya koşan köpek, yaşlı bir adam. Sonra sessizlik. Her şey onun anlatıkları gibi... **«Değirmi yüzlü»** bir çocuk eksik yalnız...

SAİT FAİK'LERDE

Sait Faik'in evindeyiz... Beyaz boyalı, ahşap, iki katlı kutu gibi bir ev... O kocaman yaşamı, bu küçücük adaya, bu küçücük eve nasıl sığdırakomuş ki?...

İçeri girişte loş bir antre... Sağda yukarı kata çıkan merdivenler, solda misafir odasına açılan kapı... Bunun hemen yanında, tam karşıda, köşede onu bekliyebilirsiniz... Şimdi gelecek. Görmüyor musunuz oltaları oracıkta duruyor işte, yanınızda... Sepetin içinde... Üstünde şapkası, hemen ayaklarınızın dibinde lâstik papuçları... İstakoz tuzağı, oltaların durduğu sepetten aşağı sarkmış...

(*) Cumhuriyet, Sanat Edebiyat eki, Mayıs 1970.

Misafir odasının penceresini açıyor müzenin yaşlı bekçisi.. Bir arı gözle kaş arasında içeri giriyor... Aydınlanıveren odada bir vızıltı... Eski, yer yer tifsirmiş bir halı... Tam ortada yuvarlak bir mangal kapaklı... Eski takımlar... Sehpaların üzerinde iki antika saat... Yüzyıllardan beri zamanı göstermiyorlar her halde... Bir de porselen sigaralık var... Kimsenin görmediği bir şeyi görmek üzereyken duyulan bir merakla kapağını kaldırıyoruz... Bir parçacık sararmış sicim var içinde... İnsana öyle geliyor ki, muhakkak onun eli değmiştir bu ipe... Belki yeni aldığı oltaların paketinden çıkarmıştı, yahut adanın ıssız köşelerinde dolaşırken görmüş, ayak değmedik o yerlerde bulunuşu acayibine giderek toplamıştı yerden...

ÖBÜR ODALAR DA BOŞ

Ona ait eşyalarla, kitaplariyle, hikâyelerinin müsveddeleriyle dolu olan odaya bakın... Büyücek bir kitaplıkta, Gide, Stendhal, Baudelaire, Kafka, Bosco, Carco, Simenon ve Jean Genet, Julien Green, Marquis de Sade...

Bir köşedeki camekânın içinde pasaportları, nüfus cüzdanı, **«Medarı Maişet Motörü»** nün ilk baskısı, köpeği ile çekilmiş bir fotoğrafı, bir **«Air France»** uçak bileti ve İş Bankasının ufak takvim defterlerinden bir tane... 1941 yılına ait... Karıştırıyoruz... 27 İkinci Kânun pazartesi gününe rastlayan yere **«A. düzeldi gibi. Ne mesudum»** diye yazmış... Çağrışımlar başlıyor: **«Bu saadet bir insandan geliyor»** diye fısıldıyor kulağımıza Sait Faik... **«Bir tek insanın bir tek insana bundan daha büyük iyiliği dokunabilir mi? diye düşünüyorum. Hayret içindeyim. Herhangi bir kötü sebep düşünmenin büyük nankörlüğünü bir hesapladım da tüylerim diken diken oldu...»** Ayni defterin, ayni sayfasında, bir gün sonrası için şu notu düşmüş : **«Kar yağıyor»**...

Yine onun sesi : **«Dışarda kar yağıyor. Odamız sıcak. Her taraf karmakarışık. Yerler sigara külü içinde. Masanın üstünde mandalina kabukları var. O resimli mecmuaya dalmış, ben onun yüzüne dalmışım. Bir saadet denizi içinde felâketlerden kurtulmuş perişan bir sandal gibiyim...»**

«ULAN OĞLUM BU NE HALİN»

Sesini duyup kendini görmeden evinden çıkıyoruz... Yaşlı bekçiye, **«Kimden soralım, nerededir?»** diyoruz.. **«Mehmet Çavuş»** diye sesleniyor...

Mehmet Çavuşla, Sait Faik'in amca kızının kayınpederi ile karşı karşıyayız...

Anlatıyor : **«Sait Faik'in böyle büyük adam olduğuna, doğrusunu söyliyeyim, biz metelik vermiyorduk».** Kalpazankayanın oralarda dolaşışı rahatça gözümüzün önüne geliyor... Bej rengi ütüsüz bir pantalon, buruş, buruş bir şapka, düğmeleri kopuk bir gömlek, Mehmet Çavuş'un dediği gibi, **«Tıpkı bir eskici...»**

Mehmet Çavuş sürdürüyor konuşmasını **«Bir gün, Vali Konağından çıkarken gördüm... Ulan oğlum, bu ne halin, dedim. Hiç utanmadın mı bu kıyafette Valiye gittin?...»** Sonra, **«Boşver Valiye»** nin ayıpcasıyla gülerek karşılık verdiğini anlatıyor Mehmet Çavuş... Ve diyor ki: **«Cenazesinde, Şişli Camiinde, biz Sait Faik'in büyük adam olduğunu anladık ancak...»**

Mehmet Çavuşla konuştukça Sait Faik de uzaktan doğru yaklaşıyor yanımıza... Peşinde iki köpeği ile tepelerden aşağı iniyor... Bir kayanın üzerinde, yahut iskeleye bakan bir kahvede yazı yazıyor, saatler boyu... Sonra, 120 yaşındaki balıkçı dostu Toma'nın kayığına atlıyorlar... İkisi beraber Hayırsız adaya doğru, balığa gidiyorlar... Mehmet Ça-

vuş, başka tanıdıklar, lâf atıyorlar ona, söylemediklerini bırakmıyorlar... **«Sait, ulan, köpek besliyorsun»** diye takılıyorlar, iki köpeği için et, pirzola alır görürken onu... Sait Faik gülüyor, **«O köpekler insandan iyidir»** diyor; insanları, hele de «değirmi yüzlü» birer çocuk iseler, sevmekten hiç, ama hiç vazgeçmeden...

Turhan ILGAZ

YAŞAYAN SAİT FAİK

.....

«Bir insanı sevmekle başlar her şey.» diyor Sait Faik. Nedir bir insanı sevmek? Ona «mest-i nazım» demek değil her halde. Onun büyülü gözlerini, sarı saçlarını uzun uzun anlatmak da değil. Sorun, insanı özüyle, evren içindeki değeriyle anlatmaktır. Bu, her şeyden önce, yazarın, kendi insanlığını duymasıyle başlar. Kendi insanlığından, başka insanlara yönelmedir Sait Faik'in yaptığı. Kimi yerde, «Tüneldeki Çocuk» un gözlerinde Sait Faik'in gözlemci gücünü görürsünüz. Sanki Sait Faik'in, o, dünyayı yutarcasına bakan gözlerini görürsünüz karşınızda. **Lukacs, «İnsanın kendisinin odak noktası olmadığı hiç bir öz yoktur.»** diyerek, sanatçının insan kavramı üzerinde yoğunlaş-

masını vurguluyor. O, belki bir insan araştırıcısı değil, ama, hiç kuşku yok ki bir insan yaratıcısıdır. Sanatçının gücü de buradan gelmektedir. Bu durumu, Sait Faik'in bir öyküsünden yararlanarak örneklemeye çalışalım.

Hemingway'in **Yaşlı Adam ve Deniz** adlı yapıtında bir bölüm vardır. Büyük bir bunalımdan sonra, balık tutmak için denize çıkan Santiago (yaşlı adam), yakalayıp kayığının ardına taktığı balığın savaşma gücü karşısında bir iç düşünceye dalar. Balığın savaşma ve direnme gücünü anlatırken kendi gücünü de ortaya koyan Santiago, özetle şunları geçirir usundan : «Bunca direndiğine göre yiğit ve mert bir balık sayılırsın; ama insanlar seni yemeye lâyık mı?» İlk bakışta, özgün bir söz deyip, bunun üzerinde durmuyor kişi. Oysa, bir yazarı oluşturan bir bakış biçimini gösterir bu tür yargılar. Balığın **dramı** hep insan açısından ele alınıyor. Santiago'nun balığı tutması, büyük bir kazanıyla köye gelmesi üzerinde durur **okur.** Çünkü böyle iri bir balık getirirse büyük bir ün kazanacaktır Santiago. Birden tepetaklak eder düşünceleri Hemingway, bu soruyu sormakla. Birden, dünya, insanlar, balık açısından değerlendirilmeye başlanır. Hatta, köpek balıklarının parça parça ettikleri balıkla Santiago arasında bir dostluk bile doğar. İşte böyle, insanın düşünce, duygu dünyasında yarattığı değişimlerle ölçülür bir yazarın değeri. Denebilir ki Hemingway'i Hemingway yapan, onun bu bakışı, bu değerlendirişidir. Buradan, başka bir balığa bakalım. Sait Faik'in **Sinağrit Baba**'sına...

Ömrü boyunca konuşmamış, evlenmemiş, yalnız yaşamış olan Sinağrit Baba, elinde ölmeye değer bir insanın oltasında can vermeyi düşünür. «Kovuğundaki zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir Sinağrit Baba, ne oltalar koparmıştır.» Rastlansal bir ölüme boyun eğmek istemez, kendi seçtiği bir ölüm ister. Kafasında da bir gerçek yaratarak düşler bunu : «Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pırıl pırılken,

mantosu sırtında iken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü. Sonra hesapta bir gün pis bir 'Vatos'un, bir sırtı renksiz, yapışkan ve parazitli bir canavarın dişine bir tarafını kaptırmak var. İyisi mi, muhteşem bir sofraya kurulmalı, bir zaferle dolu ömrün sonunu beyaz şarapla, suların üstündeki başka dünyada yaşayan bir akıllı mahluka kendini teslim etmeli.» Kimi kişilerin oltasına tutulmak istemez. Sonra, saygı duyduğu bir adamın oltasında can verilecek değin değerli bir kişi olmadığını düşünür. Dalgınca bir düşünüş ve yok oluş... Sinağrit Baba istese oltaya tutulmayabilir de. Bu nedenle ölümü kendi seçer. Hatta başka balıkları bile kurtarabilecek güçtedir. Bir baş vurmada dümdüz eder oltaları. Sinağrit Baba'nın gücü ve düşüncesi, bu benzersiz öyküde şöyle anlatılır. Düşünceyle oluşan bu soyut dünyayı, ancak Sait Faik gibi güçlü bir sanatçı belirleyebilir :

«Sinağrit Baba, kayasının kenarında durmuş, lâcivert âlem içinde hafifçe yakamozlanan oltalarla, cıvalı zokalardan aydınlanan saray meydanını seyrediyordu. Oltalar gitgide çoğalıyordu. Sinağrit ve mercanlar şehrinin göbeğinde şimdi tatlı tatlı sallanan on beş tane fener vardı. Öteki kovuklardan mercan balıkları çıkıyor, fenerlerden birine hücum ediyor, budalaca yakalanıyorlardı. Gözleri büyümüş bir halde yukarıya çıkarlarken dönüp tekrar aşağıya kadar geliyor, yukarıki dünyayı görmeğe bir türlü karar veremiyolardı. Sinağrit Baba'ya büyüyen gözleriyle, 'Bizi kurtar şu lânetlemeden' der gibi bakıyorlardı. Sinağrit Baba düşünüyordu. Gidip o yakamoz yapan ipe bir diş vurdu muydu, tamamdı. Ama hiç birini kurtarmıyor, hareketsiz duruyordu. Sinağrit Baba onları kurtarmanın bu kadar kolay olduğunu biliyordu ama, bildiği bir şey daha vardı. **O da ister su, ister kara, ister hava, ister boşluk, ister hayvan, ister nebat âleminde olsun, bir kişinin aklı ile hiç bir şeyin halledilefeyeceğini bilmesidir. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan**

hemcinslerini kurtarmanın tek çaresinin koşup o yakamoz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman, bu hareketin bir neticesi ve faydası olabilirdi. Yoksa gidip Sinağrit Baba oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit Baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dişlemeği?'» (1)

Düşünceyle gözlemin bu dengeli bağlaşımı, Sait Faik'in sanatını oluşturan en etkin öğelerden biridir. Bu, bir ara yukarıda da sözünü ettiğimiz, insanın toplum içindeki varlığını gösteren dış gerçeğiyle, duygusal gerilimi ve iç çekişmesini soyutlayan iç gerçegidir de ayrıca. Sanatın yoğunlaştığı nokta budur, Lukacs'ın deyimiyle bu, «İnsanın kendisinin odak noktası olduğu bir öz» dür. Buna, bir yönden de sanatçının kendisiyle tanışması, anlaşması diyoruz. Sait Faik'in bireyciliğinin aslı da buna dayanır. Aynı durumu, «Hişt, Hişt», «Haritada Bir Nokta», «Ermeni Balıkçı ile Topal Martı», «Pâjdaki Ayna», «Tüneldeki Çocuk» ve «Dülger Balığının Ölümü» adlı öykülerinde de görebiliriz. Ama bütün bunlar, insanın gerçeğini vermek içindir. Sinağrit Baba'nın, mercan balıklarını kurtarmamasının nedeni, bir toplumun içinde bulunduğu bunalımı özgün biçimde yansıtmaktadır. Özellikle «Haritada Bir Nokta» da, insanın o yoksun durumunu yansıtmayı da, yazarlığın kaçınılmaz bir dürtüsü olarak duyar ve yazmayı, onsuz edilmez bir tutku gibi görür. Bununla «Sinağrit Baba» nın yenilmişliği arasında hiç bir ayrım yoktur. «Haritada Bir Nokta» da, şöyle bir olay örgüsü içinde verir insanın yenilmişliğini :

Balığın bol çıktığı sıralarda, dışardan da adam alırlar. Ama bunların tutulan balıklardan pay alma hakları yoktur. «ırıp tayfası ve reis, gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirler» çalışmaya katılanlara. Bir «dülger» alabilmek

---

(1) Sait Faik, «Bütün Eserleri», 4. Mahalle Kahvesi/Havada Bulut, Bilgi Yayınevi, 1970, s. 140....

için adam canla başla çalışmıştır. Üç tane «dülger» alanların bulunduğu yerde, dışardan gelene bir tane bile verilmemiştir. Adamın umutsuzluk içindeki yenilgisini, iç dünyamızın dışa vuruşu gibi yansıtır Sait Faik. Bu, onun, insana bakışını çok belirgin biçimde gösteren bir bölümdür : «Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir halde dondu. Sandım ki böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam, rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri nerede ise yine eski temiz, memnun halini, taze meyve halini alıverecekti. İki adım attı. Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden baş parmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi, kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı. — Ne o? dedi, hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım.» (2)

Bunu görünce, yazmamak gibi bir önyargıya varmanın uygulanmaz olduğunu anlar Sait Faik ve yazmamanın olanaksızlığını, bir coşkuyla açığa vurur. Onun şu sözleri, yazma tutkusunu göstermesi yönünden çok ilginçtir : «Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sâkin ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı

(1) Sait Faik, «Bütün Eserleri» 11-21. Son Kuşlar Mahkeme Kapısı, Varlık Yayınevi 1965, s. 83.

çıkırdım. Kalemi yonttum. **Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.»** (2) «Dülger Balığının Ölümü» adlı öyküde de bu tutkusal sevgiyi buluyoruz. Acı'nın iki yönlü gerçeği, iki yönlü yaşamımızın simgesi gibi görünüyor bu öyküde.

Sait Faik gibi, iç gerçeğimizin derinliklerini yansıtan yazarlarımızın sık sık yayımlanması, toplumsal bilinçlenmemizin, birey olarak kendimizi yaşamanın bir ölçüsüdür. Bütün bir toplumca okunduğu, tanındığı sürece Sait Faikler insanımızın gerçek sanatçısı olacaklardır. Onun duyarlığının, insana bakışının -ki bu bakış kimi yerde kendimizi tanımanın, anlamanın, yaşamanın bir alamı olmaktadır- değerledirilmesi, bir toplumun gerçek kalkınması olan duygu ve düşünce kalkınmasında ana etkendir. Çünkü Sait Faik, insan olma bilincimizin uyarıcısıdır. Okurlar, sanatçılar; kendilerini, sanatlarını kurarken ona baş vurmak zorunluğunu duyarlar. Yaşar Kemal'in son aylarda çıkan iki öyküsünde (3), Sait Faik'i yeniden yaşamanın tadını buluyoruz. Türkü duygululuğunu, kent insanının değerlendirilmesinde güçlü bir etken olarak kullanılmasını biliyor Yaşar Kemal. Sait Faik'in «Karanfiller ve Domates Suyu» (4) adlı öyküsündeki Mustafa'yı, Yaşar Kemal'in Çakır'ında («Hırsız»), Kerem Usta'sında («Ağır Akan Su») buluyoruz. Bir yazarı, bir yazarın yeniden yaşamasıdır bu. Sait Faik geleneğinin sürdürülmesi, kuşkusuz çok yararlı olacaktır. Bu yola koyulmuştur da kimi sanatçılarımız. Onun gibi olarak değil, onun geleneğini sürdürerek. Kendi öykülerini kurarak. Soyutu bize yabancı olacak değin uzak tutmayarak. Bu so-

---

(2) a. g. y., s. 85.

(3) «Hırsız», Yeni Dergi, sayı 68, s. 332; «Ağır Akan Su», Yeni Dergi, sayı 70, s. 17.

(4) Sait Faik, «Bütün Eserleri» 9-10. Mahalle Kahvesi Tünelceki Çocuk, Varlık Yayınevi 1965, s. 56.

yutla somutun kaynaşmasını, Adnan Özyalçıner'in «Grev Bildirisi» (5) adlı öyküsünde görüyoruz.

Şunu da söylemek istiyorum yazıyı bitirmeden önce. Çünkü Sait Faik'in öykücülüğünü yapan temel özelliklerden biridir bu. Oysa yanlış bir yol tutulmuştur bu sıra. Bir uyarmada bulunmayı kaçınılmaz buluyoruz. Şimdilerde kimi öykücüler, şu gerçeği yada bu gerçeği yansıtacağım diye başlıyorlar öykülerini kurmaya. Bu nedenle kuru, özsüz öykülerle karşılaşıyoruz. Oysa bir öykücü, öyküsünü yazmayı düşünür, tutkusal bakışını vermeyi amaçlar. O öyküde, yurt gerçekleri, doğa gerçekleri, toplum gerçekleri ya da bireyin bunalımları kendiliğinden oluşur. Bu gerçekler, öykünün özü içinde kuruluktan, öykü olmamaktan kurtulur. Öykücünün gerçekleri yansıtması önemli değil, o gerçeklerde yoğunlaşması, o gerçekleri öyküsel yapı içinde mayalaştırması önemlidir. Sait Faik'in yaşamasının, gelecek kuşaklar arasında da yaşayacağının kanıtıdır bu dengeyi kurmak. En azından bunun için, Sait Faik'i yeniden gözden geçirmek gerektir.

Adnan BİNYAZAR
(Türk Dili, sayı: 228, Eylül 1970)

---

(5) «Grev Bildirisi», Yeni Dergi, sayı 62.

SAİT ADINDA BİR BALIK (X)

Sait Faik, Beyoğlu'nda, çokluk ikindi üstleri görünürdü. Geceyarılarına değin de oradan çıkmazdı. Bir kahveye dalar. 15 - 0 dakika. Sonra başka bir kahve, bir meyhane, bir sergi, geceleri sinema, pek çok bir tiyatro, ya da yine bir meyhane. Bu süre içinde de İstiklâl Caddesinde bir sürü gitmeler, gelmeler. Avuç dolusu votka.

Anadolu Pasajı'ndaki Mehdi Baba'nın çayevinden Nisuaz, Petrograd, Moskova'ya değin girip çıkmadığı kahve «Nektar»dan Tuna, Balkan, Orman, Cumhuriyet, Özcan'a değin uğramadığı meyhane kalmazdı. Kimi günler de, alelsabah, İstanbul'u fellek fellek dolaşmaya çıkar, Beyazıt'ta ha-

(*) Yeni Ortam, 12.2.1973.

vuzun başına tünemişse «Havuz Başı» öyküsünü, Boğazda sarkmışsa «Menekşeli Vadi»yi, Yedikule'den dışarı çıkmışsa «Sur Dışında Hayat»ı yazardı. Bu arada yolda, sinema önünde, otobüste, köprü üstünde, vapurda, Yüksekkaldırım' da, Gülhane Parkı'nda, ne bileyim bir dükkânda, ya da İstanbul'un en kıyıda köşede kalmış bir yerinde rastladığı insanları da kollarından tutup öykülerine sokuştururdu.

Cumartesi, pazarları ise adacığına sığınırdı. Kendi köyünü, kendi köyünün insanlarını, balıklarını, Sivriada, Kaşık adasıyla giriştiği komşuculuk oyununu anlatırdı. Nedir, bu öyküleri düzmek için yanaştığı her insana hemencecik el atmaz, onları, kavun alıyormuş gibi iyice tartar, koklar ve öykü olabilecek bir yan bulduktan sonra onlara kucak açardı. Çünkü ona göre her insanın içinde öykü bulunmaz. Yazara düşen iş, içinde öykü taşıyan insanı kıstırmaktır. Bir kez kıstırdıktan sonra da elini uzatıp onun içinden öyküyü çekip çıkarmaktan başka iş kalmaz.

Sait bu öykü anlayışını bir gün Çiçek Pasajı'nda, Tahir Alangu'nun da bulunduğ bir toplulukta çok canlı bir biçimde dile getirir. Sait'in fokur fokur kaynadığı günlerden biridir o gün. Tahir Alangu ve arkadaşlarına: «Ne cıbıl heriflersiniz siz, size bir istakoz ısmarlayayım da mideleriniz bayram etsin!» sözünü bağışlamıştır. Sonra da pasaj'ın o ünlü istakozcusunu çağırıp bir istakoz ısmarlamıştır. «İyi olsun ha!» demeyi de savsaklamamıştır. İstakoz gelmiş, Sait bıçağı eline almış, hayvancağızın şurasını burasını tıktıklamıştır:

— Yaramaz bu. Daha iyisini getir.

İstakozcu söylenecek olmuştur. Ama Sait:

— Parasıyla değil mi? İyi olacak!

Yeni gelen istakoz da aynı biçimde inceden inceye gözden geçirilmiştir :

— Haa, bak bunda iş var!

Sait elini kolunu sıvayıp istakozu çıtır çıtır da kırmıştır.

Koca, koskoca bir tabak dolusu bembeyaz et de salına salına ortaya çıkmıştır.

Kendisinin gevezelik ettiğini sanan, ama bir kayık tabak istakoz etini karşılarında görünce şaşıran Tahir Alangu'ya şöyle de demiştir :

— İşte böyle. Kimi insanların içi koftur. Hiç bir şey çıkarılamaz. Kimileri de işte böyle doludur. Öykücünün işi bunu bulmaktır (1).

Nedir Sait, bir başka gün **Eftalapulos Kahvesi**'nde öykülerini nasıl yazdığını merak eden bir delikanlıya :

— Körükörüne yazarım, demekten çekinmeyecektir. Sonra da :

— İşte, sözgelişi, şimdi bir öykü yazıyorum. Hem adını bile koydum.

Sait bu söz üzerine delikanlının :

— Demek ilkin adını koyarsınız? diye sormasını bekler. Delikanlı böyle bir şey sorsa Sait :

— Yok ama, bu ad hoşuma gitti de... Karşılığını yapıştıracaktır. Olmaz böyle bir şey. Sait, delikanlının, hiç değilse, yazmakta olduğu öykünün adını sormasını bekler. Çünkü bunun da karşılığı hazırdır :

— **Eftalapulos Kahvesi!** Kahveyi de at. Yalnızca **Eftalapulos** da olur.

Gelin görün ki, delikanlı bunu da sormaz. Ama bir ara şöyle bir şey demeyi uygun bulur :

— Demek böyle yazarsınız siz öyküyü?

— Nasıl?

— İlkin adını korsunuz. Sonra bir kez kurar, hop sonuca gidersiniz.

— Yok yahu. Öyle yapmam. Doğrusunu ister misin, ben öykünün nasıl yazılacağını da bilmem.

---

(1) Bk. Mahmut Alptekin: «Tahir Alangu, Sait Faik'i Anlatıyor», Varlık, Ağustos 1973.

Ya ya ya, şa şa şa, Sait Sait, bin yaşa!

Ama ne var Sait'in bir konuşup bin yaşayabilmesi için Eftalapulos'un İstiklâl caddesine bakan merdivenlerinden yukarı çıkması ve İstiklâl caddesiyle Sıraselviler kavşağındaki kahvenin ön masalarından birine kurulması gerekmiştir. Hem de Taksim Meydanı'yla Atatürk heykelini görecek bir biçimde. Bunu böyle yapmasının nedeni, buradan aşağıdaki büyük insan ve taşıt selinin sağa sola kaçışlarını kolayca seyredebilmesidir. Bunda belki, kahvenin Sıraselviler yönünde tam karşısına gelen Taksim sinemasının (sonraları Venüs Sineması) büyükten büyük afişini boyuna dikizlemekten kurtulmak düşüncesi de vardır.

Günün de kuşluk vaktidir. Kuşluk vakti oluşu da Sait'in oraya öykü yazmak için gelmesinden çıkarılabilir. Çünkü Sait öykülerini çokluk sabahları yazar. Öte yandan **Eftalapulos**'un **Eftalapulos** oluşu da tam bu saate rastlar. Eh, Sait'in de buraya gelmek için böyle bir saati kollayacağı da çok doğaldır.

Eftalapulos'a tam bu saatte gelineceğini Salâh Birsel de bilir. O yıllar Parmakkapı'da küçük bir pansiyon odasında yatıp kalkan Salâh Birsel pazar sabahları buraya postu sermekten büyük sevinçler tadar. Daha sonraki yıllarda Birsel bir gün buraya Edip Cansever'le de gelecek ve ona davudî, ama kısık—davudî bir sesle «Davul — Zurna» şiirini okuyacaktır. Çünkü bu bir sır değildir. Birsel'in «Davul — Zurna» şiiri burada yazılmıştır. Ama yazılırken İzmir Kordonu düşünülmüştür.

Festivale bakın siz- Edip Cansever de o günden sonra Birsel'e her raslayışında bu şiirin bir dizesini yineleyecektir :

Ah iç gıcıklayıcıdır sabahları yalel.

Eftalapuolos'tan açılmışken bu kahvenin 1950'lerden sonra zaman zaman **Baylan** topluluğunu, Atilla İlhan ve arkadaşlarını barındırdığını da söylemeliyiz. Bunlar arasında

Turgay Gönenç de vardır. **Eftalapulos Kahvesi**'nin tarihi içinde Fahir Onger'in, Behçet Necatigil'in, Fazıl Hüsnü'nün, Oktay Akbal'ın, Nahit Ulvi'nin, Salim Şengil'in adlarına da raslanır. Hem bu büyük harflerle. Adı büyük harflerle yazılan bir yazar da Leyla Erbil'dir.

Ama şimdiler **Eftalapulos Kahvesi** baştanbaşa yanıp kül olduğuna göre, vay benim köse sakalım, biz yine Sait'e dönelim.

Sait'in burada edebiyat heveslisi gence verdiği karşılığın temelinde yüzde yüz alçakgönüllülük yatar. Bu gönülsüzlük Sait'in bütün komşularına yön verir. Gerçi, kimi zaman bu deyişlerde bir benbenlik kokusu da sezilir ama bu pek üzerinde durulacak bir şey değildir. Doğrusu o, büyük bir yazar olduğunu belli etmekten pek ürkerdi. Onu görenler bir balıkçı, bir at hırsızı, bir kestane kebapçısı, bir boyacı, bir emekli memur, bir garson, bir çöpçü bir sarhoş, bir aylak sanabilirdi kendisini. Ama yazar olduğunu hiç mi hiç çıkaramazdı. Oysa Alangu'ya dediği gibi günün 24 saatini edebiyat adamı olarak yaşardı. Bir balığın gözünü andıran iri patlak gözleri vardı. Daha doğrusu kendisine bakanlara bir balığı düşündürtürdü. Abidin Dino bir karikatüründe hanos mu, sinarit mi, kefal mı işte onlardan birini hatırlatan bu pörtlek gözleri çok ustaca çizmiştir. Gözlerinin çevresinde birtakım çizgiler de vardı. Ne ki bunlar hayatında çok güldüğünü değil, güneşe çok baktığını, bakarken de mavi gözlerini kıstığını anlatırdı. Yüzünün bütününden çıkan anlam ise onun içi tedirgin biri olduğunu ortaya koyar. Sait «Havada Bulut» adlı öyküsünde bunun sevilmemişlerin, çok üzülmüşlerin, okumuşların tedirginliği olduğunu açıklamıştır. Gülerken çokluk ağzını açmaz, burnundan kesik kesik ve hızlı hızlı soluklanarak gülerdi. Bu yüzden de bu gülüşler bir otomobil tekerine hava basan pompanın hihini - hihini'lerini andırırdı. Bunu kimi zaman, eleştirilerimi yada «Ulan bok kerata» diye başlayan takılmalarını su-

!andırmak için de kullanırdı. Samim Kocagöz onu şöyle anlatır: «Öyle çok lâf etmesini sevmezdi. Hep işlerin alayında görünürdü. Ama onun sanat üzerine konuştuğunu, dahası, bilimsel konuştuğunu yakın arkadaşları çok iyi bilirler. Ancak karşısında biri olmalıydı konuşması için. En az da beş on duble bira içmeliydi.» Bu gözleme Celâl Sılay da katılır: «Kant ile Comte'un övülüp yerildiği masalara gelir, lâfın en çetrefil noktasında birimizin dizine bir sille indirir : «Hadi kalk lan dolaşalım» der. Topluluktan ayrılır ayrılmaz: «Ne laflar be! Of be, of be yahu!», derdi. Kant'ı tanımaz mıydı? Ruhunu bellemişti onların. Sırası düşünce, bir hamlede, adamın başını döndürürdü.» Sait'in tanımadığı insan yoktur. Caddede yürür, kahvede, meyhanede mayalaşırken boyuna sağa, sola merhabalar yağdırır. Bu selâmlardan herkes, işportacılardan tutun da kolacı çıraklarına değin bütün o küçük insanlar topluluğu, o yaşamlarını elleriyle kazananlar, o bir gün çalışmasa aç kalan işçiler, çocuklar, yaşlılar, sakatlar, orospular, ozanlar yani o halkın ta kendisi olan yaratıklar nasibini alır. Sait bu selâmlarla ve canlı ve gerçek kişilere sanki şunu söylemek ister :

— Ben de sizdenim ha! Benim sizden ayrılan bir yanım yok. Şimdi önümdeki şarap şişesini bitirmeye çalışıyorum ama bu da işim. Yazarlık işi. Şunu belleyin: Gerçek sanatçı halktan değişik bir yaratık değildir. O da günlük ekmeği ardından koşan gündelikçinin alınyazısını taşır.

Salâh BİRSEL

Soruşturma : (11) — 1972 / 1973

SAİT FAİK'TE ULUSALLIK VE UYGARLIK

Sait Faik, ulusallık ya da uygarlık üzerine özellikle düşünüp fikirlerini bir dizge içinde ortaya koymuş değildir. Bu konularda bir yazı yazmak gereğini de düşünmemiştir. Belirtmek istediğimiz hususları, başka yazılarımızda yaptığımız gibi, hikâyelerinde derleyerek ortaya koymak zorundayız.

Semaver adlı kitabında yer alan «Robenson» hikâyesinde, «anlaşıldı, ben bayrakları değil insanları seviyorum» der. Ona göre, dünya insanlarla doludur; bakışları birbirine benzeyen birçok insan kıyılarda denizlere girer, dağların üstündeki karlar içinde kayar, ovaların salkımsöğütleri ya da kavakları altında sevişir. Renklerinin ayrı olmasının bir ayrım yapmada etkenliği yoktur onun için. «Rengin sarı,

kırmızı, esmer, siyah ne olursa olsun, lisanını anlar, kokunu duyar gibiyim» derken bu ayrımdan uzak bulunduğunu söylemek ister. Fakat, birtakım düşünceler gibi bayraklar da insanları ayırır; insanlar, bu ayrım nedeniyle boğazlaşıp dururlar birbirleriyle. «Bu yeşil, sarı, lâcivert bayrak sizin bayrağınız. Komşu kabilenin bayrağı aynı renkte, aynı şekilde fakat üzerinde dokuz yıldız var. Onun için mi boğazlaşıyorsunuz? Kavgadan evvel evlerinde yemek yediğin, başı sana dokunduğu zaman yaşadığını hissettiğin çocuğu bu dokuz yıldız için mi öldüreceksin?». Sait Faik, bu gereksiz çatışmalara, gereksiz kan davasına son verilmesini ve insanların barış ve kardeşlik içinde yaşamalarını ister. Tevfik Fikret, «Vatanım ruy-i zemin, milletim nev'i beşer» demişti. Daha birçok batılı yazar ve düşünür de söylemiştir bu gibi sözleri. Afrika'nın balta girmemiş ormanlarında hastaneler kurup sağalmaz dertleri sağaltmaya kendini adamış Albert Schweitzer'i de anımsayabiliriz burada. Sait Faik, bu hikâyesinde herhangi bir düşünceden çok düdüşünmemenin dışa açılan yanını vermiştir de denilebilir. Bu, düşünceden, insanların kavgalarından bir kaçışın özlemini yansıtır belki de. Kavgayı, çatışmayı önleyecek bir önlem değildir bu davranış; kavgadan bıkkınlığın ve yılgınlığın yarattığı bir ruh durumudur.

Kumpanya'daki «Kriz» adlı hikâyede, insanlık ile mutluluk üzerinde durulur. Hikâyenin kahramanlarından biri şöyle der: «İnsanların bütününün saadeti için yapılan her hareket insanlık hareketidir». İnsanların mutluluğu için şehirlerin, tarihî eserlerin harap olması bile önemsizdir bu hikâye kahramanına göre. O, bütün yıkılan bu binaların yeniden yapılacağını söyler. «İnsanlar mesut olduktan sonra şehirlerin daha güzeli bina edilir. Tarihî eserlere gelince baba (Necmi burada teatral bir vaziyet almıştı). İnsanlar tarih yaparken hürriyetin ve müstakbel mesut hayatın tarihini yaparlarken biraz yırtıcı ve haşin oluyorlar nedense..

Elverir ki tarihî eserlere değen her bomba için içlerinde derin bir sızı duysunlar. Üzülsünler, Sence bir insan mı kıymetlidir, bir Süleymaniye camisi mi?». Karşısındaki Süleymaniye der, ama Necmi insanın değerli olduğunu söyler. Sait Faik, bu hikâyenin daha sonraki sayfalarında, bu kez de Jokond adlı tablo ile bir zenci çocuğun kurtarılması arasındaki yeğleme üzerinde durur. Yapılan tartışmalar sonunda, tarihçi, «çocuğu kurtarırım, diyor. Sadece insan olduğu için». Biraz önce Süleymaniye karşısında yeğleme durumunda kalan Necmi, şimdi bu cevap karşısında sevinir. Sait Faik, düşüncelerini belki de bu Necmi'nin ağzı ile söylemiştir. Burada, uygarlık ile insanlık arasında bocalamalar üzerinde durmuştur Sait Faik. Uygarlık, bir yanıyla insanların yarattıklarıdır. İşte, Sait Faik de, insanla eseri arasında, insanlıkla uygarlık arasındaki yüzyıllar boyunca sürüp giden karşıtlığı ortaya koymuştur. İnsanın, içinde sızı duymadan başka insanların yaptığını, uygarlığı yapan, uygarlığın simgesi olan her şeyi yıkması elbette üzülünülecek bir davranıştır. Sait Faik, insanlığın yaratıcılığı temeline dayanarak, insanların her zaman yeni eserler yaratacağı varsayımına yaslanarak insanın kurtarılması gereğine inancı ortaya koymuştur denilebilir. Sait Faik, uygarlığın bir düzene dayanması gerektiği kanısındadır da. Son Kuşlar'daki «Korentli Bir Hikâye» adlı hikâyede, «zevksiz ama muhteşem villalar» dan, aynı kitaptaki «Türk Ülkesi» adlı hikâyede de yozlaşmış, insanlıklarından uzaklaşmış insanlardan sözeder. Buradan şöyle bir sonuç çıkarabilir miyiz : Sait Faik, yozlaşmış insanların ortaya koyacakları eserlerin de yozlaşmış ürünler olacağı kanısındadır. Sanat eserlerinin yanında yükselen çirkin ve ilgisiz binalar karşısındaki acı eleştirmelerini yapar.

Sait Faik, uygarlığı yapan bazı araçlardan özellikle radyodan yakınır. Radyonun gürültüsünden, düşlerimizi bozduğundan söz edip durur. «Gramofon ve Yazı Makinesi» adlı

hikâyede uzun uzun bunların etkilerini ele alır.

Sait Faik, insanın yarattığı uygarlık karşısında hayranlık duyar. Şehirlerimizin eciş bücüş sokaklarla dolmasını, zevksiz binaların bu sokakları oluşturmasını, beton yığınlarının en güzel sanat eserlerinin yanında zevksizlik nümunesi olarak yer almasını yadırgar. İnsanlar birbirini sevmelidir ona göre. İnsanlar mutlu olmalı, barış içinde yaşamalıdır. Bu, bir bakıma bir düştür. Ama, Sait Faik de bu düşü görür. Dün kabilelerin çatışması gibi bugün de uluslar çatışıyor birbiriyle. Kan gütme sorunu bugün de tam olarak çözümlenebilmiş değildir. Sait Faik, bütün insanların kavgasız yaşamasını düşlerken başkalarının da aynı düşü görmesi karşısında kıvanç duyar bir bakıma. Yukarıda andığımız «Türk Ülkesi» adlı hikâyedeki saz şairinin karşısında duyduğu büyük haz biraz da bunu ortaya koyar. «Belki de âşık kendi kendisine bana hitap eder gibi konuşuyordu. Belki de kitapların bile düşman edemeyeceği bir insanlık olabileceğini önce hesap edemedi. Bir dinsiz insan olarak dinleyemeyeceğimi, sezemeyeceğimi sandığı insanlığıma söylermiş gibi — Tevrat ile, İncil ile, Zebur ile, Kur'an ile geldin ise merhaba, dedi. Aynı kitabın bile insanları birbirine düşman ettiğini bilmiyorlar mıydı? Bir kitapsızın insanlık duygularıyle âşığı ve âşıkların meclisini sambalarla, rampa, raspalara, rumbalara değişmeyeceğini bilmiyorlar mıydı? Yeni dünyaların, yeni zevklerin, yeni hususî olmayan eğlencelerin düşmansızlıklardan doğacağını bilenler penceresiz kulübenin içinde incecik bir tek telden yeni zevkler, yeni duygular pazarını top kumaşlar gibi açmışlardı. Dinle duyduklarını bir dinsizin dinlediğini ve duyduğunu da sezmiş gibi, sereserpe, bile bilmeye, alaturka, tek telde konuvan âşık bir aralık kızmış gibi yaptı. — Kitapsıza merhaba, dedi».

«... âleminden öte bir başka Türk varlığını yaşayan varlığımın ölünceye kadar benimle beraber olacak ruhumla

duydum.» diyor sonra da. Öyle anlıyoruz ki, Sait Faik, ulusal duygular içinde bir insan sevgisinden yanadır. Kinsiz, kavgasız, mutlu bir insanlık duygusudur, bir ulusallıktır onun istediği. Bu ortam içinde yaşayan, birbirleriyle dostça ve kardeşçe geçinen, bu hava içinde yaşayan insanların uygarlığıdır onun düşlediği. Uygarlığın teknik araçları insanlığın buyruğunda olmalı ve ulusallığın duygusal yönleri bir yana, bütün insanlar özgür düşünceleri içinde birbirlerine yardım etmeli ve herkes uygarlığın nimetlerinden yararlanmalıdır. Teknik uygarlığın nimetlerinden yararlanan insanların en güzel sanat eserlerini ortaya koyacağı inancındadır Sait Faik. Ulusallık, belki de aynı anlayış ve düşünce içindeki insanların ürünüdür. Uygarlık, bütün insanların yararlanması gereken bir araçtır belki de. Ulusallık duyguya, uygarlık ise bilince dayalıdır diyebiliriz. Sait Faik'te de bunun bu anlamda olduğunu sanıyoruz.

Muzaffer UYGUNER
(Varlık, sayı: 801, 1974)

SAİT FAİK ÖLDÜ MÜ ISSIZ ACUN KALDI MI (1)

Ben 1954 yılı, 11 Mayıs gecesi saat 02.25'de dünyadan cızlamı çeken Sait Faik Abasıyanık'ım. Sağlığımda gönlümce yaşar, gönlümce hikâyeler yazardım. 188 hikâyem, 15 röportajım, biraz da şiirim vardı. Öldükten sonra da, Mahkeme Kapısı adı ile bir kitabım çıkmıştı. «Ne kadar da çok yazmış!» demeyin sakın. Fransa'ya giderken pasaportuma «muharrir» diye yazdıramamıştım bile.

Karaciğerimin eksik çalışması siroz diye mendebur bir hastalığı başıma musallat ettiğinden aranızda çok kalamadım. Zaten sizin sanat eserlerine olan umursamazlık ve ilgisizliğiniz, aranızda daha çok kalmama lüzum bırakmı-

(1) Ayhan Hünalp — Türk Dili Dergisi, Mayıs 1970, Sayı: 224

yordu. «Edebiyat, edebiyat!» diye kendimizi enayicesine avutup durduk. Bu böyle bilmem kaç yılına kadar sürüp gidecektir. Ve birgün yazı yazmak takatinden mahrum benim gibi nalları dikeceksiniz. Ve yine birgün sizi hiç kimse hatırlamıyacaktır. Yaşasın edebiyat. Oysaki söz vermiştim kendi kendime, yazı yazmayacaktım. Namuslu insanlar arasında, sakin, ölümümü bekliyecektim. Yapamadım, koştum tütüncüye. Güneşli bir gündü. Çok iyi hatırlıyorum. Köşe başındaki koz helvacıdan Bavyeralı kızlara benzeyen bir sarı kızla bir adam helva alıyorlardı. Ben de kalem kâğıt aldım, önce kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım. Oturdum martılarımdan, çımacılarımdan, iskelelerimden, sinaritlerimden yazmağa başladım. Kurtuldum.

Önüne gelen benim için lâf etti. Dostluğumuzdan filan lâf etti. Kimisi de «İçerek kendi kendine kıydı» dedi. Siz hiç bilmediğiniz bir İstanbul semtinde akşam kaplarken, evinin önünde sigara içen ihtiyar bir adamı hayranlıkla seyrettiniz mi? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu? İçinize önce ağır, taş gibi ağır kireçli acı kuyu suyu gibi bir sevgi oturup, sonra gözleri artık hiç görmeyen bir Mercan Usta ile, bütün karaciğer hastalıklarını bir kenara itip, bir salaş meyhaneye dalarak içmek arzusu duydunuz mu? Ben kendi yalnızlığı içinde hür olan bir insandım. Yazılarımın malzemesini sigara dumanlarının, alkol kokularının içinden bulup çıkartan bir Bohem yazarıydım. Annemden ve köpeğimden başka kimim vardı? Arada bir alkole «merhaba!» dememle beni suçlandıracağınıza, kitaplarımdan ne kazandığımı, bana okuyucu olarak sizlerin teker teker ne verdiğinizi düşünün? Şimdilik «Eyvallah!» hepinizin gözlerinden öperim. Beni öldüğüm bu günlerde anmak isterseniz, Burgaz adasına gidin, Kalpazan Kaya'ya çıkıp denize bir taş atın.

Ayhan HÜNALP

SAİT FAİK'TE BUNALIM

Sait Faik bunalan adamdır. Kendi kadar başkalarının yoksullukları, yoksunları, mutsuzlukları, ezilmeleri, horlanmaları, aşağılanmaları adına acı çekerek bunalan bir adamdır. Bu bunalım kendi yaşamından hikâye kahramanlarının yaşamına kadar uzayan ve birbirine karışan çizgide kendini gösterir. Beyoğlu'nun kirli kalabalığından, arka sokakların karanlığından Burgaz adasının özlemini çeker, Burgaz adasından da kalabalıkların içinde yalnız olmayı özler. Fransa'da Grenoble'dan İstanbul'un özlemini İstanbul'dan oradaki acıları özler. Bu çelişkiler ondaki bunalımın yaratıcısı ve bunalımı doğuran nedenlerdir. Bir başka deyimle bunalım adamın çelişkileridir. Bir yere yerleşememezliği, bir yerde duramaması, suyunu bulamayan balık örneği dolaşmasıdır.

Genel geçer, büyük topluluk için yürürlükte olan ahlâk kuralları da onun için sevgisiz, acımasızdır. Dıştan görünenlerle yürütülür. Ama onun bir yerde ülküsü, bir yerde gerçekçi, insancı diyeceğimiz ahlâkı da ters düşer. Sıkılır bu yüzden de.

İnsanın tedirginliklerinde, insanlararası ilişkilerinde seksin de bir yeri yok mu? Var. Bu Sait Faik'te alabildiğine temiz hayvansal duygulardan alabildiğine arınmış bir tutkudur. Bir yerde bilinen anlamda seks değildir bu. Özlemlerin dünyasında yer alan bir yaratıktır.

Biz Sait Faik'te bunalımın kaynaklarını, onda bunalım ya da daha yaygın bir deyimle tedirginlik yaratan nedenleri olayları, gün ışığına çıkarmağa çabalıyalım. İlk kitabına ilk adımımızı atıp onunla beraber Burgaz adasından İtalyan mahallesine Karaköy'e Nisuaz pastanelerine kadar sıkıntısını anlamağa, ortay koymağa çalışalım.

Ekonomik koşullar altında ezilen insanlardan yanadır. Onların durumu tedirgin eder onu. Rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören Ali annesini uyandırmağa kıyamaz. İşte bütün dünyası çalıştığı makinelerden ibaret bir Ali'ye sevgiyle acır. Gerçeği de, rüyası da odur. Onun anlattığı mahalleler, çalışanların ama ekmeklerini günüğününe soluğu soluğuna kazanan insanların onun deyimiyle «mesutları çok az bir mahallenin insanlarıdır. Bu insanların küçük mutluluğu karanlık denizlerde yanıp sönen balıkçı lâmbaları gibidir.

Özledikleri dünya kendi koşulları, kendi gereçleriyle çizdikleri bir dünyadır. Ali çok sevdiği semaveri nasıl betimler, tasvir eder: «İçinde ne ıstırap, ne grev, ne kaza olan bir fabrika.» Ne de patronu olan.

İnsanın insana yaptığını kimse yapmaz. Sonra değineceğimiz köpeğiyle yaşayan ve yalnız onunla konuşan adama şu insanlar neden hayret ederler öyleyse. Hayret etmeye ne hakları var. Şu Trifon'un oyuncak Stelyanos Hrisopulos

gemisini taşlayıp batıranlar bir umudu bitirmenin sadizmini tadıyorlar.

Uyarsızlıklar, intibaksızlıklar insanı değil bunaltmak, çıldırtır. Sait Faik'in de tedirginliklerinin başlıca nedeni, bunalımların kaynağı olan o uyarsızlıklar, intibaksızlıklar. Meserret Oteli hikâyesindeki kadın öylesine bir duyguyla allak bullaktır. Soğan kayığındaki çocuk da öyle değil mi?. Yoksulların ve yoksunların dostudur. Onlarda arılığın, güzelliğin simgesidir. Ama aydınlar, o okumuşlar okuduklarıyla başkalarını ezmeye yeltenenler... Onu bir hikâyesinde şöyle tanımlar Sait Faik: «Gözleri özlenen ve alışılan çirkinliği, entellektüel siması.»

Büyük şehirde küçülmüş, ondan küçük insanlar diye tanımladığımız bu hikâye kahramanları, dünyanın gerçek sahipleri onda iç dünyalarıyla, açıkçası bunalan yanlarıyla varolurlar, acılarıyla hikâyeye girerler. Babasının ikinci evinde ona karanfil veren çocuğu unutamaz. Yavuklusuna bir ipekli mendil verebilmek için fabrikaya mendil hırsızlığına giren çocuk, o ağacın altından düşüp de elinde mendil can veren güzelim göğsü fındık kokan Bursa çocuğu. Bir mendil alamayacak parasızların insanı içini burkan bunalımı.

Aslında insanın insana reva gördüğü bu davranışların altında iki büyük neden yatar, ondaki bunalımın kocaman iki nedenidir insanın hainliği ve ekonomik koşulların zorlaması. O bohçası bulunmayan zavallı evlâtlık evin beyinin şımarıklığı.

«Birden bütün neşemin bir camın kırılışı kadar ses ve şıngırtı çıkararak düşüp kırıldığını gördüm.» Evet. Sait Faik'in anahtar sayılabilecek ruh izlenimi. İnsanı sevmeyi arzu eder karşısına ya bir küfeci çocuğu çıkar, ya bir dondurmacı çırağı, ya kestaneci dostu. Çünkü üçü de bir mücadelenin insanların ezilmesine başkaldırarak gelip tırnaklarıyla yeryüzüne tutunanlardır. Denizde geçimlerini varolma-

larını balığa bağlayanlar ve karada pamuk ipliğiyle yaşayanlar. Her zaman yerin altlarından kayan insanları, onların bunalımlarını yaşar.

Bütün ilkler onda bunalım yaratır. Uzun yolculuğa ilk çıkış, balığa ilk çıkış, insanlarla ilk karşılaşış. Hep uyarsızlıklar, tedirginlikler, bunalımlar ocağı.

Küçük insanların başkaldırma duygularına eğilir. Birikiminin insan yaradılışındaki onulmaz ve durdurulmaz tepkileridir. Bir garsonun kahve sahibi olması dileği. Mutlu kılacaktır kendini, şu kalabalığın içinde yalnız yüzde beş kişinin alnının teriyle çalıştığını düşünerek mesut...

Sait Faik'te ve kahramanlarında bu nefretleri sevgiye dönüştüren, bunalımları mutluluklara çeviren büyülü bir sözdür: Alnının teriyle çalışmak, haram yiyenlere karşı onun tadını çıkarabilmek.

Adsız sansız insanları adlı sanlı yapar. Asıl insanların tanınması gereken insanların bunlar olduğunu söyler. Toplumun size sunduğu kişilerin adını silmek, onların üstüne bunları yazmak için çırpınır durur. Adetâ sahte değerlerin kendinde yarattığı bunalımın bir sonucudur bu. Barba Antimos'u, Mercan Usta'yı över, doğruluğun insancıllığın simgesi olarak koyar ortaya.

O güzelim Birtakım İnsanlar hikâyesinde büyük şehirin dağdağasında, gürültüsünde eriyip gidecek birtakım insanların destanını yazar. İnsanın insana bu kadar ilgisizliği ne gariptir. Sait Faik dünyası bu bunalımı ömür boyu konuk etmiştir kendinde. Evet başkalarına benzemeyen ama birbirlerine benzeyen, yoksul, kış günü paltosuz, sırtlarında pamuklu bir takım insanlar.

Bunalımlar, onda sevgileri özlemleri bir anda nefrete dönüşütrebilir. Sıcak yatağını özleyen Sait Faik birdenbire yattığı için mesut olmaz. Çünkü sabahçı kahvelerini arayan adamlara takılıp mutluluğu gitmiştir, mutluğunu onlar alıp götürmüşlerdir artık.

Benimle beraber seyahatten dönenler... Bir bölüm hikâyelerine bu başlığı koymuş gerçekten orada bitmez tükenmez bir nostaljisi var. «Daüssıla»nın bunalımını her şeyde yaşıyor.

Unutamayan adamdır Sait Faik. Gide'nin bir kahramanının dediği gibi hatırlamak dert yaratmaktır. Onun için de derdi bitmez onun. Ne diyor bir hikâyesinde: «İnsanda en büyük intibalar, en büyük hâdiseler iz ve hâtırasını bırakmalıdır.» Anılar dünyasıyla gerçekler dünyasının içiçeliği, karmaşıklığı, rüya ile yaşanılanın sarmaş dolaşlığı Sait Faik'in bunalımlı dünyasının bir kesidi.

O, bir hikâyesinde dediği gibi, «Mesut olmak için yaratılmışlardan değildir.»

Seyahatten onunla beraber tedirginlik gelmiştir. Nereye gitse bu kede bırakmaz. Lucretius'un dediği gibi, «ve keder atımızın terkisine biner gelir.» Dolaşan Sait Faik de böyledir. Değişmelere girişir gene bunalımdır sonu: «Fakat her değiştirişin sonundaki bu melale, hüzne ıstıraba tahammül edilir mi?»

Mutlu görünümler onda hemen karşıt duygusu çağrıştırır mutsuzluğu hep görünen parlaklıkların altında bir kurdun kemirdiği tahtayı bulma korkusuyla, ama da bunu yenemeyerek aşı boyasını kazır ve bulur. İşte o dıştan ocağı tüten evlerin içi. «Her barınacak, her çorbası tüten, her sobası yanan evde bir kaderin, bir bilinmez yaranın korkusunu gördüm.»

Evet insan sevgisini tapınılacak bir kavram kadar yüceleştirmiş Sait Faik ama gerçeklere inildikçe insandan nefret başlıyor: Böyleyse bu yoksulluklar ve bencillikler nedendi? Hep hikâyede bunu sordu, bunaldı, kimi zaman onlardan yana olarak cevabını verdi. Her zaman da onları savunarak, sevgiyle kanaviçelerini örerek. «Bu dünyada insan en güzel, en büyük, en bahtiyar mahlûktu. O halde, niçin sokakta çıplak çocuklar, aç gezenler, işsiz delikanlılar, titreşen

köylüler, yalnız namazlarını ve torunlarını seven ihtiyarlar vardı?»

Onun küçük insanları, büyük şehirde küçülen insanları tedirginliğin başkonuğudurlar. Surların ardından şehri âdeta dünyadan bakılan başka bir yörünge gibi görürler. Şehri gören diğerlerine böbürlenerek anlatır onlara karşı mutluluk oynar ama aslında o gördüklerine ulaşamamanın, yaşayamamanın acısını onlara iletmez. Mutsuzluğu bilgiçlikle mutluluğa dönüştürme çabasındadır.

Yazı sever ama yoksullukları ayan beyan ettiği için ondan da bunalınan mevsim diye sözeder.

Küçük insanlarının bu halde kalmalarını hep büyük insanlara bağlar, savaş yıllarını dile getirirken şöyle der: «Bu çok yakın mazide tokları, açlar doyurdu ve açlar öldüler.»

Hikâyelerindeki kahramanların bunalım için büyük nedenleri, büyük ülküleri yoktur. Gerçekten de vesika ekmeğinden başka kursağına bir şey girmeyen savaş yoksullarının barış, savaş gibi kelimeleri ağızlarına alması gariplik değil mi? Bu bize Sait Faik'in kahramanlarındaki bunalım kavramının da tutarlılığını gösterir. Gerçekçiliğini de yani ancak kahramanlarını bu kadar yakından tanıyan, az kelimeyle onlarla birlikte yaşayan insanın anlatabileceği şeylerdir.

Kalabalıklar içinde yalnız kalan adam, tedirginleşir, bunalır. Sait Faik böyledir. Kalabalık tiyatro salonlarında neden kaçacak bir köşe arar bu yüzden, cami sundurmalarına sığınır bu yüzden, kendi deyimiyle, «melânkolik köşeler arar.»

Bir teşrinisani gecesi ıslak ve ispirtolu sokaklarda kimseyi dinlemeden dolaşır.

İnsanlar aldatır onu, böylece de bir sarı köpek tek dostu tek sırdaşı olur. «Ben bir santimantalim küçük ha-

nım der. Bu ondaki ironinin de ince alayın da bir belirtisidir.

Sabahları sevmez o. Çünkü o bir şeyin başlangıcıdır, nasıl olacağı, nereye varacağı belli değildir. Ve sahte umutların saatidir, ama umutsuz bitimlerin saati geceyi bekler. Herşey her günkü halini aldıktan sonra sokağa çıkar. Sefilleri ve açları beyhude bir sevgi ile sevdiği için.

Neden yazar? İlerde gene buna değineceğiz. Sıkılan bunalan adamın bir noktada boşalma ihtiyacı bir ikinciye anlatması gerekir, vapurlara fırlar kimseyi bulamaz, 3 vapurdan kimseler çıkmayınca kaleme kâğıda sarılıyorum.»

Yerinden yurdundan çevresindeki insanlarından ayrılınca onda tedirginliğin ilk ışıkları yanar artık onları söndürmek için ya Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki insanların yanma, ya da balıkçılarına dönmesi gerekir. Deyimiyle «Gahi gurbet olur vatan gahi vatan gurbetlenir.» Sait Faik için de böyle olur. Yurt dışındaki bütün ruh hali böyledir. İnsanların bunalan yanlarına bakan ve nostalji çeken bir adamın notları.

Küçük adamlar birbirini destekleyeceklerine, birbirini ezerler, ne olur ikisi de ölür. Şahmerdan hikâyesinde olduğu gibi.

Ana bunalım kaynağı yalnızlığa bir örnek daha: «Robenson havası esiyordu hepimizin içinde: Gemi batmıştı. Bir sal parçası üstündeydik. Haliyle bir adaya çıkacaktık. Bir kulübe yapacaktık.» Zaten hep böyle anlatmıştır ta ilk hikâyelerinden birinde evleri değil, kulübeleri ve kulübelerin içindekileri anlatmıştır. Diğeri hep düzmece hak yiyici gibi gelmiştir ona.

İnsan sevgisi. Sevgiyle yanaşır ama nefretle döner. Binbir anlam, dostluk, sevgi, inan gördüğü yüzlerde bir an gelir ki bu anlamları karşıdaki lüzumsuz bir gömlek gibi üzerinden çıkarıp atmıştır. Öylesine arı sevgiyle uyuyan Odisya'yı öper ama sonraları aldandığının acısını dile getirir:

«Ben hep Odisya'yı niçin, nasıl öptüğümü düşünür, dudaklarımın derisini koparır koparır atardım.»

Çocuksu kalmış ruhların da en yakın ve çağrıldığında hemen gelen arkadaşı bunalımdır. Böyle insanlardır insanları seven ve onlardan nefret eden. Bir çocuk için özlemler büyüyünce değişir ama çocukluğunu hiç yaşamayan bir çirozcu için durum aynı değildir.

Uzun, sıcak ve daimi aşklar... Ne zaman vardı? Hangi insan bunu sürdürebildi Sait Faik hep bunun özlemini çekti, gerçekleşmeyince de bunaltısını duydu. Her yerde bunu aradı. Bir bitmeyen susuzluk, kanmamışlık yerine bir su içer gibi susuzluğun giderildiği sadece bir et teması hiç bir şeyi çözmedi onun yaşamında.

Kendi melankolisi yaşar başkalarında da, aynı melankolik kadınlarla adamları görür.

Bir Lüzumsuz Adam. Sait Faik'i tedirgin eden, bunaltan bir iç ezintisi. İnsana, yoksullara, sefillere duyduğu kendi deyimiyle beyhude sevgiden öte ne yapmıştır? Bu yüzden de lüzumsuz adamdır. Orada mahallesni, Karaköy'le tüneli birleştiren bir sokaktaki yaşamını anlatır. Ama o buradan dışarı çıkmaz, nasıl çıksın burada bile toprağa ayağını basıp yaşama denilen gündelik olaya alışamamıştır: «Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokakları dolduran adamlar? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemiyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor. Birbirini küçük görmeğe, boğazlaşmağa, kandırmağa mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?»

Tam bir yabancılaşmanın, kaynamanın, soyutlanan insanın serüveni. Kendi mahallesinde bile bunalım, tedirginlik onu akşamla birlikte sarar.

Ve bu mutsuzluğun kuyusuna, kör kuyusuna çeker kendini aynı Jack London'un Martin Eden'i gibi, Bebek'le Arna-

vutköy arasında kendini «denizin içine bırakıvermeyi,» düşünür.

Sabahı istemeyen Sait Faik bambaşka saatlerde kalkar bunalımı duyar, herkesin uyuyuşunu beklediğinden bir mutluluk da duyar, çünkü bu saat, hastaların, açların, sinirlilerin, toprağın, taşın, ağaçların uyuduğu saattir.

Eğer bu mutluluğu anlatıyorsa küçük insanların bir özelliği ile tanıtır. Yemek yiyen bir amele kadar güzeldir, der. Nefretini, tiksincini anlatmak için de boyuna hak yiyen şişman yağlı adamları örnekler. İşi giderek altından, zenginliklerin, servetin simgesi olan, biriktirenin gözünün içine kadar sarılaştırdığı altından nefrete kadar götürür. Altını değil, toprağı seviyoruz, der.

Mutlulukları yaratır da insanoğlu sürdürmesini bilmez. Papaz Efendinin bile ölümüne sebep olan o insanoğlu: «Bilmez miyim hepsi kalleş, budala, hırsız, yalancı? Birbirinin ekmeğine, karısına, kızına, dükkânına göz diktiklerini bilmez miyim?»

İnsanların bütün kötülüklerine rağmen mutlu etmek ister. Dört Zait hikâyesini bilirsiniz. İşe girecek bir çocuk ona kan tahlili raporunu gösterir, yani frengidir. Çocuğa bir şey demez, diyemez. Duygular karşıtlıklar halinde gelişir. Her duygu karşıtını çağrıştırır derdik. Evet. Bu çocuğa hastalığını söyleyemez ama kendi de ölümünü kendi kanında yaşar. Eve gider giyinip kuşanır, kalabalıklara çıkar. Çünkü her şeye meydan okuyarak yaşamasının öyküsünü kendi kendine tanıtlamak gereğini duyar.

Kestaneci Dostum. Bir yaşamı, ekonomik koşulları ve ilkeleri çizişinin en güzel örneğidir. Ahmet iyi bir çocuktur ama kestane mangalı dağıtıldıktan, yasaklandıktan sonra ne yapacaktır. İpekli Mendil'i alan çocuğun zorunluğu gibi. Yaşam onu elindeki kestane maşasından kelepçeye götürür.

Kara adamları gürültücüdür, ağzı kalabalıktır. Deniz adamları susarlar onun içindir Sait Faik'in deniz adamlarına

yakınlığı. O da bu sessizliği arar, insanlarla konuşan değil de topal bir martı ile konuşan Ermeni balıkçıyı. Ama denizde rahat adam mıdır Sait Faik, hayır Ermeni balıkçı ne doğru söylüyor: «Bu sinirle sen karada da rahat edemezsin.»

Sinağrit Baba tanımı acaba Sait Faik'in bir tanımı mıdır: «Sinağrit Baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamıştır.» Yabancılaşmış, tedirgin, bunalımlı bir Sait Faik portresi.

İnsanların küçük balıkların ezilmesi gibi ezilmemelerinin bir çaresi yok mu, hepten mi umutsuz, o kadar mı kötümser bu dünya. Yo ama oltayı dişleyen, kesen bir Sinağrit Babayı örnek alalım küçük insanlar omuz omuza verdikçe bir çareleri olacak, dertlerinin yıkılmışlığını meydan okumaya dönüştürebilecekler: «Bildiği bir şey daha vardı. O da ister su, ister kara, ister nebat âleminde olsun, bir kişinin aklı ile hiç bir şeyin halledilemeyeceğini bilmesidir. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hemoinslerini kurtarmanın tek çaresini koşup o yakamoz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman, bu hareketin bir neticesi ve faydası olabilirdi. Yoksa, gidip Sinağrit Baba oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit Baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dişlemeği?»

Havada Bulut'ta kendidir anlattığı. Havada Bulut'ta köpeği ile yaşayan kahramanı neden sever, yüz ifadesindeki anlamlı bulduğu nedir? Sevilmemişlerin, çok üzülmüşlerin, sarhoşların, bir zamanlar güzelken çirkinleşiverişlerin, okumuşların, hâsılı içi rahatsızların ifadesi. İnsanlarla yakınlaşmayı istese de köpeğiyle başbaşa kalacaktır. Bu adam köpekle konuşur? Çünkü insanlara ruh alışverişinde çok düşkündür, insanları merak eder ama bir türlü öğrenemez. Yakın ıraklardandır o.

Genel geçer insan kuralları onu şöyle anlatacaklar bir-

birine: Yalnız köpeğiyle konuşuyor, insanları sevmiyor. İnsanlara yanaşamıyor ki.

Havuzbaşı'nda tipik bir bunalan Sait Faik'tir. Bekleyen Kederle sevinci bir arada duyan ama gittikçe kederin baskın çıkıp sevinci alaminüt bir fotoğraf belirsizliğine ve sarılığına döndürüşünün de serüvendir, hikâyesidir. «Dünyayı yeniden kederlerle kuracağım.»

«Kendi kendimiz kadar kim paylaşır derdimizi.» Yalnız bir adamın hem bunalımın özetidir, hem de gerekçesi. Mutlu yaşamların anlatılacak bir yanları yoktur. Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi'nde bu dile gelir. Sabahında, akşamında mutlular vardır, onların anlatacağı bir şey yoktur onlara anlatılacak da, ama kimsesizlerin doluştuğu park geceleri işte insanın o zaman ilgilendiği yerdir park:» Park da işte o zaman bir ana kucağı kadar şefkatlidir. Gerçekte o zaman yalnızların koruyucusudur. Müşterek sevinçler, müşterek kederler ne kadar azdır?» Ama bunu düşününce hırssız, açsız bir dünya dönüşür. Son Kuşlar'da çocukları göremeyeceğinden yakınır. Aynı Saint Exupery'nin ölen Mozart'lara acıması gibi. Yeşillik göremeycek yani toprak anamızın saçlarını göremeyecek diye yakınır durur.

Gün Ola, Harman Ola'da yarattığı Mercan Usta'sını sevmeyenleri, yani alnının teriyle geçinmeyenleri, saygıdeğer görmemekle kalmaz, lânetler onları: «Üç dörtyüz binliksiniz gidin çirkin apartmanınıza; sümüklü çocuklarınıza, lâvanta kokulu pasaklı karılarınızı kucaklayın. Ne bok yerseniz yeyin.» Canım Mercan Ustam! Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zenaat ehliyiz: Yazı yazıyoruz a.»

Evet yaptığınızın kefaretini sevgiyle ödemenizden başka hiç bir şey elinizden gelmez.

Barba Antimos'ta yaşlanmanın ve yaşlanmanın sonucu unutulmanın bunalımını yaşar. İnsanları barındıran her duvarda, koruyan her yapıda Barba Antimos'un alınteri vardır.

Unutulmalara, namussuzluklara karşı iki kahramandır: Mercan Usta ve Baba Antimos.

Neden adaların özlemini çeker Haritada Bir Nokta Hikâyesinde. Çorbasızlara çorbaları bölüştüren, adalelerin çelimsizlere yardım için bulunduğu yerlere gider ve karar verir: «İyiliklere hasret duya duya burada ölmek ister.» Kaybettiklerini arar ve burada bulacağını umar: İnsanlığı, safveti, cesareti, sıhhati, iyiliği, dostluğu, alınterini, sessizliği.

Hırsların insanı insana düşman ettiğini, sivrilttiğini kabullenir ve briden yazı yazmaktan da vazgeçer. Ama dolaşırken gene yazmağa başlar. Bu insanlığın iyiliğini anlatmak için. Ama kötülükleri ne yapacak, bir gömlek gibi iyilikleri üzerinden atıp çıkaran insanı nasıl anlatacak yazarak. Neden yazmasının da bir nedeni çıkar ortaya. Bunalımını çözen bir eylemdir o zaman yazmak. Yani bir sanat değil Mercan Usta'ya dediği gibi. Zenaatçıdır.

Sivriada Geceleri tedirgin bir kişiliğin başka bir örneğidir. Yukarda sen karada da bu sinirle yapamazsın dediler, geçen vapuru uyandırıp gösterdiğinde aldığı cevap da başkadır: «Sen sahiden kaçıkmışsın.»

Dondurmacının Çırağı'nda hem yoksul bir çırağın ustası tarafından ona yapılan baskıyı dile getirir, hem de insanlarla değil gene küçük insanlarla belki de insanla yakınlaşmasının bir örneğini verir:»

«Saat altıdan sekize kadar onlarla dostluk ettiğim zaman da olmasa, bu yazlık insan kalabalığının veçhesiz, manâsız, gösterişli, zevksiz, dostsuz, riyakâr ve sevgisiz hayatına katlanmak epeyce zor gelecek bana.»

Yaşamanın getirdiği bunalım bir yerde ölüm korkusundan doğan ona meydan okumadır: «Ölüm nedir, bilir misin sen diye sorar.»

Yalnızlığını satır satır ördüğü bir iğne gibi kaza kaza insanın derisinden yüreğine girdiği Alemdağda Var Bir Yı-

lan'da yalnızlığın acı soğukluğunu, giderilmez burukluğunu bulursunuz. «Yaldızlı karyolalarda çift yatanlar bile tek. «İstanbul... O bir çok gecelerini geçirdiği, sokaklarını sevdiği İstanbul değil, her yer bölye. Yalnızlar yaşıyor bu dünyada kimi zamanlar da bir filozofun dediği gibi yalnızlar arasında birleşme kıvılcımları oluyor. Çakıp sönen. Nereye giderseniz gidin, yalnızlık. Yalnızız. «Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlıyor her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor.»

Dünya ve insanlar karşısında pasif bir bunalan değildir, araştırıcıdır, devâ arayıcıdır: «Düşünür dururum. Şu dünyaya ne ettim? Şu dünyada ne gördüm? Neye geldim? Neden gidiyorum? Ne yaptım?» Bir yaşamın bilânçosunu çıkarmak isteyen bir sorumluluk duygusunun, kendini Lüzumsuz Adam sayanın çıkarmak istediği bir bilânço. Yalnız çocuklar onu rahatsız etmez. Ben içimden hep çocuk kaldığım için olacak, karılardan çok çocukları severim.»

Yalnızlık bunaltısına da dayanılmaz olur bir yerde ve insan nerden gelirse gelsin bir hişt sesini bekler, özler. Bunalan insanın dünyaya pamuk ipliğiyle bağlanmasını sağlayacak tek kaynaktır.

İnsanların birbirne koyduğu yasaklar dünyayı cehennem eder bu yüzden çarşıya inemez Sait Faik. İnsanın içine giren her yaratık insana benzeyeceğinden daha doğrusu insan onu kendine benzeteceğinden dülger balığı da kişiliğini, özelliğini kaybeder. İnsana severek yaklaşmanın sonucu budur. «Bir gün hassaslığı, ertesi günü sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini, birer birer söküp atacak.»

Son hikâyelerine doğru ölüm korkusu bir yaşama bunalımına dönüşür. Kalinikhta da böyle söyler: «Sen Yanaki! Dostların en koyusu! Arkadaşların içinde ölümden önce en sonuncusu!»

Alınteriyle yaşayan, el emekleriyle insana hizmet eden bütün insanlara duyduğu saygı ve sevgiyi Ketenhelvacı'da özetler:

«1942 senesi Eylül ayında gazeteler, ihtikar havadisleriyle intişar eder dururken, İstanbul sokaklarında, arkaları yenmiş lâstik ayakkaplariyle bir ketenhelvacının mevcudiyetini düşünmek; insanı masalların memleketine sürüklüyor. Masalların kötü, aldatıcı, yalancı, hain memleketine. Kahrolsun masallar!»

Evet gerçek dünyanın bunalımlarını göstermeyen, yalan söyleyen masallara.

Doğan HIZLAN
(Nisan — Mayıs 1974)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Soruşturma — I — (1968)
Soruşturma — II — (1972 — 1973 — 1974)

«Edebî eserler insanı yeni ve mesut, başka, iyi ve güzel bir dünyaya götürmiye yardım etmiyorlarsa neye yarar?»

SAİT FAİK

Soruşturma: (1)

SAİT FAİK'İN KİŞİLİĞİ VE ÖYKÜCÜLÜĞÜ

«1968 yılı sonlarında SAİT FAİK üstüne bir incelemede kullanılmak üzere SAİT FAİK'in hikâyeciliği ve SAİT FAİK ARMAĞANI konusunda bir bir soruşturma düzenlemiştim.

Sanatçılarımza yöneltilen sorulardan ilki şuydu: SAİT FAİK'i tanır mıydınız, kişiliği ve hikâyeciliği konusunda düşünceleriniz nelerdir?...

Hikâyecimizin kişiliğini ve sanatını ilgilendiren karşı-

(1) Düzenleyen: Sennur SEZER — Cumhuriyet Sanat, Edebiyat eki — Mayıs 1970.

lıklardan ilginç bulacağınızı umduğum birkaç aşağıdadır. (Soruşturmayı düzenliyenin notu).

Oktay AKBAL :

Sait Faik'i tanırdım. Büyük bir öykü yazarı idi. Yalnız edebiyatımızın değil, dünyanın yetiştirdiği en güçlü öykücülerden biridir. Bu konuda pek çok yazı yazdım. Sait Faik hikâyeciliği bir dönüm noktasıdır edebiyatımızın... O gelmeseydi ardı sıra yetişen bizler gelebilir miydik, bilmem! Bir öncü, bir yol açıcı oldu.

Necati CUMALI :

Sait Faik'i tanırdım. Sait Faik, yapmacıksız, düşündüğünü gözünü kırpmadan söyleyen, gösterişten kaçan, yerine göre alınganlıkları olan, kırdığı kimselerle uzun zaman dargın kalamayan bir yaradılıştaydı. Hikâyelerinin kişileri gibi, hayatını, eğitildiği ya da belletildiği yolda kalıplaşarak değil, içinden geldiği gibi yaşamasını severdi. Korktuğu, ürktüğü, tiksindiği şey, kendisine gelinceye kadar «edebî» olarak bellenen beğeni,« edip» sanılmasına yol açacak tutumdu. Sanatla ilgili görüşlerini, düşüncelerini de hikâyelerinin kişileriyle tartışabileceği bir düzeyde, özentisiz olarak açıklardı.

Sat Faik, hikâyeciliğimizde bir aşamadır. Sait'e gelinceye kadar hikâye konusu olarak aklımızdan geçirmediğimiz olaylar, onun kaleminde hikâye bütünlüğü kazanmışlardır. Klâsik anlamda hikâye kuruluşunu bizde ilk kuran, bazı «an» ları, kısa karşılaşmaları, kaçıcı yaşama parçalarını hikâye-

leştirebilen ilk hikâyecimiz odur. Bu açıdan Sait Faik hikâyeciliğimizin soluğunu, ufkunu genişletmiştir.

Yazışı yalansı, hilesizdir. Kişilerini olduklarından daha iyi, ya da olduklarından daha kötü göstermeye girişmez, okuyucusunun önünde dürüst davranır. Sait'in hikâyeleri sevgilerinin, nefretlerinin hikâyeleridir. Kişileri alabildiğine hayatın içindedirler. Ekmeklerini kazanırlar, içerler, sevişirler, hoşlanmadıkları durumlarla, daha doğrusu kendilerine ters gelen tutumlarla karşılaşırlarsa kavga ederler. Tutumlarıyla örnek bir doğrultudadırlar bir bakıma. İçgüdüleri, kararlarıyla olumludurlar. Kişilikleri vardı. Baskıdan, özgülüklerine el uzatılmasından hoşlanmazlar. O, bu yönlerini yansıtırken kişilerine hayrandır. Onlara akıl öğreten bir yazar olarak, onlara ağızlarından çıkmıyacak okuyucuları arasında bulunan romantik sosyalistleri kolaylıkla avlıyabileceği bilgiççe sözler, klişe lâflar söyletmez. Kişilerinin yaşamak sanatında gösterdiği ustalığa, cesarete, bilgeliğe ulaşmak, kişilerinden biri gibi olmak en büyük özentisidir onun. O istakoz avcısı balıkçıya olan hayranlığını hatırlayın. Gazete satıcısı baba oğula duyduğu sevgiyi hatırlayın. Sait'in bu yönünü kolaylıkla görürsünüz. Kişilerinin moral anlayışları, yaşamaya bağlılıkları; açık, sade, yüzyılların yaşama kültürü ile gelişmiş, olgunlaşmış yargıları, inançları olumlu örnekler olarak tüter onun hikâyelerinde. O itilen, kakılan akşamcılar, yoksul balıkçılar, ayak satıcıları, düşkün kadınlar, bozulmamış yönleri, ya da kişilerinin sağlam kalmış, türlü balyozların altında yıkılmadan kurtulmuş taraflarıyla, hakların daha iyi bölüşüldüğü bir dünyaya sağlam katkılarda bulunabilecek insanlar olarak soluk alırlar yazdıklarında.

Sait'in anlatım özelikleri, güçlü yanı olduğu kadar eksik yanı olarak da belirir. Şiir, anlatışında tek değer ölçüsüdür Şiirden hiç uzaklaşmamaya çalışır. Bu yüzden hikâye santının gerektirdiği kuru ayrıntılara girmekten kaçar. Yaradılışının, belki de yaşadığı dönemde yerleşmiş edebi-

yat beğenisine karşı çıkışının, tepkisinin sonucudur bu tutumu. O, yukarıda hikâyeciliğimize getirdiğini söylediğimiz tarafıyla, kuru edebiyata, kalıplaşmış biçimlere karşı çıkmıştı. Edebiyat tarihimizin onun üstüne yıktığı görev, Sait Faik'in eserini bu yüzden kısıtlar. Şiirden yoksun tutumların anlatılması yüktür, işkencedir onun için. Fakat konusunu severse, «Kumpanya» hikâyesinde olduğu gibi, açılır, sayfalar hikâyelerinin ortalama ölçüsünü aşar. Her bakımdan özlü bir roman olabilecek o güzelim hikâyeyi de, ancak, kendi kişiliğine uyan, yazılmasını yük saymadığı yönleriyle, ancak okuduğumuz boyutlarıyla tamamlar Sait Faik. Oysa, ele aldığı konuların sadece özündeki şiir üstünde durmasa, bazı hikâyelerini rahatça roman olarak bırakabilirdi bize.

Bu yargım eksiltmez sevgili Sait Faik'i. Yazdıklarıyla da yeni edebiyatımızın, hikâyeciliğimizin seçkin bir ustasıdır o. Gelişen yeni Türk edebiyatının öncü klâsiklerinden biri olarak kalcaktır. Bizler, yetiştiğimiz yıllarda onun her hikâyesini tekrar tekrar okumanın tadını hiç bir zaman unutmayacağız.

Orhan KEMAL :

Sait Faik'i tanıdım, dostumdu. Özellik taşıyan, yâni «Nevi şahsısına mahsus» dedikleri türden bir hikâyeciydi. Klâsik hikâye kalıplarına pek uymayan, ama aydınlık, pırıl pırıl hikâyeler yazmıştır. Hâlâ canım sıkıldıkça herhangi bir kitabını açar, rasgele okurum.

Sait Faik hikâyecilğiyle birleştiğim belki de tek nokta, aydınlık gerçekçilikti diyebilirim. Sait'i yakından tanıyanlar, insan olarak çok sıkıntılı, kuşkulu olduğunu gayet iyi bilirler. Kavgacı, geçimsiz çoğu kez. Ama hikâyelerinde bütün bunlardan arınmış, arınabilmiştir.

Behçet NECATİGİL :

Sait Faik'i pek az tanıdım; onun yakın ve sürekli arkadaşları arasında değildim ben. Kısa beraberliklerimiz oldu; yâni bir o, bir ben değil de, toplu buluşmalar sırasında, bitmesini hiç istemediğim zaman parçalarındaki şaşkınlıklarım oldu. Dışa şüpheli bir sevinci gösteren, ama içte büyük bir tedirginliği, sıkıntı ve nâçarlığı yaşayan, sinirli, hırçın bir içdünya tarafıydı onun beni saygılı bir hayranlığa çeken yanı. Ve hikâyeleri kendisiydi, bir mizaç ve değişik bir prizma olarak. Moda anlayışlar boyunduruğuna kendi koşturmadan, umursamaz, bağımsız, rahat ve gönlünden geldiği gibi yazması; sanatı bir fantezi, bir defile, bir tören geçidi gibi almayışı hikâyeleri; karşılıklı aynalarda uzayıp giden, kendinde ve benzeri kişilerde değişik saatlerin farklı ruh hallerini yansıtan yüzlerle dolu, bu yüz (ler)den hikâyedir.

Mehmet SEYDA :

Sait Faik'i tanıdım, evet. Ama uzun yıllar aralıklarla ve pek az. İlk olarak aldanmıyorsam, 1936 yazında, Burgaz'da görmüştüm onu. Altı yıl önce apar topar ayrılmak zorunda kaldığım hala evine, altı yıl sonra, 15 günlüğüne konuk olarak geldiğim ergenlik çağımdaydı. Kiraz ağaçlarına dadanmıştık küçük halamın oğlu Ali Naim'le. Ben ona Nâzım'ın «19 yaşım» şiirini okuyordum, o da benimle, «19 yaşım — sevdalı başım — üstüne su içme, cır cır olursun arkadaşım...» diyerek dalga geçiyordu. Bir akşamüstü o gösterdi bana Sait Faik'i. Tınmadım. «Ne yapar?» dedim. «Hikâyeler yazıyor yahu!» dedi. Zaten kendisine içerleyip duruyorum, zaten şair denildi mi Nâzım Hikmet'ten, hikâyeci denildi mi Sabahattin Ali'den gerisini boşluyorum, böylesine övücü, benimseyici bir tutumla, onu bana karşı ileri sürüşüne büs-

bütün içerledim. Eski Adalıları tanırdım ben, kılıksızın biriydi bu Sait Faik. Üstüne üstlük, yandan gördüğüm patlak kurbağa gözlerini, denize dalıp çıkan Rum çocuklarına dikmişti. Tuhaf, yırtıcı, hiç değilse dostluğa sığmaz, sevecenlikten uzak bir bakışı vardı Rum çocuklarına... «Tuh ulan» dedim halam oğluna, «Gösterecek yazar bunu mu buldun?»

1941 kışında Trakya'ya askere gittim: Küçük tahta bavulumda Semaver, Sarnıç ve Şahmerdan. Hâlâ bir şey tutuyor, okutmuyordu, en sona kalmıştı hikâyeleri. Yaza doğru Hadımköy'de, cılız bir ağacın gölgesine sığınıp başladım onları bir bir okumaya... Okudukça şaşırdım, büyülendim, «Bu nasıl olur?» diye sordum kendi kendime. Olay yok, dövüş yok; sıradan insana, balıkçılara, kahvecilere, insanca bir ilgi, bir açılış var. Şiirsel bir dil var, aman ne güzel anlatıyor! Böylece Sait Faik, 1941'lerde, hikâye anlayışıma; sanat görüşüme yenilikler getiren, katkılarda bulunan ilk sanatçı olmuştur. Bir dar ve eksik anlayışı kırmıştır o bende. Yazarının elinde en sudan konuların ilginç birer hikâye olabileceğini, kafaya kakarcasına kabul ettirmiştir.

1943 kışında, bir Yahudi dostumla Hristaki'ye gitmiştik. Yanımızdaki masada çok genç, esmerce bir Rum kızıyla Sait Faik oturuyordu. Sokuldum, tanıttım kendimi, hemen ilgi gösterdi, masaları birleştirdik. Pek tatlı, doyulmaz bir sohbeti vardı o gece, kızı mızı unutmuştu. Ertesi gün için, ısrar üstüne ısrar, Bomonti'deki evine çağırdı. Hikâyelerimi, şiirlerimi Varlık'a yollayacaktı. Neler götürdüğümü unuttum şimdi, çay içtik, annesi üzümlü çörek çıkardı... Sonra, Taksim'e doğru yürüdük. Düşünüyorum da, onun yaptığını ancak kendine, sanatına güvenen sanatçılar yapar, ancak onlardır başkalarına yol açmak isteyenler...

Sait Faik'i son olarak, 1953 kışında, Beyoğlu'ndaki bir sinemanın giriş yerinde gördüm. Biletsiz soktum onu içeri, «Al bunu...» deyip bir kitabını tutuşturdu elime ve gitti ön sıralardan birine çöktü.

Kemal TAHİR :

Sait Faik'i 1950 yılı ağustosunda tanıdım. Kişiliği «her zaman yapayalnızdır ve hep sanatçı —hikâyeci— olarak yaşamaktadır» etkisi bıraktı benim üstümde... Hikâyeciliği, sanat tarihimizde aldığı yeri, okurlardan gördüğü geniş ilgiyi gerçekten hak etmiştir bence...

Tahsin YÜCEL :

Sait Faik'in son yıllarında kendisiyle birkaç kere karşılaştığımız, konuştuğumuz oldu. Ama bunlar kısa süreli, üstelik de biri mesleğinin en son, en yüksek noktasına ulaşmış, ötekisi mesleğinin daha ilk basamaklarında olan iki yazarın karşılaşmalarıydı. Bu bakımdan, büyük sanatçımızı kişi olarak tanıdığımı ileri sürebilecek değilim.

Sait Faik'in hikâyeciliğine gelince, her şeyden önce onun bu sanat dalında devrim yapmış bir sanatçı olduğunu belirtmek gerekir. Hem biçim, hem de öz bakımından bir devrimi gerçekleştirdi Sait Faik: Roman ve hikâyede zorunlu olan belirli bir konu gerekliğini yadsırken (biçim açıyasalarını, görüşlerini körüne benimsemeye yanaşmıyan, sından), hemen her yapıtında görülen ve hemen hiç değişmeyen bir konuya bağlandı (öz bakımından); bu ana konu da bir toplum içinde yaşamakla birlikte onun bütün kurallarını, onu kendi açısından gösteren, yargılayan, özgür bir kişinin izlenimleridir. Yeryüzünü ve toplumu (bu arada da bireyi) temelinden tartışma konusu yapan bu tutum tek başına fazla bir anlam taşımaz elbette. Ama Sait Faik'in kendine özgü nitelikleri, derin duyarlığı santına ilginç boyutlar kazandırmıştır.

SAİT FAİK'İN TÜRK ÖYKÜSÜNDEKİ YERİ (*)

S o r u ş t u r m a : (2)

«ÖLÜMÜNÜN ON DOKUZUNCU YILINDA SAİT FAİK'İN ÖYKÜMÜZDEKİ 'YERİ' İÇİN NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ? ÖYKÜ SAN'ATIMIZDA SAİT FAİK'İN ETKİSİ NEDİR? BU ETKİ SÜRMEKTE MİDİR? ÖYKÜCÜLÜĞÜMÜZDE SAİT FAİK'E ULAŞILMIŞ MIDIR?»

Tahir ALANGU :

«Ölümünün on dokuzuncu yılında Sait Faik'in öykümüzdeki «yeri» için ne düşünüyorsunuz? Öykü sanatımızda Sait

---

(*) Düzenleyen: Mahmut Alptekin Varlık Dergisi, Ağutos 1973, Mayıs 1974, Temmuz 1974.

Yanıtlar, yazarlarımızdan geliş sırasına göre düzenlendi

Faik'in etkisi nedir? Bu etki sürmekte midir? Öykücülüğümüzde Sait Faik'e ulaşılmış mıdır?» Mahmut Alptekin arkadaşımız, ölümünden bir süre önce bu soruları yöneltmişti Alangu'ya. Aşağıda onun cevabını bulacaksınınız.

Bizde öyküyü bir edebiyat türü itibaren Ömer Seyfettin yükseltti. O'na gelinceye dek şiirin ve romanın yanında öykünün itibarı yoktu. (Azdı). Bizde edebiyat türleri hep birlikte, dengeli bir şekilde gelişmezler, itibar kazanmazlar. Biri ötekini zaman zaman aşacak kadar yaygınlık kazanır. Böylece meselâ bir çağ gelir tiyatroda bir gelişme olur. Sonra hikâyeye sıra gelir. İkinci Dünya Savaşı arifesinde durum böyleydi. Hikâye türünün önü birdenbire açılmıştı. Yeni hikâyemizin, Sait Faik'in gelişmelerini o çağa borçluyuz.

Sat Faik, bizim edebiyatımızda, öykü türünde birkaç bakımdan önde geliyor. Her şeyden önce kendini bütünüyle bu yola vermiş bir adam. Halbuki hikâyecilerimizin çoğunluğu bunu ikinci iş olarak yaparlardı. Birçok değerli hikâyecilerimiz var. Onlardan Sait Faik'i ayıran ikinci özellik günlük hayata öykücü açısından bakıyordu. Ama hikâye yazmak için değil. Bundan dolayıdır ki seçme, ayıklama bakımından alanı çok genişti. «Ben günün yirmi dört saatini edebiyat adamı olarak yaşıyorum» diyordu. Ki bu doğruydu.

Öykücülüğümüzdeki «yeri»ne baktığımız takdirde birkaç büyük hikâyecinin (Ömer Seyfettin, Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Ali) önünde yer alıyor. Bunun nedeni şu: Bir san'at adamını, bir yazı adamını değerlendirirken üç kritere göre davranıyoruz. Bunlardan biri çağı ve bulunduğu yer açısından değerlendirme. İkincisi, çağını aşan yazar... Üçüncüsü, bütün çağlar boyunca dünyaya açılan yazar... Bizim edebiyatımızda çok az yazar bu üçüncü değerlendirmeye girebilir. Meselâ Yunus Emre birse, Sait Faik ikidir bu konuda.

Sait Faik kendine has bir hikâye anlayışını, yöntemini geliştirebilmiş dünya çapında nadir adamlardan... Meselâ

bir G.D. Mauppassant, bir A. Çehov, bir E. Allan Poe var. Bunların yöntemlerinin farkları üzerinde durulur. Bunlar dünya edebiyatını etkilerler. Türkçe kapalı bir bölge dili olmasaydı dünya çapındaki bu etkilemeyi Sait Faik yapabilirdi.

O'na göre insanların bir bölümü hikâyeyi içinde taşır. Bazılarının içinde hikâye yoktur. Koftur bunların içi. Hikâyecinin yapacağı iş, konuyu, elementleri, kişileri ayrı ayrı aramak değildir. Hikâyeyi taşıyan insanı bulmak yetişir. Böyle birisini buldu mu hikâyeyi onun içinden bütünüyle çeker alır. «Menekşeli Vadi» hikâyesinin peşinden üç ay koşmuştu. Arnavut Bayram'la beraber gece gündüz her gttiği yere sürüklenip gitmiş. Onun içindeki hikâyenin oluşmasını beklemişti. Tıpkı hâmile bir kadın gibi. Sabırla...

Çevresinde bulunanlar ve arkadaşları Sait Faik'i «kendiliğinden», «rasgele», daha doğrusu «tulûatçı» buluyorlardı. Oysa baht işiydi. O'nun kendine has bir edebî düşünceyi geliştirdiğini bilmiyordu çoğu. Farkedemiyordu. Şöyle br olay var bu konuda:

Pasajda stakozların olgunlaştığı bir mevsimdi. Orda toplanırlardı san'atçılar. Herkes kesesine göre yer içerdi. Bir keresinde geldi oturdu Sait Faik. Bir şey ısmarladı. Şöyle bir baktı çevresine. «Ne cıbıl heriflersiniz siz!» dedi. «Bari size bir istakoz ısmarlıyayım da miğdeleriniz bayram etsin!... (Her zaman yapmazdı bunu. Mirasyedi muamelesinden çok çekinirdi.) Çağırdı istakozcuyu. Ismarladı. İyisinden olacak diye de tembihlemeyi unutmadı. Balıkçı istakozu getirdi. Aldı Sait Faik bıçağı eline. İstakozun sırtına tık tık tık vurup dinliyor doktor gibi. Balıkçı da öylece dikiliyor başında. Herkes alay etmeye başladı: «Maskaralığı bırak da yiyelim şunu!» dediler. İstakozcuya geri verdi istakozunu. Başka birini istedi. Hattâ istakozcu kızdı «yutturamadım» diye. «Parasıyla değil mi?» dedi Sait, balıkçıya. «İyisini getir.» Adam gitti, getirdi bir istakoz daha. Onu da tık tık tık bıçakla vurup dinledi. İstakozcu da başında beklemekte.

«Haaa, bak bunda iş var.» dedi. Pazarlığını yaptı, satın aldı. Elini, kolunu sıvayıp çıtır çıtır kırdı kabuklarını. Koca bir kayık tabak dolusu bembeyaz eti çıktı istakozun. Oradakiler şaştı kaldı.

«İşte böyle, beyler... Bazı insanların içi koftur. Hiç bir şey çıkarılamaz. Bazıları da işte böyle doludur. Hikâyecinin işi işte bunu bulmaktır.»

Burada söylemek istediği şu: Hikâyeyi taşıyanlar var, hikâyesi olmıyanlar var... Hikâye avcısıydı. Seçer, çeker alırdı. Yüzlerce, binlerce insan içinden. Kimse O'nun teori sahibi olduğunu bilmezdi. Ama bu teori bizim insanımıza göre bir teoriydi. Yalnız hiç bir zaman iddia sahibi değildi. Öyle kitap diliyle, teori ifadesiyle anlatmazdı. Çok az konuşurdu. Gün gelecek, sırası gelecek bir istakoz çıkacak ortaya ve Sait Faik anlatacak.

Başka hikâyeciler gelecektir. Onların da görüşleri olacaktır ama Sait Faik gibisi gelmiyecektir. Çünkü O'nun yöntemini ancak kendi kişisel trajedisi taşıyabilir. Sebebi de şu; açık söyliyelim: Sait Faik, ölümünden on beş sene önce ölüme mahkûm olduğunu anlamıştı. Trajedisi buydu. Bir gün, kolumu tuttu, bana şunu dedi: «İstanbul'da ne kadar çekici, ne kadar güzel hayatlar var kıyıda köşede. İnsanın ömrü olmalı da yaşamalı.»

Kendi hayatından söz etmiyor. Hep başkalarının hayatlarını paylaşmayı düşünürdü. Herkes O'nu bu bakımdan serseri telâkki ederdi. Kimsenin sokulamıyacağı yerlere girerdi. Dolapdere, Kasımpaşa, sur dışı... Yaşama sevincini arıyordu. Ancak böyleleri bu ölçüde hikâye yazabilir. Hikâyeyi olduğu gibi, bütün halinde... O zaman dil, konu, trajedi beraber geliyor. İlkin yaşıyor hikâyeyi. Sonra ölüm korkusunu unutuyor. Bütünüyle çekip alıyor hikâyeyi insanın içinden. Ölümüne yakın hikâyelerinin artmasının nedeni çok fazla hayat yaşamaya duyduğu hırstır. Bu sıralarda herkeslerden kaçıyor.

(Varlık Dergisi, Ağustos 1973, sayı: 971)

Rauf MUTLUAY

19. ölüm yıldönümünde anılan birçok kişi bulunabilir; ne var ki yalnızca o güne özgü yazılar, duygular, anılar, görev sorumluluğu, vefa ilgisi ve vaktinde iş yapma dileğiyle. Bana göre Sait Faik'i böylesine özel günlerde anmaya, hatırlama görevine, özel sayılar yapmaya pek gerek yok. Bir özdeyiş hatırlarım: «Anıtlara ihtiyacı olmayanlar anıtları hak etmişlerdir»; bunun gibiydi sanırım. Özünde kolayca anlaşırız. Sait Faik'in eseri her gün daha çok aranmakta, okuyucusu çoğalmakta, değerini derinliğine saptamaya uğraşan emekler daha bilinçle, daha kökten işe gi-

rişmektedir. Bir yazarı yaşatan şeyler budur, bizim yüceltmelerimiz değil.

Sait Faik Abasıyanık; yaşamıyla, dünyaya bakışıyla, yaşantılarını değerlendiriş yöntemiyle, içinden çıktığı toplum katına karşın halka yönelişiyle, yasalar ve yasaklar karşısındaki sakınışları ve korkaklığıyla, bekârlık ömrü ve aşk arayışları içinde harcanan yönsemeleriyle... kısaca her şeyiyle, kendine özgü bir toplamın kişiliğidir. Bunun için de eseri benzersiz, edebiyatımızın aradığı vakitte gelmiş, herkesi etkilemiş, etkilemekte de devam etmektedir.

Dil dikkatsizlikleri ve anlatım savrukluğu, biriktiriş ve yazış hızının savrukluğundan gelir; Halikarnas Balıkçısı gibi. Onun bütün yanlış cümlelerini, yüreğinin atışını hızlandıran dayanılmaz bir coşkuya bağlayarak bağışlarız. Bazıları gibi ne İstanbul dışına taşamadığı için siteme, ne köyü ve köylüyü anlatamadığı için eleştirmeye hakkımız var. Sanatçı, yaşadığı dünyanın gözüdür; bulunmadığı durumların hesabını sormak ne haddimize.

Toptan yargılar, özet değerlendirmeler bir yana onu dün akşam tekrar okuduğum **tek** hikâyesiyle, -benim bildiğime göre- **ilk** hikâyesiyle tanıtmaya çalışacağım. Bildiğiniz gibi **İpekli Mendil,** Bursa Lisesinde öğrenci iken hocası tarafından değerlendirilerek geri verilmiş, altında «Bir gün büyük yazar olacaksın; dil hatâlarına dikkat etmemek olur mu?» gibi bir notla işaretlenmiş bir heves ve başlangıç çalışmasıdır. (Varlık 19, 15 Nisan 1934). Yayımlandığı zaman Sait Faik, hiç de küçük değildir; 28 yaşında. Grenoble dönüşü boştadır ve yolunu aramaktadır. Bu ilk hikâyeyi bir dergiye vermek için, özellikle Varlık gibi zamanının ünlü yazarlarını toplayan ağırbaşlı bir dergiye vermek için kasıtlı hareket ettiğini düşünebiliriz. Gerçekten ilk üç hikâyeden sonra yavaş yavaş Avrupa izlenimlerinin daha çok

deneme yapısındaki ürünleri sürecektir. Bakalım o ilk hikâyeye :

Yazar, ipek fabrikasının bekçisi yerine iğreti görev almış kişidir; «isteksiz, nereye gideceği meçhûl adımların» sahibi, yalnız ve kırıktır. On beş yaşındaki küçük hırsızı yakalar, kendisini yaralamasına bırakmadan onun kaçak tütünüyle karşılıklı sigara içer. O çocuğu tasvirinde çok özel bir bakış, kendi geçmişine uzanan istekli anılar vardır. «Onu ipekli mendili vermeden gönderdiğine müteessir olarak» bırakıverir. Kapıcıya da aynı hoşgörüye ortak eder : «Bırakınca azat edilmiş bir kırlangıç gibi fırlayan, ayışığını ve mısır tarlasını keskin bir kanat gibi sıyırarak» giden çocuğun ardından özlemle, sevgiyle bakar. Gece odasına giren hırsızı gene görmezlikten gelir, ama ağaçtan düşüp ölen çocuğun başında ağlamaz; konuyu bir ömür uğruna elde edilen mendile geçirerek hikâyeyi bitirir : «Ya... İyi, halis ipekli mendiller hep böyledir. Avucunun içinde istediğin kadar sıkar, buruşturursun; sonra avuç açıldı mı insanın elinden su gibi fışkırır.» Hikâyenin son cümlesi budur ve genç bir aşkın yönelttiği delikanlılık serüveninin elden kaçırdığı yaşamı hatırlatmamış gibi görünerek, sizi bir ipekli mendil uğrunda yitirilen yaşamın değerine çeker.

Bu hikâyede bütün Sait Faik vardır : Gerek dünya görüşü, gerek insan sevgisi, toplum hoşgörüsü, çocuklara duyduğu ilgi, hikâye yapısı, anlatım tekniği, hikâyeyi tam yerinde kesip bitirme yöntemiyle...

Önce yerleşmiş ahlâk kurallarının baskısına, suç işlediği halde saldırmaktan çekinmeyen bir ataklığa karşın engin bir aldırmazlık tavrı. Çocuğun uğrunda giriştiği suçu hoş gören, aşkı ve kişiliği yücelten bir bakış özelliği. Halktan bir kişiyi dinleme, onunla ilgilenme, ona yaklaşma, onu anlama, ona yardım etme tavrı. Çocuk ve genç güzelliğine duyduğu önüne geçilmez eğilim; kendi durumunu düşünmekten gelen bir dizginlenme durumu. Maddî değerler kar-

şısında harcanan öz değerlerin yüceliğini gösterme amacı. Giderek bu, toplumdaki her çeşit haksızlığa karşı bir acıma ve sevgi tepkisi biçimine dönüşecek, ama bir isyan ve eylem haline gelmiyecektir; Sait Faik'in bütün hayatının, yazarlığının özeti bu.

Sait Faik'in etkisi mi... Bana göre her zaman sürecektir. Her büyük yazar gibi, toplumlar, felsefeler, akımlar, ülküler değişse bile yaşamaya devam edecektir derim. Değil mi ki insanı gereğince kutsamış, sevmiş, anlatmayı bilmiştir. Eseri zamanla yarışır, zamanla sınava girer ve sanırım kazanır.

Bir de şöyle sordunuz galiba: Sait Faik'e yetişilmiş, hattâ geçilmiş midir? Doğallıkla. Sait'i okuyarak yetişmiş, Sait'i anlayarak okumuş, Sait'i doğru bulmuş her yetenekli çalışma Sait'i geçebilir, tek tek geçmiştir de. Türk Hikâyesi Sait Faik gitti diye yerinde duracak, hiç gelişmiyecek mi? Elbette geçildi, geçilecek, boyuna aşılacak Sait Faik. O'nun hikâyelerinden daha güçlü nice hikâye okudum. Dikkat edin lütfen, tek tek hikâyeler dedim. Ama Sait Faik bir toplam, bir birikim, zamanında görevini bitirmiş bir sonuçtur. Ölümünden 19 yıl geçmiş olması da hiç önemli bir zaman değildir. Farzedin ki Sait Faik öldüğü yıl doğmuş olan bir hikâye yeteneği, ancak şimdi liseyi bitirmekte, Sait Faik'i okuyarak yetişmekte ve onu aşmaya özenmektedir. Sonucu ne zaman alırız?

Herkesi, her şeyi kendi ortamı, kendi zamanı, kendi toplumu içinde ölçmek edebiyat tarihinin değerini yitirmemiş bir kuralı değil mi? Sait Faik, kendi zamanıyla ortamının en güçlü hikâyecisiydi demek yetişmez mi? Gerisi tahmin ve dileklerimizin yönünde hiç durmayacak olan bir gelişimdir.

Ceyhun Atuf KANSU :

Sait Faik, özgün bir öykücüdür her şeyden önce. Öyküsü, kendi kişiliğine bağlıdır. Söz dizimi ve tümce yapısıyla şiirsel savrukluğu getirmiştir. Sait Faik yaşantının dağınıklığından varır öykülerindeki dile. Öükümüze yaşantıdaki, insandaki «şiir» i getirmiştir. İnsanlara, olaylara, topluma ve akıp giden yaşantıya bakışı özel bir duyarlıkla yüklüdür. Duyarlıkla girer öyküsüne, insanları belli bir duyarlıkla işler. Dilinin dağınıklığı ve savrukluğunu bu duyarlıklı gözlemcilik ve sıcak insan şiiri örter, öykünün kurallarını unutursunuz. Sait Faik öykümüze, öykü taslağı ve kurallarını aşmanın yollarını getirmiştir. Anlatımda şiiri getirmiştir. Sait Faik'in öyküsü, kendi öyküsüdür. Bu yüzden onun ulaşılması sorunu diye bir sorun olamaz. Yinelenemeyen bir öykücüdür, neden ki, Sait Faik'in kendisi yinelenemez. San'atta ulaşılma diye bir olgu da yoktur aslında. Her san'atçı, gerçek san'atçı, kendi dağının başında yalnızdır, tek başınadır.

Oktay AKBAL :

Benim için dünya öykücülüğünün en önemli üç - beş yazarından biridir Sait Faik... Türk edebiyatındaki yeri ise (bu gün de yarın da) çok sağlamdır. Geleceğe kalacak sayılı yazarlarımızın başında gelir. Sait Faik bir bakış açısı, bir yeni duyarlık, insanoğluna sevgi, şefkat, dostluk gibi konuları getirdi yazınımıza. Yeni bir öykü havası, kişisel bir öykü dünyası kurdu. Büyük etkisi oldu kendinden sonraki yazarlar üzerinde. Hepimize çok şey öğretti. Bu bakımdan etkisi hâlâ sürmektedir. Sait Faik'e ulaşmak, ya da aşmak konusuna gelince... Sait Faik aşılmaz. Çünkü Sait Faik'in

öyküleri kendine özgü san'at yapıtlarıdır. Ancak körükörüne Sait Faik'in izinde, yolunda giden biri onu aştım, onu geçtim diyebilir. Bu da onun kötü bir taklitçisi olmayı açıkça itiraf etmektir. Bir değeri, önemi olamaz böyle bir yazarın. Gerçekte, yazarlar birbirlerini aşamazlar, geçemezler. Bir değeri olan yazar, 'kendi' olan yazar, ancak kendini aşabilir. daha önceki yazdıklarının daha iyisini, daha güçlüsünü, daha derinini yazarak... Bu bakımdan ne Sabahattin Ali'yi, ne Sait Faik'i, ne Esendal'ı, ne Orhan Kemal'i aşmak, geçmek; hattâ onlara yaklaşmak mümkün değildir. Gereği de yoktur. Böyle savlar ileri sürmek, üzerinde durmak, tartışmasını yapmak bile saçmadır, anlamsızdır.

Haldun TANER :

Her sırabaşı yazar gibi elbet etkisi oldu. Olacak da daha. Ne var ki durmadan gelişen yaşam koşulları herşeyi olduğu gibi öykücülük sanatını, öykücülük tekniği ve açılarını da durmadan değiştiriyor. Onun için Sait Faik etkisinden yarına ne kalır bugünden kestirmek kolay değil.

Öykücülüğümüzde Sait Faik'e ulaşılmış mıdır sorusuna gelince bu soruyu yadırgadığımı belirtmek zorundayım. Sait Faik, Sait Faik'in ulaştığı bir doruktur. Ona ancak o ulaşır. Memduh Şevket Esendal, Memduh Şevket Esendal alanında bir doruktur. Kemal Tahir, Orhan Kemal öylesine. Başkalarının da onlara ulaşmasının gereği yoktur. Herkes kendi doruğuna erişsin yeter.

Sait Faik'i, Sait Faik yapan güç onun kendi yaradılışını, kişiliğini, yeteneklerini iyi sezip bunun dışına çıkmaya hiç özenmeyişidir. Ömrü boyunca her öyküsünde kendini anlattığı halde bizi usandırmayışı, her defasında bir başka yanını sunuşundandır. Onda yapmacık, oyunbazlık yok gibidir. Her yazısına ustalığının ve kendine özgü şiirselliğinin dam-

gasını vurmuştur. Edebiyatımızda ayrı bir yeri vardır. Benzersizdir. Otantiktir. Ama bu özellikler kişilik sahibi her san'atçının da özellikleridir. Yalnız kendilerine benzerler. Başkaları onlara özenip, onları taklit etseler bile onlar hep biricik kalırlar. Taklitçiler de kendilerini gülünç ederler.

Orhan HANÇERLİOĞLU :

Sait Faik ABASIYANIK Türk hikâyeciliğinde büyük bir aşamadır. Ondan önce hikâyeciliğimizde iki büyük kişilik var: Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali. Sait bunlardan anlatımdaki nesnel gerçekliğe öznel bir kişilik katmakla ayrılır. Sait öykülerinde plastik bir yapı kurmuştur. Bu plastiklik bir açıdan onu şiire yaklaştırır. Ama yazdıkları şiir değil, hikâyedir. Bu, ayrıca yazdığı şiirlerin başarılı olmamasıyla da bellidir. Sözcük düzenini, şiir dışında, bir plastikliğe kavuşturmak büyük bir sanat ustalığı gerektirir. Bu bakımdan Sait aşılamaz bir yapıdadır denebilir. Doğa'nın, toplumun evriminde olduğu gibi bilinç ürünlerinin evriminde de alt olandan üst olana doğru sürekli bir aşma doğaldır. Ne var ki bu aşma eskiyi tümüyle yok eden bir aşma değil, eskiyi içeren bir aşmadır. Bu açıdan bakınca Sofokles aşılmış mıdır? Bir bakıma aşılmış, bir bakıma da aşılmamıştır. Konuya bilim açısından bakınca Galile, Newton da öyle. Örneğin Einstein Newton'u, Newton Galile'i, çürüterek ve yok ederek değil, içererek aşmıştır. Sait de aşılırsa ancak böyle aşılabilir. Ölümünden 19 yıl geçmiş olmasına rağmen Sait henüz bu anlamda da aşılmış değildir. Bir gün aşılırsa gene usta ve büyük hikâyeci kalarak aşılacaktır. Demek istediğimi şöyle bir örnekle daha da açıklayabilirim. Örneğin romancı Ahmet Mithat yok olarak aşılmıştır, bu gün Ahmet Mithat'ın romanları roman tadı almak için okunmaz, tarihsel bir inceleme konusu olarak okunur. Oysa Sait

Faik Abasıyanık Türk Dili konuşulduğu sürece her zaman büyük bir hikâyeci olarak okunacaktır. Bu, Sait'i aşacak olanın ancak Sait soyundan bir sanatçı olabileceğini de açıklar. Eşdeyişle Sait kendisinden başka bir yönde aşılamaz; Sofokles gibi, Şekspir gibi.

FÜRUZAN :

Sait Faik'in bugün Türk edebiyatındaki durumunu saptamak istediğimizde : Türlü kültür tartışmalarından geçmiş, yoğun insan sorunlarıyla yüklü bir birikimin arasız sınamasıyla dolu okur çoğunluğunun onun yazdıklarına gösterdiği kesilmez ilgiyi göz ününde tutmalıyız. Her zamanki gibi Türkiyeli insanın arasız çevirilerle beslenen kitap yığınları içinden kendine en yakının almayı bilişi bir çok durumlarda olduğu gibi Sait Faik'i seçişinde de açığa çıkar.

Sait Faik'in insanı hiç yitirmeyen dünyasında kendi insanımızın büyük kentin kıyılarındaki unutulmuş yaşamalarına adadığı yazarlığını okur, Sait Faik inceliklerinin hiç birini yitirmiyerek izlemektedir. Edebiyatımızda Sait Faik'i koymak için kolay yerler arayan, olumsuz tutumları olanlar elbette vardır. Sait Faik, dinamik olmayan bir edebiyatı, hem de aylaklığa övgü sayılacak bir biçimde yapıyor, diyenler vardır. Bunun nedenlerini, belirlenmiş toplumcu kalıpları kullanmıyarak sanatını yine de halka yönelik olumlu bir açıya oturtmuş olan Sait Faik'i görmezden gelme isteklerine ya da anlamamalara vermek gerekiyor. Çünkü öylesine insanlarla yüklü bir hikâyeci dünyası kurabilmiş bir yazara (üstelik hemen anabileceğimiz kişileriyle anlatabiliriz Sait Faik'i) nasıl insanı küçük duygulanmalarla sergiliyordu, diyebiliriz.

Sait Faik kanımca, eskimesi söz konusu olan bir yazar

değildir. İçeriğindeki haslık, yıllar sonra da edebiyat okurunun gözünden kaçmayacaktır.

Sait Faik'in etkisi de, hikâyesi gibi, belli bir dönemde yanlış yoruma uğramıştır. Yazdıkları ipsiz sapsız bir bungunluk, okur yazarların ayağı yere değmemiş tayfasında pek görülen bir başını alıp gitme isteği sayılmıştır. Onun başını alıp gitme dilekleri belli toplum ilişkileri içindeki insanların ona verdiği bir duygudur. Oysa, hikâyesini kurduğu, anlatmayı değerli bulduğu, yeğlediği insanlara gösterdiği yakınlık apaçıktır. Halktan yana bir yazardır Sait Faik.

Sait Faik günümüzde de etkisi olan bir yazardır. Eğer tersi olaydı okunma isteği vermezdi. Çünkü etkisiz edebiyat yapıtları arada bir okunursa da, bu ya bir başvurma gereksiniminden, ya da rastlantıdan öteye geçmeyen bir ele alma durumundan ötürüdür.

Öykücülüğümüzde Sait Faik'i aşmak diye bir ölçütün doğru olacağı kanısında değilim. Çünkü her yazar çoğula açılan bir evrene dayandırsa da yazarlığını kendine özgü anlatımıyla, insanlara bakışındaki ince ayrıntılarıyla, atmosferiyle kuracaktır özgünlüğünü. Öyleyse, böylesi bir sorun yoktur sanırım.

Fakir BAYKURT :

Özellikle ölümünden sonra okuyanı seveni çoğalan, bu nedenle bütün eserleri yeniden yeniden basılan Sait Faik, edebiyatımızın seçkin bir yazarıdır.

Sait Faik, bütün yaşamını sanata vermiş, sanat uğruna öğrenimini boşlamış, girdiği işlerde fazla kalmamış, yazmak istediği dünyayı ve insanları anlamak için Sakarya dolaylarını, İstanbul'un köşesini bucağını kalburdan geçirmiş, edindiği deney ve izlenimleri hikâye biçimine dökmüş, gün-

lerini yıllarını bunlarla doldurmuş, gönüllerimizi de bugün bunlarla doldurmaktadır.

Ben onu asıl neden severim? Kendi yaşamında kasıntıya düşmemiş kasılanlara da sokulmamıştır. İşçiler, işsizler, balıkçılar, köylüler, kestaneciler, boyacılar, olduğu gibi görünen yada göründüğü gibi olan insanlardır onun sürekli dostları. Toplum katlarının ne kadar altlarından olursa olsun, yiyici, sömürücü olmayan hiçbir insanı küçümsememiş, tam tersine, onları kaleminin bütün gücüyle övmüş, yüceltebildiği kadar yüceltmiştir.

Tıpkı bunun gibi, sanat çalışmalarında da, hikâyenin öz ve biçim sorunlarını en yumuşak yanından almış, resmiliğe sırt çevirmiş, herhalde bu yüzden olacak, bazan, kendini ve kendinden hiç ayrımı olmayan insanları biribirine karıştırmıştır. Onlarla sizli bizli değil, senli benli bir sıcaklık içinde, bazan «hişt hişt» diyerek, bazan bir sarhoşun içtenliğiyle «İzmire Doğru», kolunu omzunuza atıp kulağınıza eğilerek fıs fıs fıs, bazan kullandığı dilin okul kitaplarında yazılı kurallarına da boşvererek, o sert, takur tukur kolalı cümleleri fırlatıp bir yana atarak, hikâye yazıyorum gibisine hiç kasılmadan, yanımızda, yanıbaşımızda bir dostumuz, kardeşimiz olmuştur.

Belki çok çeşitli insanları anlatmamış, Bursa'nın, Sakarya'nın İstanbul'un dışına çıkmamış, ama yaşadığı yerleri de sabırla gözlemlemiş, isterse deniz emekçilerinin geceler boyu süren işi olsun, o zehirden acı, baldan tatlı çileyi en ufak ayrıntısına kadar yaşamış, buralardan getirdiği yaşam dilimleriyle, gitmediği, bulunmadığı yerlerdeki insan hallerini de örneklemiştir. Bütün bunları sıcacık bir insan sevgisi ve ancak sanata duyulabilecek derin bir saygıyla yapmıştır.

Neden severim asıl? Tutmadığını tutar, sevmediğini sever görünmemiş, en çok da ekmeğini alnının terine batırıp yiyen namuslu insanları kutsamıştır. Belki en güzel hi-

kâyesi değil, ama en «sait faikçe» hikâyelerinden biri olan **«Karanfiller ve Domates Suyu»**, adanın denize inen yamaçlarında, çalı süpürgelerini, fundaları, meşelerin yılana benzer köklerini ve köklü kayaları söküp temizleyerek küçücük bir tarla meydana getirmiş, bunun için parmaklarına batan zehirli dikenlerden, vakitli vakitsiz çıkıp gelen orman memurundan yılmamış, körelen kazması ve kırılan küreği yetmediği zaman elleriyle, tırnaklarıyla bu işi tamamlayıp üç yarı çıplak çocuğunu ve köylü karısını, oracığa, garip birtakım tahtalarla, saçlarla yaptığı her yanından poyraz, lodos, gündoğusu, keşişleme, yıldız, karayel alan eve yerleştirip, bozuk toplum düzeninin dışa attığı bu aileyi yaşatmayı başarmış Kör Mustafa'yı anlatan hikâyesi ne kadar anlamlı bir örnektir!

Satırları ve sayfaları arasına verallah slogan sıkıştıran bir toplumcu değildi elbet. Bu yüzden birçokları onu bireyci gördüler. Ama hangi satırıyla, hangi hikâyesiyle karaborsacı, savaş vurguncusu zenginlerin yandaşı oldu? Hangi satırıyla, hangi hikâyesiyle adanın otlarını çimlerini söküp kendi bahçesine taşıyan, birer lokmadan fazla eti çıkmayan son kuşları vurup meze yapan, kışları kadife paltosunu tiyatroların eteğine kurşun asılmış perdeleri gibi sarkıta sarkıta gezen soylulardan, «Rıza Milyoner» lerden yana oldu? O, hep hep anlatmak için çırpındığı yoksul balıkçılardan, balıkçıların insan olanlarından, boyacılardan, kötü fabrika koşulları içindeki işçilerden, gazete dağıtıcılarından, yoksul emekçilerden yana olmuştur. Okuyup doktor olan ve hocasının kızıyla evlenen, ama düğününe yakınlarından kimseyi çağıramayan, çağırdığı kardeşini de «akrabalardan» diye tanıtan oğuldan yana değil, okumayıp babasıyla kalan, ona bakan, ne kadar hırpanî olursa olsun sınıfının insanlarından utanmayan oğuldan yana olan büyük yürekli bir yazardır Sait Faik.

Kör Mustafa'yı anlatan şu parçaya bakın :

«Onu gördüm mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyle bir ejderha ile kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum. (*)

Böyle bireycilere can kurban demez mi insan bu satırları okuyunca?

«Bir insanı sevmekle başlar her şey!» diyordu değil mi? Değiştirilmesini istediği dünyanın hiçbir kahrından yılmayan, en büyük dayanak ve silâh olarak «sevgi» yi öneren bu büyük sanatçı, çift gözlü, çift kollu, güzel insanlar uyusalar ve kaytarsalar da, tek gözlü, tek kollu, çirkince olanlarla bile büyük bir iyimserlik yaratıyor içimizde. Bir «İpekli Mendil» için canını veren yoksul delikanlı da, kayaların arasında bir avuç toprak açıp domates ve karanfiller yetiştiren Mustafa da, okumuş abisi gibi hayırsız olmayan okumamış oğul da, dar olanaklar ve ağır koşullar içinde gerçek birer «El Cordobes» tirler. Pazara kadar değil, mezara kadar uğraşmak azmiyle atılırlar zorlukların üstüne. Ve başarılamayacak olanı bile başarırlar sonunda. Bu yüzden sevilmeğe, saygı duyulmağa lâyıktırlar hepsi de.

Sait Faik'ten önce kimse anlatmadı mı bunları? Bugün yeniden basıldığı için bir daha okuma olanağı bulabildiğimiz Osman Cemal Kaygılı da tıpkı onun gibi, insanın üşüyen yanlarını ısıtan sıcak bir yazar. Sait Faik'le aynı dönemde yaşamış yazar ve ozanlarımızdan da bu sevgi imecesine katılan çok. Hem de çok çok iyileri var. Ama sanıyorum Sait Faik, durmadan öten ve her yıl, evimizin saçağına konarak bize baharı müjdeleyen güzelim gökçekarga

---

(*) Mahalle Kahvesi, Bilgi Yayınevi, 4. Baskı, 1970, S. 51.

gibi, hep böyle sevginin ve dayancanın hikâyesini, daha doğrusu şiirini söylemiştir.

Belki az yazdığı için kınanabilir. Fakat öyle takipli, kovalamalı bir dönemde yaşamıştır ki, gene de iyi yazmıştır, çok yazmıştır. Sait Faik'ten sonra gelenlerden de bu sevdaya gönül verenler çok. Tozun toprağın içindeki yoksul insanın yüreğini ve kafasını silip parlatan yazarlarımız aynı kutsal imeceyi sürdürüyorlar.

Onun ne büyük etkileri olduğunu anlamak için gittiği yoldan gidenlerin çokluğunu görmek ve anlamak yeter. Hattâ bunun için sadece, ölümünden sonra kendi adıyla verilen hikâye ödülünü alanların listesine bakmak da insana bir fikir verir. Bu yüzden, «Sait Faik'e ulaşılmış mıdır?» diye sormanın gereği yoktur sanıyorum. Ulaşılmadığı zaman daha mı büyüyecek gözümüzde? O ilk açıcısı olmadığı bir yolda yürümüş, ama büyük adımlar atmış iddiasız, gösterişsiz bir sanatçıdır. Şimdi o yoldan başkaları yürüyorlar. Ve ulaşmak ne demek, bence geçiyorlar onu. Hem de Sait Faik'in de yürüdüğü ışıklı, güzel, «Türk Ülkesi» nin ve dünyanın mutluluğuna giden o ulu yoldan yürüyerek geçiyorlar. Sait Faik gibi bir yazarı en büyük mutluluğudur bu.

Anısına candan saygılar.

Doğan HIZLAN :

Yazı yazmayı iş sayan bir adam eskimez. Özellikle onun gibi bir türe yaşama katmış, ve bir türün ahlâkını getirmiş bir insan olursa. Hikâye sanatında olayın ve olaydaki kişilerin netleştirilme kaygısını çekmedi. Yapay bir tavır olurdu. İnsanın ve kendinin yaşadığı çelişkilerin ustaca karmaşıklığını verdi. Mutluluktan bunalımlara, kanıksamalardan başkaldırmalara varıncaya bütün bir kenti, belki de kentin en cıvıl cıvlı kesimi sokağı verdi.

Bugün Sait Faik okuyucular için geçerlidir. Açıkçası eleştirmenlerin işleme maddesidir. Edebiyat tarihinin solgun yapraklarına geçip işlevi bitmemiştir. Bugün bile hikâyesinin soluğu okuruna ulaşabilmektedir. Kimi zaman bir hikâyeci değil bir arkeologtur. İnsanın ve sokakların pisliğini, iğrençliğini silip o pislikler üstündeki adamı kazır, o tiksinçliklerin üstünde gül gibi açan yürekleri sunar.

Sait Faik bir ahlâk anlayışı getirmiştir. İlk bakışta bu değerleme belirsiz kalır. Çünkü o, ahlâk anlayışından çok bir ahlâka bakış, çelişkileri insanca yaşayış tutumu getirmiştir ki o hepsinden önemlidir. İnsanın onurunu kırmadan nasıl yaşayabileceğini belgelemiştir.

Sait Faik'ten sonraki kuşaklar hiç kuşkusuz ondan yararlanmışlardır. Bir yerde aşmaları da olağandır. Ama genç kuşağa bu aşma olanağını hiç kuşkum yok 1940 gerçekçileri ile Sait Faik sağlamıştır. Birinin kuru, kimi zaman yüzeyde kalan gerçekçiliğine Sait Faik insancıllığın yumuşaklığını, insancıllığını gerçekliğini ve onlarda olmayan ama kaçınılmaz insancıl çelişkilerini katmıştır. İşte ondan sonraki kuşakların bu iki öğe arasında bir bireşim yapma olanağı doğmuştur. Sait Faik bugünkü kuşağın tek yanlı kalma tehlikesini önlemiştir.

Okuyucu bugün onu okuyorsa hikâye sanatının en yalın ama en anlamlı örneklerini onda bulduğundandır. Okuduklarıyla bir dünyaya adım attığının farkına varmasındandır.

Onun değerlendirmesini bunca yıl sonra yapmak ilgi çekici bir çaba ama ben hep sanatçıların kendi yılları içindeki koşullarla ortaya konulmasından yanayım. O zaman bunca yıl sonra Sait Faik değerlendirilirken Türk hikâyesine ve Türk hikâyecilerine verdiği örnek de anılmalıdır. Bu aşılmış mıdır? Evet. Ama bu evetin onu değer zayıflığına düşüreceği kanısında değilim. Çünkü aşılmayan sanatçı yok, aslında da o sanatçı aşılması için büyük bir yolun başlangıcı-

nı göstermiştir. Yalnız onda bazı özellikler var ki gerçekten o açtı ve o tüketti.

Çağdaş, ahlâkçı, insancıl bir hikâye dünyası kurmak isteyen her hikâyeci katıksız Sait Faik'ten çok şey öğrenecektir. Onu inkâr etmek için bile olsa bu çabayı gösterme zorunluğundadır.

Türk edebiyatında küçük hikâyeyi sokaktaki adamın malı yapan bir ustayı unutmak hak yemenin dik âlası olur.

Hilmi YAVUZ :

Sait Faik'i ben hep bir ahlâkçı olarak görmüşümdür. Ama bu elbette, eski deyimle, 'kıssadan hisse' çıkarmak anlamında bir vaız kılığına girmek anlamında ahlâkçılık değildir. Sait Faik, Feridettin-i Attar'dan Mevlânâ'ya kadar uzanan bu öğüt verme ahlâkçılığına karşı, ilk kez, çağdaş insanın karşı karşıya kaldığı seçmelerden bir ahlâk çıkarmıştır. Bu yönüyle de Sait Faik, Albert Camus'ye benzer; ama Sait Faik'te felsefî bir temellendirmeden yoksundur bu ahlâk. Bir bakıma felsefeci olmayan bir Camus diyebiliriz ona.

Sait Faik'in öykücülüğümüzdeki özgün yeri buradan geliyor. 'Haksızlıkların olmadığı bir dünya'dan söz ediyor o; insanlara, doğaya özgür olduğu kadar dolaysız, kuruntusuz ve kötü niyetler taşımadan bakabilmeyi gösteriyor bize. **'Papaz Efendi'** öyküsü, doğaya ve onun doğurgan bereketliliğine, yapay ve zoraki sınırlamalardan arınmış saf ve insanca bir bakışı dile getirmiyor mu? (x) İnsana olsun, do-

---

(*) Bence «Papaz Efendi» öyküsü Sait'in daha sonra yazdığı «Hişt Hişt» öyküsüyle birlikte okunmalıdır; böyle okunursa «hişt hişt» diye seslenen sanki papaz efendi gibi gelmiştir. Ilk öyküde papaz efendinin sözcülüğünü yaptığı doğa çağrısı, ikinci öyküde doğa'nın cüsüz, aracısız çağrısı, mesajı oluverir.

ğaya olsun bu çıkarsız, bulanmamış ve kuruntulardan uzak bakış, Sait Faik'te bir sevgi ahlâkı biçiminde temellenir. Sait Faik'le Albert Camus arasında koşutluklar kurmam boşuna değil. Nitekim, bakın Albérès'in Camus için söyledikleri, sanki Sait için de söylenmiş gibidir: «**Doğrular**'daki, Veba'da o kadar sadelikle kahraman olan hekimler umutsuzluk içinde dünyaı haksız görürken bile ona karşı insanın haksız kaderine olan dostluğundaki sıcaklığı koyuyorlar. Bu sevgi, tabiî, gösterişsiz bir insan sevgisi, ama ne kadar derin, ne kadar alçak gönüllü, yine de ne kadar kendinden emin: insanın her zaman isteyebileceği, ancak zaman zaman bulacağı bir şey varsa o da insan sevgisidir. Mızmızlığa kaçmayan bir sevgi.» Sait de '**Lüzumsuz Adam**' da bu yargıyı şöyle doğrulamıyor muydu?: «Bu koca şehir ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemiyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor? Birbirini küçük görmeye, boğaşlamaya, kandırmaya mı?».

Sait Faik'in öykücülüğümüzdeki yeri bence, öykülerindeki bu insancıl içerikle belirlenmiştir. Ama şimdi soru şu oluyor: Sait Faik, bu humanizmadan ister bireysel anlamda, ister toplumsal anlamda olsun kötü dönüşümlere varan bir felsefeyi temellendirmeye geçebilmiş midir? Bu sorunun yanıtı 'hayır' olsa gerek. Onu, Camus'tan ayıran da, felsefe anlamında bu dünya görüşü eksikliğidir.

Sait Faik, elbete aşılmıştır ve bu aşılma biraz önce belirttiğim nedenden ötürüdür. Onun gibi kuruntusuz, önyargısız bir insan ve doğa sevgisiyle işe başlayan genç öykücülerimiz, bu ahlâkı aşarak temelli felsefe dönüşümlerini gerçekleştirebilmişlerdir. Sait'ten sonra gelen genç kuşak öykücülerinden kimi, humanizmayı bireysel düzeyde bir varoluşçuluk humanizmasına götürürken, kimi de toplumsal düzeyde toplumcu bir humanizmaya, onun boyutlarına ulaştırabilmiştir. Bu perspektiften bakılınca Sait Faik'-

in etkisinin bugün sürmekte olduğunun, rahatlıkla söylenebileceğini sanmıyorum. Sait Faik, bireysel ve toplumsal çatışmaların felsefî anlamda bir dünya görüşüne bağlanarak çözümlenebileceğinin bilincinde değildi. İşte tamı tamına bu nedenledir ki, Sait Faik, kimi eleştirmene göre ise bireyci bir yazar sayılıyor; çünkü her iki doğrultuda da eksik, ama açık yürekli girişimlerin izlerini bulmak olanaklıdır onda.

Günümüz Türk yazarı, belirli bir felsefe düşüncesine, bir dünya görüşüne dayandırılmayan insan ya da doğa sevgisinin bir anlamı olamayacağını bilmektedir. Sait Faik, bu dönüşümü yapamadığı; bireysel düzeyde yada toplumsal düzeyde (ama mutlaka, ikisinden birini seçerek) yapıtına felsefî bir boyut kazandıramadığı için aşılmış bir yazardır. Ama Sait'i bunu yapamadığı için suçlamak da yanlıştır, bir yerde **anakronik** olmaktır. Öyle ya, sözgelimi Balzac'ı niçin toplumcu gerçekçi olamadığı, burjuva gerçekçiliğinde kaldığı için kınıyor muyuz?

Adnan ÖZYALÇINER :

Sait Faik'in Türk hikâyeciliğindeki yerini saptamadan önce Ömer Seyfettin, Sadri Ertem, Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Ali gibi 1908'den bu yana gelişen yenilikçi öykücülüğümüzün belirgin uçlarını hatırlamak gerekir. Ondan sonra Cumhuriyet dönemi hikâyeciliğimizde Sait Faik'in önemi üstünde durmak, daha akılcı bir yöntem olur. Çünkü Sait Faik, aradan birdenbire fırlamış, sanıldığı gibi tek başına zirve olmuş bir öykücü değildir. Bu düşünüş bireyci anlayışa dayalı sakat bir yorumdur. Edebiyatta yeni görüşler, değişik bakış açıları etki ve tepkilerin sonucunda oluşur. Onun için en sivrilmiş gibi görünen yazarı bile tarihsel bir açı içinde, gelişime uygun biçimde yeri-

ne oturtmak gerekir. Sait Faik de yenilikçi hikâyeciliğimizin izlerini, etkilerini taşır bu yüzden. Sait Faik de her öykücü gibi kendi dünyasını getirmiştir öykücülüğümüze. Gerçeği kendince yorumlamış bir yazarımızdır. Belirli bir dünya görüşüne bağlanmamıştır Sait Faik. Gerçeği duygusal yönlerinden yakalayarak göstermeye çalışmıştır. Görüntüsel hikâyeyi geliştirmiş, şiirsel anlatımı yaygınlaştırmış bir yazardır diyebiliriz. Öteki hikâyecilerden ayrılan en belirgin yönü de budur. Genç Türk hikâyeciliğini de işte bu yönüyle etkilemiştir. Hikâyelerindeki görüntüye bağlılık, şiirsel anlatım, gerçeği yumuşatmaya götürmüştür Sait Faik'i. Sert ve kaba yanlarını törpületmiştir ona. Gerçeği bu türlü verişinde belirli bir dünya görüşüne bağlı olmayışı asıl etkili olmuştur. Sait Faik'de eksik olan da budur. Dünya karşısında belirli bir tavrı benimsemeyişi. Bugünkü hikâyeciliğimiz, Sait Faik'in görüntüsel işleyişinden, şiirli anlatımından yararlanmıştır, yararlanablir de. Ama dünya karşısında belirli bir tavır almak zorunda olduğu için hiçbir zaman gerçeği yumuşatmayacak; sert, keskin, sivri yönlerini silmeye kalkışmayacaktır.

Çünkü Türk hikâyeciliğini Sait Faik'le birlikte bir başka uçtan Sabahattin Ali gibi hikâyecilerin de oluşturup bütünleştirdiğinin bilincindedir, hikâyecilerimiz. Günümüz hikâyecisi, yaşamasında gerçekçi bir tavrı yüklenmek zorunda olduğu gibi edebiyat anlayışı açısından da aynı tavrı sürdürmek zorundadır. Tersi bir tutum, hem kendine, hem çağına ters düşmesine yolaçar yazarın.

Sait Faik'e ya da bir başka hikâyeciye ulaşılıp ulaşılmadığı, onun aşılıp aşılmadığı sorununa gelince, bu, başta da belirttiğim gibi, bireyci bir görüştür. Yine başta söylediğim gibi her hikâyeci kendi dünyasını getirir, gerçeği, oluşturduğu o dünyanın ışığında yorumlar. Edebiyat, bireyci görüşün anladığı gibi bir yarış alanı değildir. Bir bütün-

leşme, bir yoğunlaşmadır. Gerçeğin bütününün ortaya çıkarılma savaşıdır.

Yine yukarda dediğim gibi bugünün hikâyecisi belirli bir dünya görüşüne bağlı olmak, dünya karşısında bir tavır almak zorunda olduğuna göre Sait Faik'e değil ulaşmak, Sait Faik aşılmıştır bile. Bunun böyle oluşu ne Sait Faik'in zayıf hikâyeci oluşuna, ne zamana dayanıksız oluşuna, ne de günümüz hikâyeciliğinin en ileri aşamayı yaşadığı gibi yanlış yargılara bağlanabilir. Bu gelişim, dünyanın, dünyayla birlikte düşüncenin, her geçen gün, kendini yenilemesi ve aşması sonucunu doğuran tarihsel gelişimin doğal mantığından başka şeyle açıklanamaz.

Konur ERTOP :

Kimi yazarlar çığır açıcı nitelikleriyle önem taşırlar. Bunlar her zaman, getirdikleri ilkelerin en usta uygulayıcıları değildir. Ama kendilerinden sonraki gelişmeleri, başarıları hazırladıkları için önemli sayılırlar; yaşayan edebiyat dünyasının değil, edebiyat tarihinin malı olurlar. Sait Faik'i, hele ölümünün üzerinden 20 yıl bile geçmeden işlevini, etki gücünü yitirmiş bir yazar saymak imkânsızdır. Onun ölümünden bu yana toplumsal, siyasal yaşayışımızda çok büyük değişiklikler oldu; bu değişim aydınlarımızın insana ve hayata bakışıyla birlikte sanatımızı da etkiledi. Değişen değer yargıları, yazarlarımızı eylemci bir sorumluluğa yöneltti. Böyle bir açıdan bakınca bir kuşak önceki sanatçıların eserinden de kopulması olağandır. Fakat Sait Faik'in değişen dünyamız ve karşı karşıya bulunduğumuz sorunlarımız içinde bugün de değerini koruduğuna inanıyorum. Çünkü onun eseri sanatın en eski ve en güçlü konusu olan insan'ı, insanın doğa ile ve insanla ilişkilerini, «insancı» açıdan ele almıştır. Bu eser ancak en büyük klâsiğimiz Yu-

nus Emre'de gördüğümüz güçteki bir insancılık anlayışına ve sevgi töresine dayanmaktadır. Üstelik mistik değil gerçekçidir.

Hikâyeciliğimizin Sait Faik'ten sonraki gelişimi zaman zaman devinmeler göstermiş fakat tam anlamıyle başarılı bir eser getirmemiştir. Bu süre içinde hikâyenin en eski kuşağından kimi yazarlar roman (Orhan Kemal, Yaşar Kemal), oyun (Haldun Taner) türlerine ağırlık verdi; kimi yazarlar (Oktay Akbal, Necati Cumalı) eski hikâyelerine büyük bir katkı getirmeden çalışmalarını sürdürdü. Kimi yazarlar (Nezihe Meriç, Onat Kutlar, Sevim Burak) gelişme umudu veren eserlerini yarım bıraktılar. Kimileri (Orhan Duru, Bilge Karasu) çok seyrek yazıyor ve çok ağır adımlarla ilerliyorlar. Bugün ancak Füruzan ve Adnan Özyalçıner'in bu edebiyat türünde başarılı olduğu söylenebilir. Fakat birincisinin kompozisyon bozukluğu, gereksiz ayrıntıları ardarda yığma merakı, henüz tekrarlardan kurtularak temalarına ve kahramanlarına tam bir gerçeklik kazandıramayışı; ikincisinin hikâyeye sonradan eklenmiş sanısı veren üslûp tutkusu, gerçekçiliğine ters düşen alegori kullanma ve mithos yaratma eğilimi şimdilik kesin bir başarıya ulaşmalarına engel olmuştur.

Demirtaş CEYHUN :

Sait Faik bence, öykülerine kendisini yiğitçe koymasını bilen, sanatçı kişiliğinin ısısını «kendini bile kandırmaya çalışmayan, yeltenmeyen bir gerçekçilikle» cömertçe aktaran ilk öykücü olarak, öykücülüğümüzün bir dönüm noktasıdır.

Sait Faik öyküsü, kişilerin durumlarını, davranışlarını, duygularını sadece saptamaz, irdeler. Yaratıcılığı, duygu sömürüsünde değil, araştırıcılıkta arar. Dolayısıyla Sait

Faik öyküsü kavgacı değildir ama hırçındır. Kesinlikle uzlaşmacı değildir, ödün vermez, ama içtendir. İşte bu ana özellikler de, bence modern öykünün temel ilkeleridir. Yani, Sait Faik öyküsü, modern Türk öykü sanatının, çağdaş Türk öyküsünün kurucusudur. Sözün kısası, Sait Faik'in, özellikle 1950 sonrası öykücülüğümüz üzerindeki etkisi oldukça büyüktür.

Bu etkinin, dolaysız bir biçimde bugün de sürdüğü elbette söylenemez. Böyle bir durum diyalektiğe aykırı olur zaten. Ancak metafizik bir görüş, bu etkinin ölümsüzlüğünü önesürebilir. Ne ki, bu etkinin bugün dolaysız bir biçimde sürmediğini söylemek, onu yadsımak anlamında da değildir.

Bugün, öykücülümüzün Sait Faik öyküsüne ulaşıp ulaşamadığı sorusuna gelince; böyle bir değerlendirme, kıyaslama yapılabileceğine inanmıyorum. Bugünkü öykücülüğümüz, elbette Sait Faik öyküsünden çok başka bir düzeydedir. Örneğin, Sait Faik öyküsü sürekli olarak, mutluluğu kırlarda arar, avarelikte arar, odaya kapanmakta, yalnızlıkta arar, dostlukta arar, bireycil eylemlerde arar, yani ahlâkta arar. Oysa bugünkü yeni Türk hikâyesi, mutluluğun ancak bilimsel gerçekçilikle bulunabileceğinin bilincindedir.

Büyük ustanın anısı önünde her zaman saygıyla eğilirim.

Soruşturmayı düzenliyenin notu :

Dergide yer darlığı nedeniyle kimi yazarlarımızın yanıtları kısaltılarak yayınlanmıştır.

«Soruşturma II» deki yazılar, yazarlarımızdan geliş sırasıyle düzenlenmiştir.

Bekir YILDIZ (*)

Sait Faik'in Türk Hikâyeciliğindeki yeri nedir? Açtığı çığır nasıl gelişmiştir? Bu gelişme çizgisi bugün hangi noktaya varmıştır?

Sait Faik hikâyesi konuşulurken herkesin ağız birliği ettiği konu, yazarın insancıllığıdır. **Oysa Sait Faik'in insancıllığı ve «küçük insan» sevgisinin temeli onun eksik sınıf bilincine dayanır.**

Sait Faik burjuva kökenli bir yazardır. **Sınıfından gerçek anlamda kopmamıştır. Küçük insanı kendine konu etmekle, sınıfını yadsıdı sanılmaktadır. Oysa** Sait Faik'in küçük insana karşı duyduğu sevginin niteliği, onun yoksul halkla gerçekten kendisini özdeş saymasını önleyen başlıca etmendir.

Sait Faik, gerçek anlamda sınıfından kopmadı derken onun burjuva ahlakına, burjuva davranışlarına, burjuva değerlerine derin bir tiksinti duyduğunu gözden kaçırmamalı. Ne var ki, bu tiksinti, kendi sınıfına karşı gerçek toplumsal temelleri olan bir tepki niteliğini kazanmamıştır. Bir mücadeleye girerek sınıfına karşı çıkmamıştır Sait Faik. Burjuvalardan bıkmış ve kişisel kurtuluş yolu olarak küçük insanla omuzlaşmayı seçmiştir.

Dikkat edilirse Sait Faik, küçük insanın, daha ileri bir düzende gelişecek potansiyeli ile değil, o günkü durumuyla kabul eder ve sever. İnsanları, toplum hayatının, ana gelişme süreçleri dışında kalan bölgelerinde yaşarlar. Toplumsal mekanizmaya karşı olduğu için insan bireyselliğini toplumdan soyutlanmışta arar Sait Faik.

Ama Sait Faik bu tavrıyla hikâyeyi demokratikleştirmiştir O zamana kadar ya büsbütün küçümsenip yadsınan, ya

---

(*) Bekir Yıldız, soruşturmamızı daha önce yayınlanan bu yazısıyla yanıtladı.

da iğreti, cansız bir süs olarak kullanılan küçük insanı edebiyatta şerefli bir yere koymuştur. Çünkü Sait Faik, **sınıfıyla uzlaşmıyan** burjuva yazarı çelişkisini olanca derinliğiyle yaşamış ve içtenliğini hiç bir zaman yitirmemiştir. Ama Sait Faik'in bu başarısı yalnız Sait Faik'e özgü bir başarı olarak kalmıştır. Aynı çelişkiyi aynı derinlikte yaşamamış yazarlar önünde, Sait Faik hikâye çizgisi tıkanıp kalmıştır. Öz olarak tıkanmıştır, çünkü Türkiye'nin bugünkü toplumsal ortamında bu tavır zaman dışı kalmakta, basit bir (popülizmin) halkçılığın ötesine geçmemektedir. Dolayısiyle bu çizgi zorunlukla biçimciliğe dönüşmüş, Türkiye'nin somut insanını ıskalıyarak, burjuva batı edebiyatının inceliklerini yeniden üretme yoluna gitmiştir.

Anlatı edebiyatımızda bir de, «doğalcı» diyebileceğimiz çizgi vardır. Bu çizgi, Türkiye gerçeklerini konu edinmekte, ama, bu gerçekleri sadece «aktarmak» la yetinmektedir. Böyle bir hikâyecilik, röportaj çizgisini pek aşmamakta, yaratıcılıktan çok gözlemcilikle yetinmektedir. Köy hayatının okur - yazar zümreye uzak, dolayısıyla ilginç ve yeni konularını, yüzyıllardır oluşturulmuş bir halk söyleyişinin güzelliğine yaslanarak anlatma, bu çizginin başlıca özelliğidir.

Türk hikâyeciliğinin onurlu bir gelişme göstermesi gerek soyut biçimcilikten, gerekse kaba doğalcılıktan kurtulmakla mümkün olacaktır. Sorun, Türkiye insanını, Türkiye koşulları içinde yakalamak ve biçimin önemini ihmâl etmeden anlatmaktır. Gerçek yaratıcılık budur: yerli öz, toplumsal içerik ve yetkin biçimin kaynaştırılması.

Sözü edilen bu gerçekçi hikâye çizgisi, biçimlilikle doğalcılık arasında bir orta yol değildir. Tavır olarak ikisinden de ayrıdır. Her zaman somut gerçeklikten kaynaklandığı ve sanatın biçimsel olanaklarını hiç bir zaman gözden kaçırmadığı için, geleceğe açıktır. Gelişme potansiyelini, kendini aşma gücünü, somut hayat süreçlerine bağlılığından alır

(Halkın Dostları, Haziran 1971, Sayı 15)

Prof. Dr. Mehmet KAPLAN:

Sait Faik'in hikâyeciliği kendi şahsiyet, mizaç ve yaşayışıyle yakından ilgilidir. Onun hikâyelerini bize yakın gösteren, onlarda hikâyeleri anlatılan şahıs, yer ve eşya ile beraber, hikâyeyi anlatanı, yani Sait Faik'i de bulmamızdır. Hemen bütün hikâyelerinin içinde ve arkasında Sait Faik'in kendisi, duygusu, özlemi ve sevgisi vardır. Şu veya bu şekilde hikâyeye kendisini koyması, Sait Faik'in hikâyelerine başka hikâyecilerde bulunmayan bir özellik, sıcaklık ve gerçeklik verir. Sait Faik'ten önce Türk hikâyecileri kendilerini hikâyeye koymaktan bile bile kaçınıyorlar, «objektif» olmaya çalışıyorlardı. Bu, onlara yapma bir hikâyeci tavrı veriyordu. Onlar hikâyeyi anlatmıyorlar, kuruyorlardı.

Sait Faik hikâyelerinde hikâyeci tavrını bırakarak, kendi kendisi oldu. Ben bunu Orhan Veli'nin Türk şiirinde yaptığı inkılâba benzetirim. Orhan Veli, şiirde şâirliğe son vererek, sade ve tabiî bir edâ ile kendi «Yaşantı»larını söyledi. Sait Faik'de öyle. Sait Faik'in hikâyeleri «ben» veya «Yaşantı» hikâyeleridir. Bütün hikâye dünyası, kendi hayatına sıkı sıkıya bağlıdır. Sait Faik'ten sonra gelenler, kendilerini anlatma cesaretini gösteremediler. Hayatı ve hakikati kendi dışlarında aradılar. Hayat ile aralarına ideoloji perdesi girdi. Hikâyeyi peşin bir fikre göre kurmaya kalktılar. Topluma giderken kendilerini unuttular ve bir poz takındılar. Ben şahsen onların hiç birinde Sait Faik'teki sıcaklık, insanlık ve samimiyeti bulamıyorum.

Sait Faik'i ve hikâyelerini yegâne yapan kendi kendisinin yegâne oluşudur. O, bu yüzden eskimemiş ve aşılmamıştır. Hangi sahifesini açsanız, gerçek bir insanla ve onun gördüğü, yaşadığı gerçek bir dünya ile karşılaşırsınız.

Tarık BUĞRA:

Konu açıldı mı söylemeden yapamam: Cümle yapıları gibi, kelimeleri, noktalamaları ve kompozisyonları da

savruk denilebilecek kadar titizlikten uzak; ama hemen hemen bütün bölümleri birer «keşif» değeri taşıyan algı, seziş ve duygularla, yorumlarla dolu.. cömertcesine, hovardacasına dolu eşsiz hikâyeler.

Ancak onun değerlendirebildiği, ancak onda hikâyeleşebilen ilgiler, ilişkiler, ruh halleri, insanlar.

Bütünlüğünü ancak onun kurtarabildiği bir anlatım.

Böyle bir yazar bütün edebiyatlarda tek'tir, tek başına bir dönem ve bölümdür; bir nîrengi noktasıdır, dönemeçtir. Sait Faik de bizim edebiyatımızda öyle oldu.

Sokaktaki Adam'la kurduğu sıkı fıkı bağlantı etki alanını şaşırtacak kadar genişletmiştir. Gerçekten de, Küçük Adam'ı bizim edebiyatımıza Sait Faik getirmiştir. Bu bakımdan -iyi incelenecek olursa- su katılmamış «sosyal gerçekçi» yazarlarımızda bile onun izleri görülebilir.

Ama, Sait Faik bu adamı psikolojik boyutları içinde benimsemiş ve oluşturmuştur. Bu yüzden de etkisi kişilik'ler yaratmamış, kişilik olamayacak kalemlerin bahtsızlığı olmuştur:

İnsan'a sokulmak için -damıtılmış su gibi- arı, yüzde yüz kendisinin ve kendisi olan bir üslûb gerekir. Böyle üslûblar ise etkilenmezler, beslenir, sindirirler; kendileri yaparlar. O zaman da ortaya Sait Faik'in kendisi gibi, edebiyatı zenginleştiren, çeşitlendiren nîrengi noktaları, dönemeçler, dönemler, tepeler çıkar.

Sait Faik -evet- bunlardan birisidir ve edebiyatımızın, çok şükür, daha başka taklit edilemezleri, tekrarlanamazları da olmuştur.

Tarık DURSUN K.:

— Sait Faik'in hikâyesi ya da hikâyemize getirdiği yenilikçi anlayış, bir tür tepki. Ama, sözgelişi, kendisinden

bir önce gelmiş şiir kuşağının gelenekçi şiire karşı gösterdiği türden bir tepki değil. Birincilerinki, sert ve tavırları tartışmaya papuç bırakmayan bir tepkiydi. Aynı kuşağın hikâyecileriyle romancıları Sait Faik'ten çok daha değişken bir havayı sürdürüyorlardı, bir noksanları ile: Duygusallıkları yoktu ve gerçeği yalnız kara'sından alıyorlardı. Sait Faik'in hikâye kişileri, berikilerden ayrık değildir, Sait Faik o insanlara ve serüvenlerine karşı biraz daha hoşgörülü, biraz daha duygusal bir yaklaşım içindedir. (Bunlar, bir hikâye ustası için kusur mudur, kusur sayılabilir, hoşgörüden ve duygusal yaklaşımdan geri durmadığı, duramadığı için o hikâyeci suçlanmalı mıdır? Haksızlık olur bu.) Burada hikâyecinin kişiliği, çevresi, algıları sözkonusudur. Sait Faik'in dünyaya bakışı, bir Sabahattin Ali ayarı olamazdı da zaten. Sait Faik, hikâyelerinin kişilerine hem yakındı, hem uzak. Sınıfsal yapısı ancak yaklaşabileceği kadarına izin veriyordu. Bunun yanı sıra, Sait Faik, İstanbul'un, doğup büyüdüğü - belki de Paris gezisinin dışında hiçbir zaman İstanbul'dan başka bir yere gitmemişti - bir koca kentin, kendince ancak ulaşabildiği kenar köşe semtlerinin insanlarını tanıyordu, yalnız o insanları biliyordu. Beyoğlu yakası gibi, ada gibi örneğin.

Sait Faik, her güçlü usta gibi hikâyemizi, ardından gelen hikâyecileri etkilemiştir elbet. Orhan Kemal, Sabahattin Ali ile Sait Faik arasıydı. Orhan Kemal olana kadar. Birincisinin çarpıcı gerçekliğine ikincisinin insancıllığını, hoşgörülüğünü ve duygusallığını eklemiştir. Hikâyemize önce Çukurova insanının yaşama kavgasını, daha sonra İstanbul'a gelerek kırsal bölgeden büyük kente göçmüşlerin, büyük kentte yaşayan küçük insanların (Sait Faik'ten arta kalan kesimlerdeki insanların) üzerine eğilmiştir.

Bugün hikâye anlayışı, Sait Faik'in yaşadığı dönemlerin hikâye anlayışından hayli uzak artık. Okur da çok değişti, bir yerden sonra eskinin ustalarını aştı. Hikâyecilerimiz bu

okura yetişmek, onun isterlerine uygunluk gösteren hikâye yazmak zorunluğunu duyuyor. Bu yüzden ne Sabahattin Ali, ne Orhan Kemal ve ne de Sait Faik türü hikâye yazan yok. Bu ustaların uzanmadıkları, el vurmadıkları alanlara, konulara, o konuların insanlarına yöneliyor.

Eh, buna ulaşılmış, hatta aşılmıştır denilmez de ne denir, sizce?

Mahmut MAKAL:

Sait Faik öldüğünde bir yazı yazdım. «Büyük Hikâyeciye Dair»di adı. Varlık'ta çıktı. Sait'e, o gün söylediğim gibi bugün de «Büyük Hikâyeci» diyebilirim göğsümü gere gere.

Şimdi de hikâyeciliğe başladığı zaman da olduğu gibi özgündür, tazedir Sait Faik. Alışılmamış konular ve alışılmamış anlatım. Bir çeşit konusuz hikâyelerdi yazdıkları. İstanbul'a özgü de olsa yine bir çeşit alışılmamış durumlara değiniyordu. Bu tutumuyla hikâyecilerimizi etkilediği bir gerçektir. Ama onun şiirli anlatımına erişenler henüz çıkmadı... Etkisi, öyle sanıyorum ilerde daha çok olacak, kendisi de daha çok okunacak ve anlaşılacaktır.

Hikâyeciliğimizde Sait Faik'e ulaşılması ve onun geçilmesi, nem gerekir hem de olağandır. Buna karşın, çeşitli engellerle sanat çalışmalarına gereği kadar zaman ayıramayan hikâyeciler içinde, gene de Sait'in çalışma olanaklarına kavuşanını ve onun kadar derli toplu öyküler yazanını şimdilerde göremiyorum. Bu yüzden Sait, özgün ve büyük bir hikâyeci olarak kalacak, derecesi ne olursa olsun hikâyeciliğimizi etkileyecektir.

Şunu da eklemek yerinde olur ki, Sait'in yaşadığı şehir ve ortam dolayısıyle, şu ya da bu konuya el atmamış olması, ona yüklenecek bir suç olamaz. Onu da yazdıklarıyla olduğu gibi yorumlamak gerekir.

MAHMUT ALPTEKİN'İN SAİT FAİK'LE İLGİLİ YAZILARI

— Bir Sait Faik Vardı — Varlık, Mayıs 1974
— Sait Faik Üzerine Notlar I. Varlık — Haziran 1972
— Sait Faik Üzerine Notlar II. Varlık — Temmuz 1972
— Sait Faik Üstüne Notlar III. Varlık — Eylül 1972
— Sait Faik'in Öyküleri Üzerine, Türk Dili — Eylül 1972
— Kalinikhta, Varlık — Temmuz 1971
— Sait Faik'in İstanbul'u, Cumhuriyet — Şubat 1970
— «Bir Takım İnsanlar», Cumhuriyet, — Şubat 1970
— Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri, Varlık — Mayıs 1974
— Tahir Alangu Sait Faik'i Anlatıyor — Konuşan Mahmut Alptekin — Varlık, Ağustos 1973
— Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri, Varlık — Temmuz 1974
— Sait Faik'te Sanatçı Duyarlığı, Varlık — Haziran 1975

İÇİNDEKİLER

Önsöz 13

BİRİNCİ BÖLÜM

Sait Faik Abasıyanık'ın Yaşam Öyküsü 21
San'at Kişiliği 23
Yapıtları 24
Sait Faik Hikâye Armağanı 24
Sait Faik Diyor Ki... 26

İKİNCİ BÖLÜM

İ n c e l e m e
Sait Faik'in İlginç Bir Öyküsü: «Kalinikhta» 33
Sait Faik'in Yazarlığı 43
Sait Faik'te Yaşama Sevinci, İnsan Sevgisi, Aşk 53
Sait Faik'in Öykülerinde İnsanların Yüzü 61
Sait Faik'te İnsan Ve Toplum 63

Sait Faik'in İstanbul'u 71
«Bir Takım İnsanlar» 73
Sait Faik'te İnsan Sevgisi 77
Sait Faik'te San'atçı Duyarlığı 87
Sait Faik'in Mercan Ustası 95
Sait Faik'in Panco'su 103
Sait Faik'in Kahveleri 109
Dergi, Gazete ve San'at Yapıtlarında Sait Faik 111
Bir Sait Faik Vardı 117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sait Faik Üstüne Yazılanlardan Seçmeler

Anlamak/Behçet Necatigil 128
Ağıt/Fazıl Hüsnü Dağlarca 129
Akağıt/Fazıl Hüsnü Dağlarca 130
Yıllardan Sonra Sait'le/Fazıl Hüsnü Dağlarca 131
Sait'e Yirminci Yıl Ağıtı/Fazıl Hüsnü Dağlarca 132
İstanbul Destanı/Bedri Rahmi Eyüboğlu 133
Yitik Ufuk/İlhan Berk 135
. Kalem/İlhan Berk 135 - 136
Ağıt/İlhan Berk 137
Ağıt/Özker Yaşın 138
Sait Faik Abasıyanık/Nurullah Ataç 139
Sait Faik'le Bir Konuşma 143
Numuslu Edebiyatçı/Yaşar Nabi 147
Günler Boyunca/Yaşar Nabi 151
Sait Faik'lerde Bir Gün/Turhan Ilgaz 152
Yaşayan Sait Faik/Adnan Binyazar 157
Sait Adında bir Balık/Salâh Birsel 165
Sait Faik'te Ulusallık Ve Uygarlık/Muzaffer Uyguner 171
Sait Faik Öldü Mü/Issız Acun, Kaldı Mı

Ayhan Hünalp 177
Sait Faik'te Bunalım/Doğan Hızlan 179

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Soruşturma: I (1968)
Sait Faik'in Kişiliği Ve Öykücülüğü 197
Oktay Akbal 192
Necati Cumalı 192
Orhan Kemal 200
Behçet Necatigil 201
Mehmet Seyda 201
Kemal Tahir 203
Tahsin Yücel 203
Soruşturma: II (1972 - 1973 - 1974 - 1975)
Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri
Tahir Alangu 205
Rauf Mutluay 209
Ceyhun Atuf Kansu 213
Oktay Akbal 213
Haldun Taner 214
Orhan Hançerlioğlu 215
Füruzan 216
Fakir Baykurt 217
Doğan Hızlan 231
Hilmi Yavuz 223
Adnan Özyalçıner 225
Konur Ertop 227
Demirtaş Ceyhun 228
Bekir Yıldız 230
Mehmet Kaplan 232
Tarık Buğra 232
Tarık Dursun K. 233
Mahmut Makal 235

BİR ÖYKÜ USTASI

SAİT FAİK ABASIYANIK

İncelemenin yazarı Mahmut ALPTEKİN

1940'ta Çal'da doğdu. Ortaokulu Denizli'de bitirdikten sonra Akşehir Öğretmen Okulu'nda okudu. Bursa Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. Bir süre Türkçe - edebiyat öğretmenliği yaptı. 1970'ten bu yana TRT İstanbul Radyosu'nda program yapımcısı...

İlk yazı denemelerine okul sıralarında başladı.

Şiir ve düzyazıları; Varlık, Türk Dili ve öteki dergilerde yayınlandı.

Yunus Emre konulu bir programla, «Türk Dil Kurumu 1972 Radyo - Televizyon Dil Ödülü»nü kazandı.

İnceleme, şiir, öykü çalışmalarının yanısıra röportajla da ilgilendi. Şimdiye dek yayınlanmış dizi röportajları:

— «Ekmek Parası» — 1964 — Cumhuriyet Gazetesi.
— «Ak Üzümü Kesenler / Bağrına Taş Basanlar» — 1969 — Cumhuriyet Gazetesi.
— «İstanbul'un İki Yüzü» — 1970 — Cumhuriyet Gazetesi.
— «Hayatlarını Sırtında Taşıyanlar» — 1971 — Akşam Gazetesi.
— «Koza, İpek Ve İnsanlar» — 1972 — Cumhuriyet Gazetesi.
— «Toprağımız/İnsanımız» — 1973 — Cumhuriyet Gazetesi.

Yayınlanmış kitapları :

1 — «Çocuk Eğitimi» — İnceleme — Saygı Yayınları - 1967.
2 — «Sonbahar Durağı — Şiirler — Set Kitabevi - 1969.
3 — «Atatürk'e Şiirler» — Set Kitabevi — 1969.
4 — «Cumhuriyet'e Kan Verenler» (Derman Bayladı, Nail Ekici'yle birlikte) — Hürriyet Yayınları — 1973.
5 — «Şait Faik» — İnceleme — Toker Yayınları — 1974.
6 — «Bir Öykü Ustası Sait Faik Abasıyanık» — İnceleme — Dilek Yayınevi. 1976.

12.50 Lira